

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002-2014

15:06

MALENE RODE LARSEN
JAN HØGELUND

15:06

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002-2014

MALENE RODE LARSEN
JAN HØGELUND

KØBENHAVN 2015
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen

Afdelingen for beskæftigelse og inklusion

Undersøgelsens følgegruppe:

Helle Sølvsten, Styrelsen for Fastholdelse og Rekruttering

Maj Nistrup, Styrelsen for Fastholdelse og Rekruttering

Christian Sølyst, LO – Landsorganisationen i Danmark

Henning Gade, Dansk Arbejdsgiverforening

Leif Scherrebeck, Specialfunktionen Job & Handicap

Lene Maj Pedersen, Det Centrale Handicapråd

Lene Østergaard Hansen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Lisbeth Bo, Specialfunktionen Job & Handicap

Malene Eskildsen, Danske Handicaporganisationer

Pernille Steen Pedersen, PPclinic

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-285-8

e-ISBN: 978-87-7119- 286-5

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Colourbox

Oplag: 300

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2015 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Hertuf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	SAMMENFATNING	13
	Indledning	13
	Handicapbegrebet	14
	Rapportens data	15
	Rapportens temaer	16
	Rapportens resultater	17
	Perspektivering	22
2	OM UNDERSØGELSEN	27
	Baggrund og formål	27
	Begrebet "handicap"	30
	Data	32

	Metode og kausaliteten i handicap og beskæftigelse	35
	Hvad betyder det, at noget er statistisk signifikant?	38
	Socioøkonomiske faktorer, der påvirker beskæftigelsen blandt personer med handicap	40
3	HELBRED, HANDICAP OG ARBEJDSEVNE	45
	Personer med handicap	46
	Sværhedsgraden af handicap	48
	Væsentligste handicap	50
	Alder ved handicappets opståen	53
	Arbejdsevnevurdering	55
	Opsummering	59
4	BESKÆFTIGELSE	61
	Den samlede beskæftigelse	62
	Beskæftigelsesudviklingen blandt deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002	69
	Opsummering	74
5	ARBEJDSUDBUD	77
	Arbejdstid og arbejdstidens placering	78
	Branche, stillingstype og fastansættelse	86
	Anvendelse af kvalifikationer i beskæftigelsen	95
	Personer uden beskæftigelse	98
	Opsummering	101
6	BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR	103
	Støtteordninger	104
	Beskæftigelse på særlige vilkår	104
	Hjælpe midler og støtteforanstaltninger	109
	Opsummering	113

7	LÆSE- OG/ELLER SKRIVEVANSKELIGHEDER	115
	Handicap og læse- og/eller skrivevanskeligheder	116
	Beskæftigelse	119
	Opsummering	122
8	VIDEN, INDSATS, HOLDNINGER, HENSYN OG ÅBENHED OM HANDICAP	123
	Viden om handicapkompenserende ordninger	124
	Arbejdsgivers indsats	131
	Holdningen til personer med handicap	136
	Hensyn fra arbejdsgiver og kollegaer	142
	Åbenhed om handicap	146
	Opsummering	149
9	TILBAGETRÆKNINGSALDER OG JOBSØGNING	153
	Tilbagetrækningsalder	154
	Arbejdspladser blandt beskæftigede personer	160
	Jobsøgning blandt personer i beskæftigelse i de seneste 10 år	162
	Jobsøgning blandt personer uden beskæftigelse i de seneste 10 år	164
	Opsummering	166
10	ARBEJDSMARKEDS-FASTHOLDELSE	169
	Hvem fastholder beskæftigelse?	170
	Hvem bevarer tilknytningen til arbejdsmarkedet?	179
	Opsummering	182
	BILAG	185
	Bilag til kapitel 2	186
	bilag til kapitel 3	188
	Bilag til kapitel 4	193

Bilag til kapitel 5	204
Bilag til kapitel 6	205
Bilag til kapitel 7	207
Bilag til kapitel 8	211
Bilag til kapitel 9	217
Bilag til kapitel 10	218
LITTERATUR	221
SFI-RAPPORTER SIDEN 2014	225

FORORD

Denne rapport er den femte i rækken af rapporter, som belyser beskæftigelsesudviklingen siden 2002 for personer med og uden et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Den undersøger også udviklingen i kendskabet til de beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap samt holdningen til personer med handicap blandt de beskæftigede personer i befolkningen. Herudover belyser rapporten jobsøgningsaktivitet, læse- og/eller skrivevanskeligheder og forventet tilbagetrækningsalder blandt personer med og uden handicap samt virksomhedernes indsats for personer med handicap. Rapporten tager to nye temaer op: fastholdelse af beskæftigelse og arbejdsudbuddet blandt personer med handicap.

Datagrundlaget er spørgeskemaundersøgelser blandt personer i befolkningen mellem 16 og 64 år, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005, 2008, 2010, 2012 og 2014. Herudover er der benyttet registeroplysninger.

Der har til undersøgelsen været tilknyttet en følgegruppe, som har kommenteret et rapportudkast. Herudover er rapporten også blevet kommenteret af seniorforsker Thomas Clausen fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Vi takker dem alle for gode og konstruktive kommentarer.

Rapporten er gennemført i SFI's afdeling for beskæftigelse og inklusion og er udarbejdet af videnskabelig assistent Malene Rode Larsen og seniorforsker Jan Høgelund, som også har været projektleder på undersøgelsen. Undersøgelsen er finansieret af Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering.

København, februar 2015

AGI CSONKA

RESUMÉ

Det er velkendt, at personer med handicap har lavere beskæftigelse end personer uden handicap, og derfor er der i de senere år indført en række beskæftigelsesrettede tiltag, som har til formål at inkludere og fastholde personer med handicap på arbejdsmarkedet.

På den baggrund har SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd gennemført flere kortlægninger af beskæftigelsen for personer med handicap. Denne rapport belyser udviklingen i beskæftigelsen blandt personer med og personer uden handicap siden 2002. Herudover belyser rapporten blandt andet udviklingen i den ugentlige arbejdstid, udviklingen i benyttelsen af ordninger for beskæftigede personer med handicap og udviklingen i holdningen til personer med handicap på arbejdspladsen samt arbejdsmarkedsfastholdelsen af lønmodtagere.

RESULTATER

- I 1. kvartal 2014 havde ca. 17 pct. af den danske befolkning i alderen 16-64 år et handicap eller længerevarende helbredsproblem (svarende til ca. 600.000 personer). Denne andel er ikke signifikant forskellig fra 2012, men den er lavere end i både 2002, 2005 og 2008, hvor den var 19-20 pct.

- Hverken blandt personer med eller personer uden handicap har der været en signifikant ændring i beskæftigelsesandelen mellem 2012 og 2014. Blandt personer med handicap var den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel 43 pct. i 2014, og blandt personer uden handicap var den 77 pct. Beskæftigelsesandelen er særligt lav blandt personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (28 pct.) og blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap (25 pct.). Mellem 2002 og 2014 er beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap faldet fra 51 pct. til 43 pct., mens beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap er faldet fra 81 pct. til 77 pct. På grund af den statistiske usikkerhed kan vi imidlertid ikke afvise, at de to grupper har haft samme udvikling.
- Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har en lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (30 timer) end beskæftigede personer uden handicap (34 timer). Den lave arbejdstid gør sig særligt gældende blandt beskæftigede personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (27 timer) og blandt beskæftigede med en psykisk lidelse som væsentligste handicap (23 timer). Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid er faldet i perioden mellem 2008 og 2014 både blandt beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap, men faldet har været størst blandt beskæftigede personer med handicap. Faldet i arbejdstiden blandt beskæftigede personer med handicap kan skyldes, at de beskæftigede i 2014 har dårligere helbred, end dem, der var beskæftiget i 2008 – andelen med et større handicap er således større i 2014 end i 2008.
- Mere end 8 ud af 10 personer i beskæftigelse er i 1. kvartal 2014 enten villige eller måske villige til at arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende. Samtidig mener 26 pct., at ansættelse af en person med handicap vil øge arbejdsbelastningen, hvilket er et fald i forhold til 2005, hvor 35 pct. mente dette. I 2014 er 48 pct. af de beskæftigede betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger og fx er maniodepressiv (bipolar affektiv sindslidelse). Andelen er faldet med over 25 pct. mellem 2005 og 2014.
- Blandt personer, der var i beskæftigelse som lønmodtager i 1. kvartal 2012, er sandsynligheden for at fastholde sammenhængende lønmodtagerbeskæftigelse mindre for personer med handicap end for

personer uden handicap. Derimod er der ikke forskel på fastholdelsen mellem personer med forskellig sværhedsgrad og forskellig type af væsentligste handicap. Blandt beskæftigede med handicap er ansatte i et fleksjob beskæftiget i længere tid end personer, der ikke er ansat i et fleksjob.

I kort form er rapportens hovedresultater således, at andelen af befolkningen med et handicap er faldet i undersøgelsesperioden, at beskæftigelsen er faldet både for personer med og personer uden handicap, at arbejdstiden er faldet både for beskæftigede personer med handicap og uden handicap, at holdningen til personer med en psykisk lidelse er blevet mere positiv, og at lønmodtagere med handicap har sværere ved at fastholde deres job end personer uden handicap.

PERSPEKTIVER

Et af de centrale resultater er, at andelen af personer med handicap, som er beskæftiget, er faldet mellem 2002 og 2014, mens andelen stort set er uændret mellem 2012 og 2014. Udfordringerne med at øge beskæftigelsen for denne gruppe er med andre ord ikke blevet mindre. Ser vi på personer med en psykisk lidelse, bekræfter rapporten resultater fra tidligere undersøgelser, som viser, at inklusion på arbejdsmarkedet af personer med en psykisk lidelse er en særlig stor udfordring. Personer med en psykisk lidelse har en meget lav beskæftigelsesgrad, og dem, der er beskæftiget, har en relativ kort ugentlig arbejdstid og er ofte ansat på særlige vilkår.

Holdningen til personer med psykiske lidelser kan have betydning for deres beskæftigelsesmuligheder. Her er der grund til en vis optimisme. For det første er andelen af beskæftigede personer, der er betænkelig ved at arbejde sammen med en person, der lider af store humørsvingninger og fx er mani-depressiv, faldet fra 66 pct. i 2005 til 48 pct. i 2014. For det andet ser det ud til, at holdningen til at arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse afhænger af, hvilken psykisk lidelse man spørger til. En anden undersøgelse viser således, at 28 pct. af danske lønmodtagere er betænkelige ved at skulle arbejde sammen med en person med stress eller depression (Jakobsen m.fl., 2014). Denne andel er markant lavere end de 48 pct., som vi finder, er betænkelig ved at arbejde sammen med en person med store humørsvingninger.

Det, at holdningen til personer med psykiske lidelser blandt medarbejdere i dag er mere positiv end tidligere, kan måske betyde, at det fremover vil blive lettere at ansætte flere med en psykisk lidelse. Samtidig er der næppe tvivl om, at beskæftigelse af personer med en psykisk lidelse vil være en udfordring i årene fremover, og at det vil kræve en særlig indsats at ændre på situationen. De personer i undersøgelsen, som svarer, at de har en psykisk lidelse, vurderer således markant oftere, at de har et større handicap og en lav arbejdsevne end personer med andre typer af handicap eller længerevarende helbredsproblemer. Udenlandske undersøgelser tyder imidlertid på, at det med større, individuelt tilpassede beskæftigelsesrettede indsatser kan lade sig gøre at øge beskæftigelsen for personer med forholdsvis svære psykiske lidelser (se fx Larsen & Høgelund, 2014).

GRUNDLAG

Datagrundlaget er spørgeskemaundersøgelser blandt personer i befolkningen mellem 16 og 64 år, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005, 2008, 2010, 2012 og 2014. Herudover er der benyttet registeroplysninger.

SAMMENFATNING

INDLEDNING

I 2004 lancerede VK-regeringen (2001-2011) en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap for perioden 2005-2008 (Beskæftigelsesministeriet, 2004). Denne strategi blev efterfulgt af en ny strategi for perioden 2009-2012 (Beskæftigelsesministeriet, 2009). Senest lancerede SRSF-regeringen i 2013 en handicappolitisk handlingsplan med fokus på inklusion af personer med handicap i alle dele af samfundet og med målsætninger om løbende dokumentation og opfølgning på inklusionen af mennesker med handicap på de tre centrale områder: uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab (Social-, Børne- og Integrationsministeriet, 2013).

I forbindelse med den første strategi ønskede Arbejdsmarkedsstyrelsen (nu Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering) større viden om beskæftigessituationen blandt personer med handicap. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har derfor foretaget en række kortlægninger af beskæftigelsen blandt personer med handicap (Miiller, Høgelund & Geerdsen, 2006; Larsen & Høgelund, 2009; Thomsen & Høgelund, 2011; Kjeldsen, Houlberg & Høgelund, 2013).

Denne rapport er således den femte i rækken, og den belyser, som de foregående rapporter, blandt andet udviklingen i beskæftigelsen blandt personer med handicap og sammenligner denne med udviklingen blandt personer uden handicap. Som i de foregående rapporter undersøger vi også, hvor mange personer med handicap der kender og benytter de beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap. Derudover ser vi på kendskabet til og benyttelsen af fleksjobordningen. Vi ser på arbejdsgiveres indsats over for medarbejdere med handicap, beskæftigedes holdninger til beskæftigede personer med handicap og åbenheden om handicappet blandt beskæftigede personer med handicap, og vi undersøger jobsøgning og tilbagetrækningsalder blandt personer med handicap og sammenligner med personer uden handicap.

Denne rapport indeholder derudover to nye temaer, nemlig arbejdsudbuddet blandt personer med handicap og arbejdsmarkedsfastholdelsen blandt personer med handicap. Derudover har vi for første gang mulighed for at undersøge alderen ved handicappets opståen, idet Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014, som danner grundlag for rapporten, indeholder et spørgsmål herom til personer, der har angivet at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Dette giver os mulighed for at undersøge antallet af arbejdspladser og jobsøgningsaktiviteten inden for de seneste 10 år blandt personer, som har haft deres handicap i hele denne periode, og sammenligne med personer uden handicap.

HANDICAPBEGREBET

Begrebet ”handicap” er ifølge WHO relationelt (World Health Organization, 2001). Det vil sige, at der skelnes mellem en funktionsnedsættelse og et handicap. En funktionsnedsættelse indebærer ikke i sig selv et handicap – det er i mødet med omgivelserne, at det afgøres, om der er tale om et handicap. Der er tale om et handicap, hvis en person har en funktionsnedsættelse, der medfører, at der er aktiviteter (fx arbejdsrelaterede), personen ikke kan deltage i, som personer uden handicap kan deltage i. I denne rapport operationaliserer vi begrebet ”handicap” ved at kategorisere personer ud fra personernes egen vurdering af, om de har et handicap. Personerne i undersøgelsen er således blevet spurgt, om de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap, hvortil de enten har

kunnet svare ”ja” eller ”nej”. De personer, der har svaret bekræftende, definerer vi som personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Disse personer er efterfølgende blevet spurgt, om de vurderer, at der er tale om et større eller et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem, og hvilken type handicap eller længerevarende helbredsproblem der er tale om (kun det væsentligste). Det er vigtigt at være opmærksom på, at denne forholdsvis brede operationalisering af handicapbegrebet, samt at der er tale om en selvsvurdering af handicap eller længerevarende helbredsproblem, hver især kan give anledning til usikkerhed om andelen, der har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Til gengæld er operationaliseringen af handicapbegrebet simpelt at anvende, og det muliggør sammenligninger over tid, idet handicap blev målt på samme måde i de tidligere handicapundersøgelser.

RAPPORTENS DATA

Rapportens data stammer primært fra Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelsen, som har til formål at belyse befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet. Arbejdskraftundersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse, der udføres hvert kvartal blandt befolkningen i Danmark i alderen 15-74 år. Via et tillægsmodul til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 har vi stillet en række spørgsmål om handicap og længerevarende helbredsproblemer mv. Godt 19.000 personer i aldersgruppen 15-64 år deltog i undersøgelsen. Med henblik på sammenligninger over tid har vi benyttet tilsvarende data fra Arbejdskraftundersøgelsen og handicap-tillægsmodulet i 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005, 1. kvartal 2008, 1. kvartal 2010 og 1. kvartal 2012. I 2002 og 2005 deltog 10-11.000 personer, og i 2008-2012 deltog 18-19.000 personer.

Til Arbejdskraftundersøgelsen har vi koblet data fra Danmarks Statistiks registre, hvilket giver os supplerende oplysninger om blandt andet beskæftigelse, uddannelse, civilstand, statsborgerskab og bopælsregion. Til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012 har vi desuden koblet oplysninger om lønmodtagerbeskæftigelse fra eIndkomstregistret i forbindelse med det nye tema om arbejdsmarkedsfastholdelse.

RAPPORTENS TEMAER

På linje med SFI's tidligere rapporter på området er temaerne i denne rapport:

- *Befolkningens helbredssituation*, herunder sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap samt den selvvaluerede arbejdsevne blandt personer med et handicap (kapitel 3).
- *Beskæftigelse*, herunder den samlede beskæftigelse i 2014 og udviklingen i beskæftigelsen siden 2002 både blandt personer med og personer uden handicap (kapitel 4).
- *Beskæftigelse på særlige vilkår m.m.*, herunder benyttelse af og viden om beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap, arbejdsgiveres indsats over for medarbejdere med handicap, beskæftigedes holdninger til beskæftigede personer med handicap og åbenheden om handicappet blandt beskæftigede personer med handicap (kapitel 6 og 8).
- *Læse- og/eller skrivevanskeligheder*, herunder læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med handicap sammenlignet med personer uden handicap og sammenhængen mellem læse- og/eller skrivevanskeligheder og beskæftigelse (kapitel 7).
- *Konsekvenser af handicap*, herunder forskelle mellem personer med og personer uden handicap med hensyn til jobsøgning og tilbagetrækningsalder (kapitel 9).

Herudover indeholder rapporten to nye temaer i forhold til SFI's tidligere rapporter:

- *Arbejdsudbud*, herunder blandt andet forskelle i ugentlig arbejdstid, arbejdstidens placering, branche og stillingstype for beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap og forskelle i søgning efter erhvervsarbejde for personer med og personer uden handicap, som er uden beskæftigelse.
- *Arbejdsmarkedsfastholdelse*, herunder forskelle i den sammenhængende varighed af lønmodtagerbeskæftigelse mellem personer med og personer uden handicap og forskelle i det samlede antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse inden for en knap 2-årig periode blandt forskellige personer med handicap.

RAPPORTENS RESULTATER

ANDEL MED HANDICAP UÆNDRET MELLEML 2012 OG 2014

Andelen af personer i den danske befolkning, der har angivet at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er i 1. kvartal 2014 16,9 pct. svarende til ca. 600.000 personer. Denne andel er ikke signifikant forskellig fra 2012, hvor 17,6 pct. angav, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Andelen er dog signifikant mindre i 2014 end i både 2002, 2005 og 2008. Hverken ændringer i befolknings sammensætningen eller konjunkturerne kan forklare udviklingen i befolkningsandelen med et handicap over tid.

Ligesom i 2012 er andelen blandt personer med handicap, der angiver en psykisk lidelse som deres væsentligste handicap, 13,9 pct. Andelen har stort set ikke ændret sig i perioden 2010-2014, mens den steg støt mellem 2002 og 2010.

UÆNDRET BESKÆFTIGELSESANDEL

Hverken blandt personer med eller personer uden handicap i alderen 16-64 år er der sket en signifikant ændring i beskæftigelsesandelen mellem 2012 og 2014. Blandt personer med handicap var den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel 42,6 pct. i 2014 mod 43,9 pct. i 2012, mens den blandt personer uden handicap var 76,5 pct. i 2014 mod 77,5 pct. i 2012.

Beskæftigelsesandelen i 1. kvartal 2014 er særligt lav blandt personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (28,4 pct.) og blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap (24,5 pct.).

Mellem 2002 og 2014 er beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap faldet fra 51,0 pct. til 42,6 pct., mens beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap er faldet fra 81,2 pct. til 76,5 pct. Selvom faldet mellem 2002 og 2014 er større for personer med handicap (8,6 procentpoint) end for personer uden handicap (4,7 procentpoint), er der imidlertid ikke signifikant forskel på udviklingen i beskæftigelsesandelen fra 2002 til 2014 mellem personer med og personer uden handicap.

BESKÆFTIGELSESUUDVIKLINGEN FRA 2002

Forløbsanalyser baseret på registerdata af beskæftigelsesudviklingen blandt personer i 2002-undersøgelsen, som i 2002 var mellem 16 og 46 år, viser, at beskæftigelsesandelen for personer med handicap er faldet fra

63,0 pct. i 2002 til 59,7 pct. i 2012. Denne ændring er dog ikke statistisk signifikant. For personer uden handicap er beskæftigelsesandelen steget signifikant fra 85,9 pct. i 2002 til 87,9 pct. i 2012. Sammenlignet med personer uden handicap har personer med handicap oplevet et signifikant fald i beskæftigelsen mellem 2002 og 2012. Denne forskel i udviklingen kan forklares af konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, fx ændringer i uddannelsesniveaet.

KORTERE ARBEJDSTID

Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har en signifikant lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (30,2 timer) end beskæftigede personer uden handicap (34,3 timer). Den lave arbejdstid gør sig særligt gældende blandt beskæftigede personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (26,7 timer) og blandt beskæftigede med en psykisk lidelse som væsentligste handicap (22,6 timer).

Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid er faldet signifikant mellem 2008 og 2014 både blandt beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap, men faldet har været størst blandt beskæftigede personer med handicap.

SJÆLDNERE ATYPISKE ARBEJDSTIDER

Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har signifikant sjældnere atypiske arbejdstider end beskæftigede personer uden handicap. Blandt beskæftigede personer med handicap har særligt personer med et større handicap, beskæftigede med en psykisk lidelse som væsentligste handicap og beskæftigede, der er ansat på særlige vilkår, sjældent atypiske arbejdstider.

FLERE ANSAT PÅ SÆRLIGE VILKÅR

I 1. kvartal 2014 er 25,9 pct. af beskæftigede personer med handicap ansat på særlige vilkår. Ansættelse på særlige vilkår omfatter blandt andet fleksjob og aftalebaserede skånejob. Fleksjob udgør 78,0 pct. af ansættelserne på særlige vilkår blandt beskæftigede med handicap. Andelen ansat på særlige vilkår i 2014 er signifikant større end i 2012 og tidligere år (med undtagelse af 2010). Beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er i 2014 signifikant oftere ansat i job på særlige vilkår (42,3 pct.) end beskæftigede personer med andre typer af handicap (15,8-27,0 pct.).

Blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 bruger 11,6 pct. hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde. Der er ikke forskel i andelen mellem 2014 og tidligere år. Hjælpen bruges primært i forhold til arbejdsfunktionen.

LAV BESKÆFTIGELSE BLANDT PERSONER MED LÆSE- OG/ELLER SKRIVEVANSKELIGHEDER

Alle personer i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 er blevet spurgt, om de har svært ved at læse eller stave/skrive. Andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder i 1. kvartal 2014 er signifikant større blandt personer med handicap (13,6 pct.) end blandt personer uden handicap (5,3 pct.). Både blandt personer med og personer uden handicap har personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder en signifikant mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer uden læse- og/eller skrivevanskeligheder. Personer med handicap, som samtidig har læse- og/eller skrivevanskeligheder, har således en signifikant lavere beskæftigelsesandel (30,7 pct.) end personer med handicap, der ikke har læse- og/eller skrivevanskeligheder (44,5 pct.). Beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap henholdsvis med og uden læse- og/eller skrivevanskeligheder er 66,0 pct. og 77,1 pct. (forskellen er signifikant).

UÆNDRET KENDSKAB TIL ORDNINGER

I 1. kvartal 2014 angiver 73,5 pct. af den del af målgruppen for fleksjobordningen, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen, at de kender ordningen. Kendskabet til fleksjobordningen blandt denne gruppe er signifikant mindre i 2014 end i 2005. Når vi inkluderer personer, der benytter eller har benyttet sig af fleksjobordningen, i ordningens målgruppe, er der imidlertid ikke forskel i kendskabet til ordningen, hverken mellem 2012 og 2014 eller mellem 2005 og 2014.

I 2014 angiver 25,4 pct. af den del af målgruppen for den handicapkompenserende ordning med personlig assistance, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen, at de kender ordningen. Kendskabet til ordningen har ikke ændret sig signifikant, hverken mellem 2005 og 2014 eller mellem 2012 og 2014. Når vi inkluderer personer, der benytter eller har benyttet ordningen, i ordningens målgruppe, er andelen, der kender ordningen, imidlertid steget signifikant mellem 2005 og 2014.

UÆNDRET BEHOV FOR STØTTE PÅ ARBEJDSPLADSEN

I 1. kvartal 2014 har 32,4 pct. blandt beskæftigede personer med handicap fået tilbudt og iværksat en eller flere støtteforanstaltninger af deres arbejdsgiver. Andelen er på stort set samme niveau som i 2012, mens den var statistisk signifikant mindre i 2005 end i 2012 og 2014. 44,5 pct. blandt beskæftigede med en psykisk lidelse har fået tilbudt og iværksat en støtteforanstaltning, hvilket er en signifikant større andel end blandt beskæftigede med et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap, hvor andelen er henholdsvis 21,0 pct. og 28,2 pct.

I 1. kvartal 2014 svarer 7,9 pct. blandt beskæftigede personer med handicap, at de har et udækket behov for en eller flere støtteforanstaltninger. Denne andel er ikke signifikant forskellig fra andelen med et udækket behov i 2012. Andelen er imidlertid statistisk signifikant mindre i både 2012 og 2014 end i 2005 og 2008.

HOLDNINGER TIL PERSONER MED HANDICAP AFHÆNGER AF HANDICAPPET

Mere end 8 ud af 10 personer i beskæftigelse svarer i 1. kvartal 2014 enten ”ja” eller ”måske” til spørgsmålet om, hvorvidt de er villige til at arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende. Samtidig mener 25,9 pct., at ansættelse af en person med handicap vil øge arbejdsbelastningen, hvilket er et signifikant fald i forhold til 2005, hvor 35,2 pct. mente dette.

Indstillingen til at have en kollega med handicap er meget forskellig afhængigt af typen af handicap. Eksempelvis er kun 12,6 pct. blandt beskæftigede betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der sidder i kørestol, mens 48,0 pct. er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger og fx er mani-depressiv (bipolar affektiv sindslidelse). Andelen, der er betænkelig ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger, er imidlertid faldet støt og signifikant i hele perioden mellem 2005 og 2014. Faldet fra 2005 til 2014 er over 25 pct.

26,6 pct. af beskæftigede personer i 1. kvartal 2014 er enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil betyde dårligere kvalitet i arbejdet, mens 25,0 pct. er enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil være en belastning for det kollegiale fællesskab. Endelig

er 17,0 pct. enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil gøre dem utrygge.

ÅBENHED OM HANDICAP PÅ ARBEJDSPLADSEN

Omkring 80 pct. blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 oplyser, at de har fortalt deres chef og deres kollegaer om deres handicap eller længerevarende helbredsproblem. Åbenheden er på samme niveau som i 2010, da spørgsmålene blev stillet første gang.

HØJERE TILBAGETRÆKNINGSALDER

Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 forventer i gennemsnit at trække sig signifikant tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end beskæftigede personer uden handicap. Den forventede tilbagetrækningsalder er 65,5 år og 66,2 år for henholdsvis personer med og personer uden handicap. Blandt beskæftigede med handicap er det især personer med et mobilitetshandicap, der svarer, at deres handicap vil betyde tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Blandt beskæftigede med handicap har der mellem 2005 og 2014 været et signifikant fald i andelen, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre. Samtidig er usikkerheden om den forventede tilbagetrækningsalder øget signifikant mellem 2005 og 2014 både blandt personer med og personer uden handicap.

BESKÆFTIGEDE MED HANDICAP HAR FÆRRE ANSÆTTELSER

Personer, som har haft deres handicap i mindst 10 år, har i gennemsnit været ansat på signifikant færre arbejdspladser de seneste 10 år (1,6) end personer uden handicap (2,7). Denne forskel skyldes blandt andet, at personer med handicap signifikant oftere slet ikke har været beskæftiget de seneste 10 år (34,9 pct.) end personer uden handicap (10,7 pct.).

Der er i 2014 ikke signifikant forskel på, hvor mange stillinger personer med og personer uden handicap har søgt for at få et job. Blandt personer, der ikke har været beskæftiget de seneste 10 år, er andelen, som slet ikke har søgt arbejde, signifikant større blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap.

MINDRE FASTHOLDELSE

Blandt personer, der var i beskæftigelse som lønmodtager i 1. kvartal 2012, er sandsynligheden for at fastholde sammenhængende lønmodta-

gerbeskæftigelse mindre for personer med handicap end for personer uden handicap. Derimod er der ikke forskel på fastholdelsen mellem personer med forskellig sværhedsgrad og forskellig type af væsentligste handicap. Blandt beskæftigede med handicap er ansatte i et fleksjob beskæftiget i signifikant længere tid end personer, der ikke er ansat i et fleksjob.

PERSPEKTIVERING

PSYKISKE LIDELSER MERE ACCEPTERET PÅ ARBEJDSPLADSEN

Et centralt resultat i to af de tidligere rapporter om handicap og beskæftigelse (Thomsen & Høgelund, 2011; Kjeldsen, Houlberg & Høgelund, 2013) er, at psykiske lidelser udgør en særlig udfordring i forhold til arbejdsmarkedet. Ligesom i 2010 og 2012 er beskæftigelsesandelen i 2014 væsentlig lavere blandt personer med psykisk sygdom eller sindslidelse (25 pct.) end blandt personer med andre typer af handicap eller længerevarende helbredsproblemer (45 pct.-52 pct.). Som i 2010 og 2012 finder vi også, at der er markant flere med en psykisk lidelse som væsentligste handicap, der er ansat på særlige vilkår (42 pct.), end blandt personer med andre typer af handicap eller længerevarende helbredsproblemer (16 pct.-28 pct.). Dette billede understøttes af et nyt resultat i denne rapport, idet vi finder, at de personer med en psykisk lidelse, som er i beskæftigelse, har væsentlig kortere ugentlig arbejdstid (23 timer), end personer med andre handicap (ca. 31 timer).

I Thomsen & Høgelund (2011) refererede vi undersøgelser, som peger på, at psykiske lidelser på flere områder adskiller sig fra fysiske lidelser, hvilket kan vanskeliggøre inklusion og fastholdelse af personer med psykiske lidelser på arbejdsmarkedet. Personer med psykiske lidelser føler sig således ofte stigmatiseret på arbejdspladsen, kollegaer og arbejdsgivere er oftere betænkelige ved at arbejde sammen med personer med en psykisk lidelse end med personer med en fysisk lidelse, og psykiske lidelser er ofte diffuse og usynlige, hvilket kan gøre det vanskeligt for kollegaer og arbejdsgivere at forholde sig til personer med en psykisk lidelse.

Resultaterne i denne rapport understøtter, at personer i beskæftigelse er mere betænkelige ved udsigten til at skulle arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse end med en person med en fysisk lidelse. Cirka 48 pct. af alle beskæftigede i 2014 er således i nogen eller i

høj grad betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der lider af store humørsvingninger og fx er maniodepressiv (bipolar affektiv sindslidelse), mens kun 13 pct. og 21 pct. i nogen eller i høj grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, som henholdsvis sidder i kørestol og er blind. Der er imidlertid grund til en vis optimisme. For det første er andelen, der er betænkelig ved at arbejde sammen med en person med store humørsvingninger, faldet fra 66 pct. i 2005, hvor vi målte første gang, til 48 pct. i 2014. Det, at holdningen til personer med psykiske lidelser blandt medarbejdere i dag er mere positiv end tidligere, kan måske betyde, at det fremover vil blive lettere at ansætte flere med en psykisk lidelse.

For det andet skyldes den store forskel i holdningen til personer med en psykisk lidelse og til holdningen til personer med en fysisk lidelse tilsyneladende til dels, at vi spørger til maniodepressivitet, som mange kan opfatte som en mere alvorlig lidelse og/eller har sværere ved at forholde sig til end fx stress og depression. Jakobsen m.fl. (2014) finder således, at 39 pct. af alle lønmodtagere i nogen eller i høj grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der lider af skizofreni eller maniodepressivitet, mens den tilsvarende andel kun er 28 pct. for personer med stress eller depression. Forskellen på holdningen til personer med et psykisk og et fysisk handicap er med andre ord noget mindre, når der spørges til stress og depression, som er langt mere udbredt end maniodepressivitet.

Stigmatisering, holdninger til og usikkerhed om psykiske lidelser kan spille en rolle for den lave beskæftigelsesandel blandt personer med psykisk sygdom eller sindslidelse. Herudover tyder vores resultater på, at størrelsen af handicappet har en betydning for den lave beskæftigelsesandel. Personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap vurderer markant oftere, at de har et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (74 pct.) end personer med et mobilitetshandicap (60 pct.), et sanse- og kommunikationshandicap (50 pct.) og personer med sygdomme (56 pct.). Ligeledes vurderer personer med en psykisk lidelse gennemgående deres arbejdsevne som væsentlig mindre end personer med andre typer af handicap. Den lave beskæftigelsesandel kan med andre ord skyldes, at de personer, som svarer, at de har en psykisk lidelse, har dårligere helbred og mindre arbejdsevne end personer med andre typer af handicap. Dette tyder på, at beskæftigelse af personer med en psykisk lidelse vil være en udfordring i årene fremover, og at det vil kræ-

ve en særlig indsats at øge beskæftigelsen for denne gruppe. Udenlandske undersøgelser tyder på, at det med større, individuelt tilpassede beskæftigelsesrettede indsatser, som fx ”Individual Placement and Support” (IPS), kan lade sig gøre at øge beskæftigelsen af personer med forholdsvis svære psykiske lidelser (se fx Larsen og Høgelund, 2014).

BESKÆFTIGELSESMANGLET ER FALDET

Rapporten viser, at beskæftigelsesandelen for personer med handicap i alderen 16-64 år er faldet fra 51 pct. i 2002 til 43 pct. i 2014. For personer uden handicap er beskæftigelsesandelen i samme periode faldet fra 81 pct. til 77 pct. Selvom faldet i beskæftigelsesandelen er større for personer med handicap (8 procentpoint) end for personer uden handicap (4 procentpoint), kan vi på grund af den statistiske usikkerhed ikke afvise, at de to grupper har haft samme udvikling. Disse tal bygger på oplysninger om personer, der oplyser, at de har arbejdet mindst 1 betalt time i den uge, der spørges til i interviewet. For første gang i denne rapportrække ser vi på, hvor mange timer folk arbejder om ugen. Herved får vi et mere nuanceret mål for det samlede beskæftigelsesomfang. Rapporten viser, at beskæftigelsesomfanget er faldet signifikant mere for personer med handicap end for personer uden handicap. Den ugentlige arbejdstid er faldet med 2 timer om ugen mellem 2008 og 2014 for personer med handicap, mens faldet kun er 0,5 timer om ugen for personer uden handicap. En mulig forklaring på det forholdsvis store fald i arbejdstiden for personer med handicap er, at helbredet og arbejdsevnen er blevet dårligere for gruppen af personer, som svarer, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Vi finder således, at den selv vurderede arbejdsevne er faldet, mens andelen af personer med handicap, som svarer, at de har et større handicap, er vokset mellem 2008 og 2014. Det tyder med andre ord på, at faldet i arbejdstiden snarere skyldes, at gruppen af personer med et selv vurderet handicap har fået dårligere helbred end ændrede forhold på arbejdsmarkedet (fx større jobkrav).

PERSONER MED STØRRE OG MINDRE HANDICAP FASTHOLDES LIGE OFTE

I forhold til den lave beskæftigelse blandt personer med en psykisk sygdom eller sindslidelse kan man spørge, om udfordringen består i, at personer uden beskæftigelse har vanskeligt ved at komme i beskæftigelse, og/eller om udfordringen er, at beskæftigede personer med en psykisk

lidelse har vanskeligt ved at fastholde tilknytningen til arbejdsmarkedet. I rapporten har vi undersøgt det sidste spørgsmål, men analysen giver ikke et klart svar på, om beskæftigede med en psykisk lidelse oftere mister tilknytningen til arbejdsmarkedet end personer med andre typer af handicap. Vi har undersøgt fastholdelse blandt personer med handicap, der var beskæftigede som lønmodtagere, da de blev interviewet i 1. kvartal 2012. For disse personer har vi undersøgt antallet af sammenhængende måneder med lønmodtagerbeskæftigelse i op til knap to år. Vi finder, at der ikke er en statistisk sikker sammenhæng mellem typen af handicap (mobilitetshandicap, sanse- og kommunikationshandicap, sygdomme, psykisk lidelse) og varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse. Men der er en tendens til, at personer med en psykisk lidelse har færre sammenhængende måneder med lønmodtagerbeskæftigelse end personer med sygdomme og mobilitetshandicap. Denne tendens er imidlertid lige netop ikke statistisk signifikant. Der er derfor behov for flere undersøgelser af dette spørgsmål.

Disse analyser viser ikke overraskende også, at personer med handicap fastholdes i signifikant kortere tid i lønmodtagerbeskæftigelse end personer uden handicap. Derimod er det måske mere overraskende, at personer med større handicap har lige så stor sandsynlighed for at fastholde lønmodtagerbeskæftigelse som personer med mindre handicap. Man kunne således have en formodning om, at personer med større handicap ville have vanskeligere ved at fastholde beskæftigelse, fordi de har dårligere selv vurderet helbred og arbejdsevne.

OM UNDERSØGELSEN

BAGGRUND OG FORMÅL

I 2004 lancerede VK-regeringen (2001-2011) en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap for perioden 2005-2008 (Beskæftigelsesministeriet, 2004). Denne strategi blev efterfulgt af en ny strategi for perioden 2009-2012 (Beskæftigelsesministeriet, 2009). Senest lancerede SRSF-regeringen i 2013 en handicappolitisk handlingsplan med fokus på inklusion af personer med handicap i alle dele af samfundet og med målsætninger om løbende dokumentation og opfølgning på inklusionen af mennesker med handicap på de tre centrale områder: uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab (Social-, Børne- og Integrationsministeriet, 2013).

I forbindelse med den første strategi ønskede Arbejdsmarkedsstyrelsen (nu Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering) større viden om beskæftigelsessituationen blandt personer med handicap. På foranledning af Arbejdsmarkedsstyrelsen (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering) foretog SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd nogle undersøgelser af beskæftigelsen blandt personer med handicap (Miiller, Høgelund & Geerdsen, 2006; Larsen & Høgelund, 2009; Thom-

sen & Høgelund, 2011; Kjeldsen, Houlberg & Høgelund, 2013). Disse rapporter belyste blandt andet udviklingen i befolkningsandelen med et handicap, blandt andet fordelt efter sværhedsgrad og type af væsentligste handicap, beskæftigelsesudviklingen både blandt personer med og personer uden handicap, udviklingen i kendskabet til støtteordninger for personer med handicap i beskæftigelse, udviklingen i ansættelser på særlige vilkår og typen heraf blandt beskæftigede personer med handicap, udviklingen i arbejdsgiveres indsats over for og arbejdsgiveres og kollegaers holdninger til beskæftigede personer med handicap samt forventet tilbageværende alder og jobsøgning blandt personer med handicap.

Denne rapport belyser også disse emner, og nogle af rapportens kapitler bygger på fremstillingen i de tidligere rapporter. Derudover belyser denne rapport en række nye emner, hvor de største er relateret til forhold vedrørende arbejdsudbud og arbejdsmarkedsfastholdelse blandt personer med handicap.

Rapporten giver således en mere nuanceret beskrivelse af arbejdsudbuddet blandt personer med handicap end de tidligere rapporter. Ud over at opgøre andelen blandt personer med handicap, der arbejdede mindst 1 betalt time i referenceugen¹, belyser vi deres ugentlige arbejdstid, herunder om de ønsker flere ugentlige arbejdstimer, arbejdstidens placering (atypiske arbejdstider), branche, stillingstype, andelen med fastansættelse, andelen med bijob, og om pågældendes kvalifikationer udnyttes i jobbet. Blandt personer uden beskæftigelse belyser vi, om de søger erhvervsarbejde, samt – for de, som ikke har søgt – om de ønsker erhvervsarbejde. Denne karakteristik af arbejdsudbuddet blandt personer med handicap sammenlignes med en tilsvarende karakteristik af arbejdsudbuddet blandt personer uden handicap, således at det kan belyses, i hvilket omfang og på hvilke områder arbejdsudbuddet blandt personer med handicap adskiller sig fra arbejdsudbuddet blandt personer uden handicap.

De tidligere undersøgelser viser, at både blandt personer med og personer uden handicap varierer beskæftigelsesandelen over tid, blandt andet som følge af udviklingen i de økonomiske konjunkturer. Man kan have en formodning om, at det ikke kun er beskæftigelsesandelen, der ændrer sig, men fx også den ugentlige arbejdstid. Vi belyser derfor også,

---

1. Den kvartalsvise stikprøve til Arbejdskraftundersøgelsen (se afsnittet ”Data” nedenfor) deles op i 13 lige store grupper, én for hver uge i interviewkvartalet, og personerne i stikprøven interviewes om én af de pågældende referenceuger.

hvordan og hvor meget den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid har ændret sig over tid, og om der er forskel mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap.

Med hensyn til arbejdsmarkedsfastholdelse blandt personer med handicap tager vi udgangspunkt i de personer, som i 2012 oplyste, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Ved brug af registeroplysninger identificerer vi dem, der var beskæftiget som lønmodtagere på interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012, og vi kan via registeret følge disse personers beskæftigelsesstatus i en periode på ca. 2 år. Vi kan dermed se på, hvor lang tid lønmodtagere med handicap forbliver i sammenhængende beskæftigelse som lønmodtagere. Denne varighed kan sammenlignes med den tilsvarende varighed blandt lønmodtagere uden handicap. I forlængelse heraf undersøger vi sammenhængen mellem karakteristika ved de pågældende lønmodtagere med handicap, og hvor lang tid de fastholder beskæftigelse som lønmodtagere. De karakteristika, vi inddrager, er blandt andet køn, alder, civilstand, statsborgerskab, uddannelse, erhvervs erfaring, branche, sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap og generel trivsel. Denne analyse kan fx besvare følgende spørgsmål: Hvis to personer har samme køn, alder, civilstand, statsborgerskab, uddannelse, erhvervs erfaring, branche, sværhedsgrad og type af væsentligste handicap, bliver personer, som har god trivsel, så fastholdt længere i beskæftigelse end personer med dårlig trivsel? Dermed kan vi belyse, i hvilket omfang et bedre generelt velbefindende øger chancen for at fastholde beskæftigelse. På tilsvarende måde kan betydningen af fx typen af det væsentligste handicap belyses: Hvis to personer er ens på alle øvrige målte karakteristika (undtagen typen af det væsentligste handicap), hvilken betydning har typen af det væsentligste handicap da for varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse? Derudover ser vi på det samlede antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse i perioden fra 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013 som et andet mål for arbejdsmarkedstilknytningen blandt personer med handicap.

Vi har desuden for første gang i de år, hvor vi har undersøgt beskæftigelsesudviklingen blandt personer med handicap, undersøgt, i hvilken alder folks handicap eller længerevarende helbredsproblem opstod, idet vi har spurgt til dette i Arbejdskraftundersøgelsen i 1. kvartal 2014.

BEGREBET "HANDICAP"

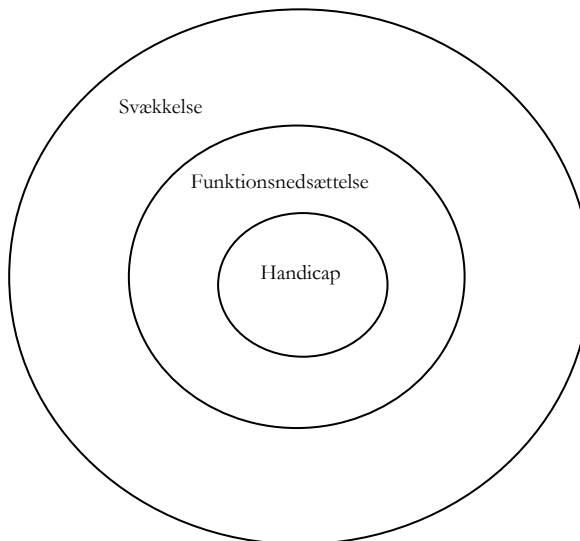
WHO (World Health Organization, 2001) definerer i *International Classification of Functioning, Disability and Health* (ICF) begrebet handicap som noget relationelt. Ifølge Bengtsson (2008) opererer organisationen med tre begreber: *impairment*, *disability* og *handicap*. *Impairment* (svækkelse) står for forhold ved kroppen, *disability* (funktionsnedsættelse) for begrænsninger i udførelsen af elementære hverdagsfunktioner og *handicap* (handicap) for begrænsninger i deltagelsen i forskellige sociale og arbejdsmæssige sammenhænge. Sammenhængen mellem de tre begreber er illustreret i nedenstående figur 2.1.

FIGUR 2.1

Sammenhængen mellem de tre handicapbegreber.

En funktionsnedsættelse indebærer ikke i sig selv et handicap. For eksempel kan en person godt have svært ved at gå, uden at det ifølge WHO nødvendigvis er et handicap. Hvorvidt en funktionsnedsættelse er et handicap, afhænger af, om funktionsnedsættelsen påvirker personen i sociale eller arbejdsmæssige sammenhænge. Implicit i denne definition er

således, at en person ikke anses som en person med handicap, hvis en medicinsk defineret svækkelse ikke påvirker personens sociale og arbejdsmæssige liv. Omvendt kan en svækkelse, som ikke kan konstateres medicinsk, sagtens udgøre et handicap, hvis den påvirker personen socialt eller arbejdsmæssigt. Denne handicapdefinition stammer fra den såkaldte *sociale model*, som har defineret det relationelle handicapbegreb. Begrebet er udsprunget af en kritik af den *medicinske model*, som kræver en klar medicinsk diagnose, før der kan konstateres et handicap (Oliver, 1990). Der findes en del andre modeller for og definitioner af handicap, som vi ikke vil komme ind på her.²

DET OPERATIONALISEREDE BEGREB

Vi har med udgangspunkt i WHO's definition operationaliseret handicapbegrebet som selvvurderet (selvrapporteret) handicap. Personerne i undersøgelsen er blevet spurgt, om de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, hvortil de enten har kunnet svare ”ja” eller ”nej”. De personer, der har svaret bekræftende, definerer vi som personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem (i det følgende omtaler vi som hovedregel blot denne gruppe som ”personer med handicap”). Disse personer er efterfølgende blevet spurgt, om de vurderer, at der er tale om et større eller et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem, og hvilken type handicap eller længerevarende helbredsproblem der er tale om (kun det væsentligste).³

Denne operationalisering af handicapbegrebet er meget bred, idet personer med en kronisk sygdom også inkluderes, selvom deres længerevarende helbredsproblem ikke nødvendigvis fører til de aktivitetsbegrænsninger, som er det konstituerende element i WHO's handicapdefinition. Et eksempel kunne være en diabetespatient, der svarer bekræftende til at have et længerevarende helbredsproblem, men for hvem diabetesen ikke vil indebære nogen aktivitetsbegrænsninger, idet den behandles effektivt. Omvendt kan der være personer med et socialt eller arbejdsmæssigt handicap, som enten ikke selv oplever, at de har et handicap, eller som ikke ønsker at oplyse det, fordi handicap kan være forbundet med stigma. Hvis disse personer derfor svarer nej til at have et

---

2. En uddybende gennemgang kan findes i Bengtsson (2008).

3. Hver interviewperson har frit kunnet angive typen af sit væsentligste handicap, og interviewerens har så indkodet svaret i én af et antal overordnede handicaptyper (se kapitel 3).

handicap, kommer vi til at undervurdere antallet af personer med handicap.

Fordelen ved denne operationalisering af handicapbegrebet er imidlertid, at det er simpelt at anvende, samt at det muliggør sammenligninger over tid, idet handicapbegrebet bliver anvendt på samme måde i de tidligere handicapundersøgelser, som SFI har foretaget (Miiller, Høgelund & Geerdsen, 2006; Larsen & Høgelund, 2009; Thomsen & Høgelund, 2011; Kjeldsen, Houlberg & Høgelund, 2013). Samtidig er det dog vigtigt at pointere, at denne egenvurdering af handicap kan give anledning til kunstige forskelle i forekomsten af handicap mellem fx køn og aldersgrupper, hvis nogle grupper er mere tilbøjelige til at rapportere om et handicap eller længerevarende helbredsproblem end andre, hvilket er en svaghed ved det selvrapporterede begreb.

DATA

Dataindsamlingen til denne rapport er foretaget af Danmarks Statistik i forbindelse med Arbejdskraftundersøgelsen. Rapporten følger op på de fire tidligere ”Handicap og beskæftigelse”-undersøgelser: Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013), Thomsen & Høgelund (2011), Larsen & Høgelund (2009) og Miiller m.fl. (2006). I denne undersøgelse har vi således i alt et datagrundlag bestående af seks runder af Arbejdskraftundersøgelsen, det vil sige henholdsvis 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005, 1. kvartal 2008, 1. kvartal 2010, 1. kvartal 2012 samt den seneste undersøgelse fra 1. kvartal 2014.⁴

Arbejdskraftundersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse, der udføres hvert kvartal blandt befolkningen i Danmark i alderen 15-74 år, på baggrund af telefoninterview. Undersøgelsen er en roterende panelundersøgelse, hvor hver person deltager i alt fire gange i løbet af en periode på halvandet år. Spørgsmålene om handicap er tilkøbt Arbejdskraftundersøgelsen via et tillægsmodul, hvor vi har stillet en række spørgsmål, som kan grupperes under forskellige temaer: handicap eller længerevarende helbredsproblemer (herunder sværhedsgraden og typen af væsentligste handicap), læse- og/eller skrivevanskeligheder, arbejde og handicap (herunder arbejdsevnevurdering, arbejdsudbud, arbejdspladser,

---

4. I analyserne af beskæftigelsesudviklingen korrigeres for sæsonudsving for at tage højde for, at spørgeskemaundersøgelserne ikke er foretaget i samme kvartal hvert år.

jobsøgning og forventet tilbagetrækningsalder), viden om beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap, arbejdsgiveres indsats over for medarbejdere med handicap og hensyntagen fra arbejdsgiver og kollegaer, åbenhed om handicap på arbejdspladsen samt holdninger til beskæftigede personer med handicap. Tillægsundersøgelsen er udelukkende gennemført i de seks ovennævnte kvartaler.

I både 2. kvartal 2002 og 4. kvartal 2005 udtrak Danmarks Statistik bruttostikprøver med ca. 15.600 personer, hvoraf der blev opnået interview med 10.892 personer i 2002 og 9.690 personer i 2005.⁵ I 2007 blev antallet af personer i Arbejdskraftundersøgelsens stikprøve mere end fordoblet, så der i 1. kvartal 2008 blandt personer i aldersgruppen 15-64 år blev udtrukket en bruttostikprøve på 30.760 personer, hvoraf 17.886 personer deltog i undersøgelsen (en opnåelsesprocent på 58,1). I 1. kvartal 2010 og 1. kvartal 2012 omfattede bruttostikprøven henholdsvis 28.397 personer og 33.985 personer, hvoraf henholdsvis 17.868 personer (en opnåelsesprocent på 62,9) og 19.428 personer (en opnåelsesprocent på 57,2) deltog i undersøgelsen. Endelig blev 34.135 personer udtrukket til bruttostikprøven i 1. kvartal 2014, heraf deltog 19.373 personer i undersøgelsen (en opnåelsesprocent på 56,8). I de følgende kapitler afgrænser vi os til personer i alderen 16-64 år. For 2014 vil det fx sige, at vores undersøgelsespopulation er de 18.643 personer ud af de i alt 19.373 personer i nettostikprøven, der befinder sig i denne aldersgruppe. En beskrivelse af denne population særskilt for sværhedsgraden af handicap, herunder personer uden handicap, fremgår af bilagstabel B2.1 og B2.2.

I spørgeskemaundersøgelser er der et vist bortfald, fx fordi nogle af de personer, som er udtrukket til at deltage i en undersøgelse, ikke er kontaktable eller ikke ønsker at deltage. For at tage højde for afvigelser mellem sammensætningen af deltagere i undersøgelsen og befolkningen som helhed opregnes resultaterne fra Arbejdskraftundersøgelsen ved hjælp af vægte, således at resultaterne er repræsentative for befolkningen. I 2011 blev opvægtningen af data fra Arbejdskraftundersøgelsen fra 2007 og frem forbedret. I opvægtningen tages højde for flere forhold end tidligere. Der tages således højde for, at der er forskel på størrelsen af bortfaldet for forskellige persongrupper afgrænset ud fra køn, alder, registre-

---

5. Tallene for brutto- og nettostikprøven i henholdsvis 2002 og 2005 er for en aldersafgrænsning på 15-69 år, mens tallene for brutto- og nettostikprøven i henholdsvis 2008, 2010, 2012 og 2014 er for en aldersafgrænsning på 15-64 år.

ret ledighed, indkomst, socioøkonomisk status, uddannelse, antal børn i husstanden samt personer, som er flyttet og dermed har haft mulighed for at vælge forskerber beskyttelse.⁶ Den ændrede vægtning medfører, at resultaterne for årene 2008 og 2010 i denne rapport kan afvige en smule fra resultaterne i Thomsen & Høgelund (2011). Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013) finder således, at afvigelserne mellem 2012 og 2010 gennemgående er omkring et halvt procentpoint.

For at sikre at der er et tilstrækkeligt datagrundlag af arbejdsløse personer, overrepræsenteres denne gruppe i undersøgelsen, hvilket der efterfølgende korrigeres for ved vægtning. Tidligere blev dette foretaget på baggrund af en opdeling af interviewpersonerne i to grupper i alderen 15-66 år: Personer berørt af ledighed to kvartaler tidligere og personer, som ikke var berørt af ledighed to kvartaler tidligere. Denne forstratificering blev ændret fra og med 2. kvartal 2009, så gruppen af personer henholdsvis berørt af ledighed og ikke berørt af ledighed i alderen 15-66 år nu er opdelt i fem grupper, hvorfra der uafhængigt udtrækkes stikprøver.⁷

Selve dataindsamlingen er også ændret siden den første handicapundersøgelse i 2002, først i forbindelse med udvidelsen af stikprøvestørrelsen i 2007, dernæst i forbindelse med ændringen af forstratificeringen i 2009. I 2007 blev rotationsstrukturen ændret, så den enkelte deltager nu bliver interviewet i alt fire gange mod tidligere kun tre. Før 2007 blev der foretaget telefoninterview suppleret med postspørgeskemaer til den gruppe, man ikke kunne opnå kontakt til pr. telefon. Efter 2007 benyttede man besøgsinterview i stedet for postspørgeskema. Dette blev ændret igen i 2009, hvor man gik væk fra besøgsinterview og nu udelukkende kontakter personerne telefonisk.

Samlet set har ændringer i både 2007, 2009 og 2011 forbedret vores datagrundlag og dermed mindsket den statistiske usikkerhed af vores estimater vedrørende befolkningsandele som fx beskæftigelsesandelen. Dog skal man være opmærksom på, at sådanne databrud kan påvirke sammenligningerne mellem årene. I vores tilfælde er der et så-

---

6. I opvægtningen tages der ikke direkte højde for, at visse personer med svære handicap eller længe-revarende helbredsproblemer muligvis ikke kan deltage i spørgeskemaundersøgelser, og denne lille gruppe kan derfor være underrepræsenteret i vores analyser.

7. Stratificeringen af stikprøven har betydning for den usikkerhed, der er forbundet med rapportens estimater, fx beskæftigelsesandelene. I rapportens analyser og tabeller er der korrigeret for denne usikkerhed.

dant databrud mellem spørgeskemaundersøgelserne fra 2005 og 2008 samt mellem dem fra 2008 og 2010.

Ud over data fra selve Arbejdskraftundersøgelsen har vi tilkoblet variable fra Danmarks Statistiks registre, hvilket giver os supplerende oplysninger om blandt andet beskæftigelse, uddannelse, civilstand, statsborgerskab og bopælsregion.⁸

METODE OG KAUSALITETEN I HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

Rapporten indeholder en række analyser, hvor vi benytter enten krydstabeller, logistiske regressionsanalyser (sidstnævnte præsenteres i en række bilagstabeller) eller varighedsanalyser. I disse analyser ser vi på sammenhænge mellem forskellige forhold. I én analyse belyser vi sammenhængen mellem forskellige personkarakteristika, fx køn og alder, og sandsynligheden for at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem, mens vi i en anden analyse ser på sammenhængen mellem at have læse- og/eller skrivevanskeligheder og sandsynligheden for at være i beskæftigelse. I en tredje analyse ser vi på sammenhængen mellem blandt andet generel trivsel og varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse.

Disse analyser beskriver sammenhænge. For eksempel viser én af vores analyser i kapitel 4, at personer med handicap mindre hyppigt end personer uden handicap er i beskæftigelse. Der er med andre ord en sammenhæng mellem handicap og beskæftigelse. Denne sammenhæng fortæller os imidlertid ikke noget om årsag og virkning, og man kan derfor ikke afgøre, om sammenhængen er kausal, og i så fald i hvilken retning kausaliteten går. Vi ved således ikke, om det er handicap, der påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse, eller om det er beskæftigelse, der påvirker sandsynligheden for at få et handicap, fx via en arbejdsulykke eller arbejdsrelateret stress. Denne mekanisme understøttes af resultater fra tidligere undersøgelser, som viser, dels at handicap i mange tilfælde først opstår senere i livet, fx efter at personen har fået uddannelse og beskæftigelse (se fx Bengtsson, 1997, 2008), dels at handi-

---

8. Vi benytter følgende registre fra Danmarks Statistik: Det Centrale Personregister (CPR), Register for Befolkningen (BEF), Befolkningens Uddannelse og Erhverv (BUE), den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), Den Integrerede Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA), eIndkomstregistret samt Arbejdsmarkedsstyrelsens (nu Styrelsen for Fastholdelse og Rekrutterings) DREAM-register.

cap i nogle tilfælde opstår på grund af erhvervsarbejde (Larsen, Schade- man & Høgelund, 2008). Kausaliteten kan således i princippet gå begge veje, og vi ved ikke, hvilken af disse veje der dominerer. Det er også muligt, at der er såkaldt 'reporting bias'. Beskæftigede personer med handicap kan således have en tilbøjelighed til at underrapportere omfanget af deres handicap, mens det omvendte kan gøre sig gældende for personer med handicap, der ikke er i beskæftigelse (arbejdsløse/uden for arbejds- markedet). Når vi fortolker på resultaterne af de statistiske analyser af sammenhængen mellem fx handicap og beskæftigelses sandsynlighed, må vi derfor være varsomme med at fortolke resultaterne kausalt.

Når vi ser på sammenhængen mellem en række baggrunds- karakteristika og sandsynligheden for at være i beskæftigelse, er kausalite- ten derimod mere klar: Der må nødvendigvis være tale om, at visse bag- grundskarakteristika, fx køn og alder, påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse og ikke omvendt, da beskæftigelse ikke kan påvirke en persons køn og alder.⁹

I fremstillingen af de binære logistiske regressionsanalyser, det vil sige logistiske regressioner med to udfald, i bilag til forskellige kapitler i rapporten, rapporterer vi de såkaldte marginale effekter ("average parti- al effects"). De estimerede marginale effekter er beregnet for en (fiktiv) person, der antager gennemsnitsværdien på alle baggrundskarakteristika i regressionen. For en sådan person angiver margineffekten for en given baggrundsvARIABLE (fx læse- og/eller skrivevanskeligheder), hvordan sandsynligheden for et givet udfald (fx sandsynligheden for at være i be- skæftigelse) i gennemsnit ændrer sig som følge af, at gennemsnitsperso- nen ændrer kategori på den pågældende baggrundsvARIABLE (fx fra ikke at have læse- og/eller skrivevanskeligheder til at have læse- og/eller skrive- vanskeligheder), mens værdierne på de øvrige baggrundskarakteristika holdes konstante. Vi kan illustrere dette med to eksempler fra rapporten. I den logistiske regression i bilagstabel B7.2 ser vi, at margineffekten af læse- og/eller skrivevanskeligheder er -0,0742 blandt personer med han- dicap. Det betyder, at for en gennemsnitsperson med handicap er vores bedste bud, at sandsynligheden for at være i beskæftigelse er ca. 7,4 pro- centpoint mindre, hvis vedkommende har læse- og/eller skrivevanske- ligheder, end hvis vedkommende ikke har læse- og/eller skrivevanske-

---

9. En observeret sammenhæng mellem køn og beskæftigelse er imidlertid ikke nødvendigvis udtryk for, at køn påvirker beskæftigelses sandsynligheden direkte. Køn kan tænkes at påvirke andre for- hold (fx personlighedstræk), som igen påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse.

ligheder (referencekategorien), alt andet lige. Samtidig ser vi, at marginal-effekten for en person med læse- og/eller skrivevanskeligheder er $-0,0491$ blandt personer uden handicap, jf. bilagstabel B7.3. Det betyder, at for en gennemsnitsperson uden handicap er sandsynligheden for at være i beskæftigelse til sammenligning ca. 4,9 procentpoint mindre, hvis vedkommende har læse- og/eller skrivevanskeligheder, end hvis vedkommende ikke har læse- og/eller skrivevanskeligheder alt andet lige.

I fremstillingen af en ordnet logistisk regression, det vil sige en logistisk regression, hvor den afhængige variabel er ordinalskaleret med mere end to udfald, i bilaget til kapitel 10, rapporterer vi de såkaldte odds-ratio'er. En odds-ratio på 1 betyder, at der ikke er nogen sammenhæng mellem et givent karakteristikum og den afhængige variabel, mens en odds-ratio under henholdsvis over 1 betyder, at der er en negativ henholdsvis positiv sammenhæng mellem det pågældende karakteristikum og den afhængige variabel. Når vi i bilagstabel B10.1 eksempelvis observerer, at et større handicap eller længerevarende helbredsproblem har en odds-ratio på $0,5882$, som er statistisk signifikant (se forklaring på statistisk signifikans i næste afsnit), betyder det, at en person med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem har en statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at være beskæftiget end en person med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem.

I fremstillingen af en række analyser af varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse i kapitel 10 rapporterer vi de såkaldte hazard-rater på baggrund af Cox proportional hazard rate-modeller. I praksis bygger analyserne af varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse på måned-for-måned-beregninger af lønmodtageres sandsynlighed (hazard-raten) for at ophøre med at være registreret som lønmodtager. Mere præcist beregner vi sandsynligheden for, at en lønmodtager ophører med at være lønmodtager i den pågældende måned, under forudsætning af at vedkommende ikke ophørte i en af de foregående måneder. Der er således tale om en betinget sandsynlighed. Hvis en lønmodtager har en høj hazard-rate, betyder det, at personen har en større sandsynlighed for at have en kort varighed af lønmodtagerbeskæftigelse, da vedkommendes fastholdelsessandsynlighed er dårligere. Omvendt har en person med en lav hazard-ratio en bedre fastholdelsessandsynlighed, med andre ord en længere varighed af lønmodtagerbeskæftigelse. En hazard-ratio over 1 i vores modeller er således ensbetydende med, at et givent karakteristikum har en negativ betydning for fastholdelsessandsynligheden, mens en hazard-ratio under

1 omvendt betyder, at det pågældende karakteristikum har en positiv betydning for fastholdelsessandsynligheden.

Vi kan illustrere dette med et eksempel fra rapporten. I tabel 10.4 i kapitel 10 finder vi, at hazard-raten blandt lønmodtagere med handicap med ikke-vestligt statsborgerskab er et godt stykke over 1, nemlig 2,8585, og statistisk signifikant. Det betyder, at det at have ikke-vestligt statsborgerskab sammenlignet med at have vestligt, herunder dansk, statsborgerskab (referencekategorien) har en markant negativ betydning for varigheden af lønmodtagerbeskæftigelse blandt personer med handicap (dette er ikke tilfældet, når vi medtager personer uden handicap i analyserne).

I Cox proportional hazard rate-modellerne kan vi, som i de logistiske regressionsanalyser, kontrollere for betydningen af en række baggrundskarakteristika. Vi kan således tage hensyn til, at lønmodtagere med handicap eventuelt har andre karakteristika end lønmodtagere uden handicap. Vi kan også tage hensyn til, at lønmodtagere med fx forskellig type af væsentligste handicap kan afvige fra hinanden på en række karakteristika. Hermed undgår vi, at vores analyseresultater for lønmodtagervarighed påvirkes af (observerbare) forskelle i sammensætningen af personer med og personer uden handicap.

HVAD BETYDER DET, AT NOGET ER STATISTISK SIGNIFIKANT?

Som nævnt ovenfor bygger vores resultater på data fra en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt en stikprøve af den danske befolkning. Fordi der er tale om en stikprøve, vil der altid være en vis statistisk usikkerhed forbundet med resultaterne. Generelt gælder det, at jo større stikprøve, jo større sandsynlighed er der for, at stikprøven ligner befolkningen, og jo mindre statistisk usikkerhed er der derfor på resultaterne.

Den statistiske usikkerhed har betydning for stort set alle rapportens resultater, men som eksempel kan nævnes beskæftigelsesandelen for forskellige grupper. I nogle tilfælde kan vi med stor sikkerhed konkludere, at fundne forskelle er reelle forskelle, fordi vi med stor sandsynlighed ville finde samme forskelle, hvis vi spurgte alle personer i de pågældende grupper. Der er to mulige årsager til, at vi kan konkludere, at en funden forskel i for eksempel beskæftigelsen for to grupper er reel.

For det første vil vi kunne tale om en statistisk signifikant forskel, hvis usikkerheden om beskæftigelsesandelens størrelse for de enkelte grupper er lille. Der vil for eksempel være lille usikkerhed om beskæftigelsesandelen både blandt personer med og personer uden handicap, fordi begge grupper udgør en stor del af vores forholdsvis store stikprøve. For det andet vil vi kunne tale om en reel forskel, hvis forskellen mellem de tal, vi sammenligner, er stor, uanset om usikkerheden på de enkelte tal er forholdsvis stor. For eksempel er der stor forskel på beskæftigelsesandelen i 2014 blandt personer med et sanse- eller kommunikationshandicap (51,7 pct.) i forhold til beskæftigelsesandelen blandt personer med et psykisk handicap (24,5 pct.), og vi finder, at dette er en reel forskel, også selv om den statistiske usikkerhed på beskæftigelsen blandt personer med et sanse- eller kommunikationshandicap er relativt stor, fordi de udgør en meget lille del af vores stikprøve (jf. tabel 4.4 i kapitel 4).

Når vi skal afgøre, om der er væsentlig forskel mellem to eller flere tal, støtter vi os til en statistisk test, som populært sagt fortæller, hvor sikre vi kan være på, at de målte forskelle er reelle. Testen giver en p-værdi, som altid er mellem 0 og 1, og jo mindre p-værdien er, desto sikrere kan vi være på, at der er reel forskel på de tal, vi sammenligner. Hvis for eksempel p-værdien er på 0,03, betyder det, at der kun er 3 pct. risiko for, at en konklusion om, at der er forskel på tallene, er forkert. Når p-værdien er mindre end 0,05, konkluderer vi derfor, at der er statistisk signifikant forskel mellem tallene.¹⁰

Vi kan illustrere ovenstående med to eksempler fra rapporten. I tabel 4.4 i kapitel 4 sammenligner vi beskæftigelsesandelen blandt personer med forskellig type af væsentligste handicap. Vi finder, at der er statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesandelen blandt personer med et sanse- eller kommunikationshandicap og blandt personer med en psykisk lidelse. P-værdien for forskellen i beskæftigelsesandelen mellem de to grupper er mindre end 0,0001, og vi kan således være meget sikre på, at der også reelt er forskel på beskæftigelsesandelen mellem de to grupper.

I kapitel 4 finder vi desuden, at 30,5 pct. blandt personer med en psykisk lidelse var beskæftiget i 2010 mod 24,2 pct. i 2012 og 24,5 pct. i 2014 (ej vist). Selvom faldet mellem 2010 og henholdsvis 2012 og 2014

---

10. Der er ikke nogen videnskabelig "rigtig" grænse for, hvad p-værdien skal være, for at man kan konkludere, at der er tale om en statistisk signifikant forskel, og den fastsættes ofte efter datamaterialets størrelse og karakter.

umiddelbart kan virke stort, er det ikke statistisk signifikant, hvilket skyldes, at gruppen af personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er relativt lille, og den statistiske usikkerhed på tallene dermed er stor. Vi kan derfor ikke afvise, at beskæftigelsen blandt personer med en psykisk lidelse var den samme i 2010, 2012 og 2014.

SOCIOØKONOMISKE FAKTORER, DER PÅVIRKER BESKÆFTIGELSEN BLANDT PERSONER MED HANDICAP

Det centrale emne i denne rapport er beskæftigelsen blandt personer med handicap. I dette afsnit gennemgår vi derfor de væsentligste socio-økonomiske faktorer, som kan påvirke beskæftigelsen. Det er udefrakommende faktorer, der ligger ud over de individuelle karakteristika ved personer med handicap (fx sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap), som også kan påvirke beskæftigelsen. Denne gennemgang er, ligesom de forrige afsnit, baseret på de tidligere rapporter om handicap og beskæftigelse (se fx Kjeldsen, Houlberg & Høgelund, 2013).

EFTERSPØRGSLEN EFTER ARBEJDSKRAFT

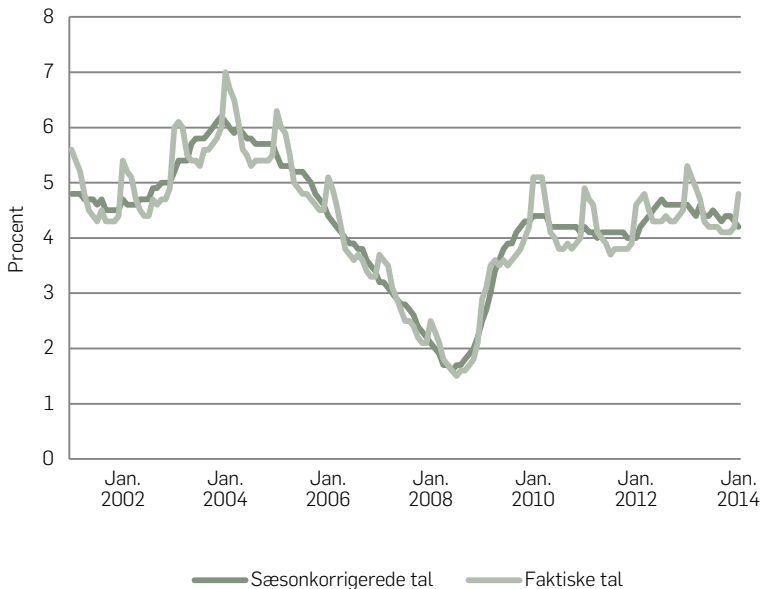
Efterspørgslen efter arbejdskraft er den væsentligste kilde til udviklingen i den samlede beskæftigelse. Denne er meget afhængig af den økonomiske udvikling – i perioder med højkonjunktur vil der være stor efterspørgsel efter virksomhedernes produkter eller serviceydelser, hvilket betyder, at de vil efterspørge mere arbejdskraft. Omvendt vil ledigheden stige i en periode med lavkonjunktur, hvor virksomhederne må afskedige medarbejdere. Hvorvidt konjunkturer og sæsonudsving generelt påvirker personer med handicap mere eller mindre end personer uden handicap, er ikke teoretisk beskrevet i litteraturen, men det er sandsynligt, at virksomhederne i perioder med vækst vil opleve et større økonomisk råderum til at yde en indsats over for udsatte grupper i samfundet, som fx personer med handicap kan være. Desuden kan der opstå situationer med så lav ledighed, at der ikke er et tilstrækkeligt stort udbud af kompetente personer uden handicap, hvorfor arbejdsgiverne i højere grad vil efterspørge disse kompetencer blandt personer med handicap. Efterspørgslen efter arbejdskraft i form af personer med handicap vil også afhænge af holdningen blandt arbejdsgiverne, det vil sige, om de anser personer med handicap som et aktiv eller en belastning, og hvor højt på

dagsordenen de sætter mangfoldig rekruttering og/eller det sociale engagement (se fx Holt m.fl., 2013).

Figur 2.2 viser udviklingen i den sæsonkorrigerede og den faktiske nettoledighed mellem januar 2001 og januar 2014, som er den periode, vi analyserer i denne rapport. Som det ses i figuren, har der været store udsving i ledigheden i denne periode. En stigning i den samlede ledighed betyder – alt andet lige – at det er sværere at komme i arbejde. Da det under alle omstændigheder tager et stykke tid at finde et arbejde, vil den enkeltes beskæftigelsesstatus på et givent tidspunkt afhænge af ledigheden i tiden op til opgørelsetidspunktet.

FIGUR 2.2

Den samlede ledighed i Danmark. Procent af arbejdsstyrken.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik. Tabellerne AUS02, AUS07 og AUP02.

BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN

Der er store socioøkonomiske forskelle mellem personer i beskæftigelse og personer uden for beskæftigelse. Det er et faktum, at fx ældre, personer med kortvarig uddannelse og personer med anden etnisk baggrund

end dansk ikke nær så ofte er i beskæftigelse som andre. Hvis det gennemsnitlige uddannelsesniveau blandt personer med handicap fx falder over en periode, hvor uddannelsesniveaut blandt personer uden handicap er uændret, vil beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap med stor sandsynlighed falde sammenlignet med personer uden handicap. Dette betyder imidlertid ikke, at det alt andet lige er blevet sværere at komme i beskæftigelse for den enkelte person med handicap. Der er alene tale om, at den samlede gruppe af personer med handicap nu indeholder flere personer med karakteristika, der kendetegner personer, som ikke så hyppigt er i beskæftigelse. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på ændringer i befolkningssammensætningen blandt gruppen af personer med handicap og personer uden handicap, når man undersøger beskæftigelsesudviklingen i de to grupper.

LOVGIVNINGEN

Der vil være personer i samfundet, hvis arbejdskraft ikke efterspørges af arbejdsgiverne, fordi lønnen på grund af mindstelønnen ikke er fuldt fleksibel nedadtil. Disse personer kan have incitament og lyst til at arbejde, men deres produktivitet er for lav til, at det vil være lønsomt for arbejdsgiverne at ansætte dem. Øges incitamenterne til at påtage sig et arbejde for disse personer, vil det selvsagt ikke have nogen effekt på den samlede beskæftigelse. Det kan således være hensigtsmæssigt i stedet at give arbejdsgiverne incitament til at ansætte eller fastholde de personer, der har problemer med at leve op til produktivitetskravene. Arbejdsgivere kan eksempelvis tilbydes et løntilskud.

Fleksjobordningen er den mest benyttede løntilskudsordning i Danmark. Vi kan se i figur 2.3, at der var en stor tilgang til ordningen frem til 2009, hvorefter tilgangen stagnerede. Fra begyndelsen af 2013 og frem ser vi imidlertid igen en stigning i antallet af fuldtidspersoner i fleksjob. Fleksjobordningen giver arbejdsgivere mulighed for at få tilskud til lønnen til personer, der har en væsentlig og varig nedsættelse af funktionsevnen. Til gengæld skal arbejdsgiveren tage hensyn til den nedsatte funktionsevne i arbejdstilrettelæggelsen. Tilskudsreglerne for fleksjob blev ændret væsentligt med virkning fra den 1. januar 2013. Ligesom i den gamle ordning er det muligt at arbejde få timer om ugen, men med den nye ordning er mulighederne for at arbejde få timer blevet mærkbart

forbedret.¹¹ Efter den nye ordning betaler arbejdsgiveren alene for den arbejdsindsats, personen i fleksjobbet reelt yder. Det betyder, at personen i fleksjob fx godt kan være på arbejde i 10 timer, men reelt kun udfører arbejde, der svarer til 2 timer, som arbejdsgiveren så betaler løn for. Jobcenteret, arbejdsgiveren og den fleksjobansatte aftaler antallet af timer, arbejdsgiveren skal betale for. Resten af lønnen udgøres af et tilskud, som det offentlige betaler. Her gælder det princip, at tilskuddet højst må udgøre 98 pct. af dagpengesatsen, altså omkring 17.000 kr. om måneden. I takt med at den fleksjobansatte bliver i stand til at øge sin arbejdsindsats, optrappes arbejdsgiverens lønandel, mens det offentlige tilskud nedtrappes og bortfalder helt, når den fleksjobansattes lønindtægt er på 36.330 kr. Der er således mulighed for at få højere løn for en større arbejdsindsats. Fleksjobordningen blev ved samme lejlighed yderligere ændret, idet fleksjob blev gjort midlertidige (Holt m.fl., 2014).

Ændringerne i ordningen pr. 1. januar 2013, herunder de forbedrede muligheder for at arbejde få timer om ugen, betyder, at sammenligninger af personer i fleksjob over tid skal tages med forbehold.

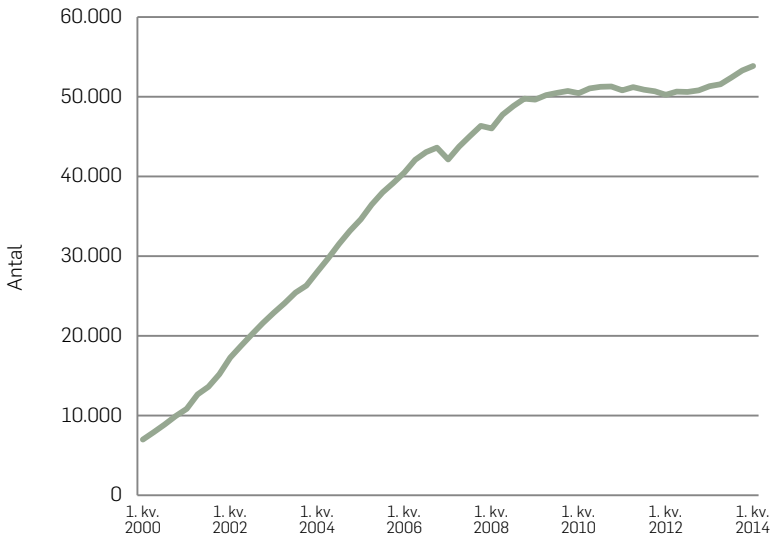
Fleksjobordningen er tænkt som et alternativ til førtidspension, således at personer, der fortsat har en del af deres arbejdsevne intakt, ikke tilkendes førtidspension, men forbliver på arbejdsmarkedet. Førtidspensionsordningen blev også ændret med virkning fra den 1. januar 2013. Ændringerne har på en række punkter gjort det vanskeligere at få tilkendt førtidspension for personer under 40 år, hvilket kan have øget tilgangen til fleksjobordningen og dermed være (en del af) forklaringen på stigningen i antallet af fuldtidspersoner i fleksjob fra begyndelsen af 2013 og frem som observeret i figur 2.3.

---

11. Under den gamle ordning kunne løntilskuddet højst være to tredjedele af lønnen på det gældende overenskomstområde. Hvis personen i fleksjob skulle have løn for 37 timer, men kunne arbejde 2 timer om ugen, betalte arbejdsgiveren for ca. 12 timer, idet arbejdsgiveren fik tilskud svarende til ca. 24 timers løn (to tredjedele af lønnen) og skulle betale ca. 12 timers løn, selvom personen i fleksjobbet kun arbejdede i 2 timer. Hermed havde arbejdsgiveren ikke noget incitament til at have personer ansat, der ikke kunne arbejde mindst 12-13 timer om ugen.

FIGUR 2.3

Antal fuldtidspersoner i fleksjob. Antal.

Anm.: Antal fuldtidspersoner i fleksjob er opgjort kvartalsvis i figuren.

Faldet i antallet af fleksjobmodtagere mellem 4. kvartal 2006 og 1. kvartal 2007 skyldes et databrud forårsaget af ændringer i opgørelsesmetoden.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik. Tabellen AUK01.

Andre ordninger – som fx muligheden for at få personlig assistance og økonomisk støtte til arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning blandt personer med handicap – kan bidrage til at mindske betydningen af en nedsat funktionsevne. Mange personer med handicap eller længerevarende helbredsproblemer kan med denne hjælp (bedre) leve op til produktivetskravene og behøver ikke blive ansat på særlige vilkår som fleksjob. Ordningerne kan således være med til at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap.

Diskrimination af personer med handicap er en potentiel barriere for, at personer med handicap kommer i beskæftigelse. Af samme grund er der lovgivet for at fremme ligebehandling af personer med handicap på arbejdsmarkedet, og der er således indført en lov mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet. Desuden giver ordningen med fortrinsadgang for personer med handicap i den offentlige sektor personer med handicap ret til en jobsamtale, hvis de er kvalificerede til jobbet.

HELBRED, HANDICAP OG ARBEJDSEVNE

Dette kapitel belyser udviklingen fra 2002 til 2014 i andelen af personer, der har oplyst, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Som noget nyt i 2014-undersøgelsen undersøger vi også, i hvilken alder det væsentligste handicap er opstået, og endelig undersøger vi den selvvaluerede arbejdsevne i 1. kvartal 2014 blandt personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap, og type af væsentligste handicap, og vi ser på udviklingen over tid i den selvvaluerede arbejdsevne blandt personer med handicap.

Kapitlet viser, at andelen, der i 1. kvartal 2014 oplyser, at de har et handicap, er statistisk signifikant¹² mindre end i både 2002, 2005 og 2008. Der er imidlertid ikke statistisk signifikant forskel på andelen, der oplyser dette, i 2012 og 2014. Andelen blandt personer med handicap, der oplyser, at de har et større handicap, er generelt steget jævnt mellem 2005 og 2014, mens andelen blandt personer med handicap, der oplyser, at de har et mindre handicap, tilsvarende generelt har været jævnt faldende inden for samme periode. De ændringer, der er sket i befolkningsandelen med et større handicap, kan imidlertid forklares med, at befolkningens sammensætning har ændret sig over tid.

---

12. Se kapitel 2 for en forklaring af begrebet ”statistisk signifikans”.

PERSONER MED HANDICAP

I 1. kvartal 2014 vurderer 16,9 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år, svarende til ca. 600.000 personer, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem,^{13,14} jf. det opvægtede antal personer i tabel 3.1. Af tabellen ses, at denne andel er mindre end den tilsvarende befolkningsandel med handicap i 2012 (17,6 pct.), men at forskellen mellem 2012 og 2014 ikke er statistisk signifikant.¹⁵ Tabellen viser samtidig, at andelen med handicap er statistisk signifikant mindre i 2012 og i 2014 end i både 2002, 2005 og 2008. 2010 udgør derimod et hidtidigt ”lavpunkt” for befolkningsandelen med et handicap (15,9 pct.). Denne andel er således statistisk signifikant mindre end i alle øvrige undersøgelsesår.

Man kunne forestille sig, at ændringerne i befolkningsandelen med handicap kunne skyldes ændringer i befolkningssammensætningen.¹⁶ Hvis for eksempel andelen af ældre mennesker stiger i befolkningen, vil andelen af personer med handicap sandsynligvis også stige, da ældre mennesker oftere har et handicap end yngre mennesker (se Larsen m.fl., 2008; Larsen & Høgelund, 2014). Vi har derfor foretaget en logistisk regression, hvor vi undersøger sammenhængen mellem handicapstatus på den ene side og køn, civilstand, statsborgerskab, alder, uddan-

---

13. Dette er et forholdsvis bredt handicapbegreb, idet også personer med kroniske sygdomme betragtes som personer med handicap, se i øvrigt omtalen af handicapbegrebet og vores operationalisering heraf i kapitel 2.

14. I rapporten omtales personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem som hovedregel blot som ”personer med handicap”.

15. I tabel 3.1 og i rapportens øvrige tabeller, som viser udviklingen over tid, angiver en eller flere asterisk (*) ved et givent år, at der er statistisk signifikant forskel mellem andelen for 2012 og andelen for det pågældende år, medmindre andet er angivet. * angiver, at forskellen er signifikant på et 5-procent-niveau, mens ** og *** angiver, at forskellen er signifikant på henholdsvis et 1-procent-niveau og et 0,1-procent-niveau. I tabel 3.1 angiver *** ud for hvert af årene 2002, 2005 og 2010 således, at der er statistisk signifikant forskel på et 0,1-procent-niveau i andelen af personer med handicap mellem hvert af disse år og 2012. Det betyder groft sagt, at der er mindre end 0,1 pct. risiko for at lave en fejl ved at konkludere, at der er forskel på andelen af personer med handicap i fx 2005 og 2012.

16. Af bilagstabel B2.1 fremgår fordelingen på køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse særskilt for sværhedsgraden af handicap, herunder personer uden handicap, i 1. kvartal 2014. I øvrigt henvises til analysen af karakteristika i Larsen m.fl. (2008) og Larsen & Høgelund (2014).¹⁷ I analyserne anvender vi den gennemsnitlige regionale ledighed opdelt på 11 landsdele i kvartalet for det kvartal, hvor undersøgelsespersonerne er blevet interviewet. Det vil fx sige, at der for de interview, der blev foretaget i 2. kvartal 2002, anvendes oplysninger om den regionale ledighed i 1. kvartal 2002, og for de interview, der blev foretaget i 1. kvartal 2010, anvendes oplysninger om den regionale ledighed i 4. kvartal 2009. Til beregning af den regionale ledighed i 1. kvartal 2014 er anvendt antallet af ledige i 4. kvartal 2013, mens oplysninger om arbejdsstyrken er opgjort ultimo 2012, som i skrivende stund er de senest opdaterede tal i Danmarks Statistiks Statistikbank.

nelsesniveau, bopælsregion og undersøgelsesår på den anden, jf. bilagstabel B3.1.

Analysen viser, at selv når vi kontrollerer for disse forhold, er der ikke statistisk signifikant forskel mellem andelen af personer med handicap i 2012 og 2014. Ser vi på hele perioden, er andelen af personer med handicap også stadig statistisk signifikant mindre i både 2012 og 2014 end i 2002 og 2005, men ikke i 2008 (som uden kontrol for disse forhold var statistisk signifikant, jf. tabel 3.1). Andelen af personer med handicap er også stadig statistisk signifikant mindre i 2010 end i 2012. Vi kan altså som hovedregel ikke bekræfte, at ændringerne i befolkningsandelen med et handicap i perioden 2002-2014 skyldes ændringer i befolkningens sammensætning i forhold til køn, civilstand, statsborgerskab, alder, uddannelsesniveau og bopælsregion.

TABEL 3.1

Andel af personer i alderen 16-64 år med et handicap eller længerevarende helbredsproblem. 2002-2014. Procent.

	2002***	2005***	2008*	2010***	2012	2014
Andel med handicap	19,9	19,8	18,6	15,9	17,6	16,9
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	3.485.647	3.508.131	3.577.741	3.552.636	3.551.754	3.553.994
Uvægtet antal personer	10.470	9.240	17.806	17.453	18.718	18.643

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2002, 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, og at forskellen mellem 2014 og 2010 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Det er tidligere blevet foreslået, at befolkningsandelen med et handicap kunne hænge sammen med de økonomiske konjunkturer (se Larsen & Høgelund, 2009). Det er muligt, at den enkeltes beskæftigelsessituation påvirker vedkommendes helbredsopfattelse. Hvis en person med et helbredsproblem er i arbejde, vil vedkommende muligvis ikke opfatte helbredsproblemet som et handicap, fordi helbredsproblemet ikke forhindrer vedkommende i at være aktiv på arbejdsmarkedet. Omvendt vil samme person muligvis opfatte sit helbredsproblem som et handicap,

hvis vedkommende er ledig. Hvis arbejdsløsheden er stor, bør der efter dette rationale således være flere, der angiver, at de har et handicap, end hvis arbejdsløsheden er lav. For at undersøge om konjunkturerne påvirker størrelsen af befolkningsandelen med et handicap, har vi foretaget en logistisk regression, hvor vi ud over at kontrollere for befolknings sammensætningen kontrollerer for den regionale ledighed.¹⁷ Vi finder, at den regionale ledighed ikke statistisk signifikant påvirker andelen af personer, der har oplyst, at de har et handicap, jf. bilagstabel B3.2. Så selv når vi kontrollerer både for effekten af befolknings sammensætningen og de økonomiske konjunkturer, kan vi ikke forklare, hvorfor befolkningsandelen med et handicap ændrer sig, som den gør, i perioden 2002-2014.

SVÆRHEDSGRADEN AF HANDICAP

Alle interviewpersoner i Arbejdskraftundersøgelsen, der har svaret bekræftende til at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er efterfølgende blevet spurgt, om de vurderer, at der er tale om et større eller et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem. Det fremgår af tabel 3.2, at befolkningsandelen med et mindre handicap er faldet mellem 2012 og 2014 – fra 7,5 pct. i 2012 til 6,6 pct. i 2014 – mens befolkningsandelen med et større handicap i samme periode er stagneret – med 10,2 pct. i 2012 og 10,3 pct. i 2014.

Mens vi ovenfor har set, at befolkningsandelen med et handicap er faldet over tid, viser tabel 3.3, at der i gruppen af personer med handicap i perioden 2005-2014 generelt er sket en stigning i andelen med et større handicap på bekostning af andelen med et mindre handicap. I 2005 havde 52,8 pct. blandt personer med handicap et mindre handicap, mens de resterende 47,2 pct. havde et større handicap. I 2012 var fordelingen mellem et mindre og et større handicap vendt om, så 42,4 pct. og 57,6 pct. havde henholdsvis et mindre handicap og et større handicap. I 1. kvartal 2014 har 39,1 pct. blandt personer med handicap angivet at have et mindre handicap, mens hele 60,9 pct. har angivet at have et stør-

---

17. I analyserne anvender vi den gennemsnitlige regionale ledighed opdelt på 11 landsdele i kvartalet for det kvartal, hvor undersøgelsespersonerne er blevet interviewet. Det vil fx sige, at der for de interview, der blev foretaget i 2. kvartal 2002, anvendes oplysninger om den regionale ledighed i 1. kvartal 2002, og for de interview, der blev foretaget i 1. kvartal 2010, anvendes oplysninger om den regionale ledighed i 4. kvartal 2009. Til beregning af den regionale ledighed i 1. kvartal 2014 er anvendt antallet af ledige i 4. kvartal 2013, mens oplysninger om arbejdsstyrken er opgjort ultimo 2012, som i skrivende stund er de senest opdaterede tal i Danmarks Statistiks Statistikbank.

re handicap. Forskellen i fordelingen er både statistisk signifikant mellem 2005 og 2012 og mellem 2012 og 2014.

TABEL 3.2

Personer i alderen 16-64 år fordelt efter, om de har et mindre handicap, et større handicap eller ikke har et handicap. 2005-2014. Procent.

	2005***	2008**	2010***	2012	2014*
Mindre handicap/ længerevarende hel- bredsproblem	10,4	8,5	6,4	7,5	6,6
Større handicap/ længerevarende hel- bredsproblem	9,3	10,1	9,5	10,2	10,3
Uden handicap	80,3	81,4	84,1	82,4	83,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	3.503.555	3.577.741	3.552.636	3.551.754	3.553.994
Uvægtet antal personer	9.228	17.806	17.453	18.718	18.643

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

TABEL 3.3

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter handicappets størrelse. 2005-2014. Procent.

	2005***	2008*	2010	2012	2014*
Mindre handicap/ længerevarende hel- bredsproblem	52,8	45,8	40,1	42,4	39,1
Større handicap/ længerevarende hel- bredsproblem	47,2	54,2	59,9	57,6	60,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	690.803	665.458	565.453	626.016	601.844
Uvægtet antal personer	1.779	3.127	2.761	2.838	2.724

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

For at undersøge om vi kan forklare, hvorfor befolkningens fordeling på de tre grupper: ”personer uden handicap”, ”personer med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem” og ”personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem” ændrer sig over tid, har vi foretaget en multinomial logistisk regression. Vi finder, at når

vi kontrollerer for befolkningens sammensætning i forhold til køn, civilstand, statsborgerskab, alder, uddannelsesniveau og bopælsregion, forsvinder forskellen mellem 2012 og de øvrige undersøgelsesår blandt personer med et større handicap, jf. bilagstabel B3.3. Det vil med andre ord sige, at de ændringer, der er sket i befolkningsandelen med et større handicap i perioden mellem 2005 og 2014, skyldes, at befolkningens sammensætning har ændret sig over tid. Disse forhold kan derimod ikke forklare, hvorfor befolkningsandelen, der rapporterer et mindre handicap, er faldet i perioden mellem 2005 og 2014. Disse resultater ændrer sig ikke, når vi ud over befolknings sammensætningen kontrollerer for den regionale ledighed, jf. bilagstabel B3.4.

VÆSENTLIGSTE HANDICAP

Alle interviewpersoner i Arbejdskraftundersøgelsen, der har svaret bekræftende til at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er desuden blevet bedt om at oplyse typen af deres væsentligste handicap. Som nævnt har hver person frit kunnet angive typen af sit væsentligste handicap, og interviewereren har så indkodet svaret i én af et antal svarkategorier. Tabel 3.4 viser blandt personer med handicap fordelingen på 16 forskellige typer af væsentligste handicap. Det fremgår af tabellen, at det hyppigst forekommende handicap er ”problemer med ryg eller nakke”, som det har været i alle tidligere undersøgelsesår. I alle undersøgelsesår er der således lige omkring en fjerdedel, der angiver denne type problemer som deres væsentligste handicap. I 1. kvartal 2014 drejer det sig fx om 24,9 pct. blandt personer med handicap. Den næsthyppest forekommende type af væsentligste handicap er psykisk sygdom eller sindslidelse (herefter benævnt ”psykisk lidelse”). I 1. kvartal 2014 angiver 13,9 pct. dette som deres væsentligste handicap, hvilket er samme andel som i 2012. Andelen af personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap har været markant stigende mellem alle undersøgelsesår fra 2002 til 2010, men kurven synes at være knækket, idet der var et (ikke statistisk signifikant) fald fra 2010 til 2012, som altså er fastholdt i 2014. Mens personer med handicap fordeler sig nogenlunde ens på de 16 handicap typer i 2010 og 2012, er der sket en statistisk signifikant ændring i fordelingen mellem 2012 og 2014. Der er blandt andet en mindre andel i 2014, som angiver ”problemer med arme og hænder”, (6,3 pct.) som deres væ-

sentligste handicap, end i 2012 (8,0 pct.), og en større andel i 2014, som angiver ”andet helbredsproblem eller handicap” (16,6 pct.) som deres væsentligste handicap, end i 2012 (12,0 pct.).

I tabel 3.5 er de 16 handicaptyper samlet i fire overordnede grupper af væsentligste handicap. Af tabellen ses, at der i 1. kvartal 2014 er nogenlunde lige mange, der har et mobilitetshandicap eller en sygdom som deres væsentligste handicap, idet dette angives af henholdsvis 42,0 pct. og 41,0 pct. blandt personer med handicap. 14,2 pct. har en psykisk lidelse som deres væsentligste handicap,¹⁸ mens blot 2,8 pct. har et sanse- og kommunikationshandicap som deres væsentligste handicap. Der er ikke statistisk signifikant forskel mellem 2012 og 2014 i fordelingen på de fire overordnede grupper af væsentligste handicap.

---

18. Andelen med en psykisk lidelse (14,2 pct.) er lidt højere end den tilsvarende andel i tabel 3.4 (13,9 pct.). Dette skyldes, at datagrundlaget for tabel 3.5 er mindre, da tabel 3.5 i modsætning til tabel 3.4 ikke omfatter personer med en hjerneskade og udviklingshæmmede.

TABEL 3.4

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter 16 handicaptyper. 2002-2014. Procent.

	2002***	2005***	2008**	2010	2012	2014**
Problemer med arme eller hænder (inkl. gigtproblemer) (1)	6,5	7,0	6,9	8,0	8,0	6,3
Problemer med ben eller fødder (inkl. gigtproblemer) (2)	9,6	9,4	10,2	10,4	9,8	9,7
Problemer med ryg eller nakke (inkl. gigtproblemer) (3)	27,5	24,4	26,0	27,3	26,8	24,9
Blind eller synsnedsættelse også ved brug af kontaktlinser eller briller (4)	1,8	1,0	1,8	1,1	1,3	1,5
Døv eller nedsat hørelse også ved brug af høreapparat (5)	1,8	1,8	1,6	1,3	1,0	0,9
Talebesvær (6)	0,4	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
Hudlidelse, allergi (7)	4,7	4,1	2,6	1,5	1,8	2,3
Åndedrætsbesvær (herunder astma og bronkitis) (8)	6,5	6,6	4,8	3,7	4,2	3,3
Problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb (9)	9,2	7,2	7,5	6,8	5,8	4,7
Problemer med mave, lever, nyrer, fordøjelse (10)	4,8	3,1	3,1	2,5	3,0	2,7
Sukkersyge, diabetes (11)	4,1	4,3	4,3	3,7	4,4	4,0
Epilepsi, anfald (12)	1,5	1,3	1,3	1,1	1,0	1,3
Psykisk sygdom eller sindslidelse (herunder depression) (13)	5,9	7,9	10,3	14,8	13,9	13,9
Udviklingshæmmede og hjerneskadede (14)	1,9	1,4	2,1	2,5	2,2	2,4
Andre fremadskridende sygdomme (herunder fx kræft, sklerose, hiv og Parkinsons syge) (15)	2,5	3,0	4,2	5,9	4,6	5,1
Andet helbredsproblem eller handicap (16)	11,3	17,4	12,9	9,3	12,0	16,6
I alt	100,0	99,9	99,7	100,0	100,0	99,9
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	693.021	688.630	665.458	565.453	626.016	601.844
Uvægtet antal personer	1.989	1.777	3.127	2.761	2.838	2.724

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

TABEL 3.5

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter fire overordnede grupper af væsentligste handicap, 2002-2014. Procent.

	2002***	2005***	2008***	2010	2012	2014
Mobilitet (1-3)	44,5	41,4	44,1	47,0	45,6	42,0
Sanser og kommunikation (4-6)	4,1	2,9	3,6	2,5	2,5	2,8
Psykiske lidelser (13)	6,0	8,0	10,5	15,2	14,2	14,2
Sygdomme (7-12 og 15-16)	45,4	47,7	41,8	35,3	37,7	41,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	679.557	679.069	651.259	551.295	612.139	587.584
Uvægtet antal personer	1.965	1.760	3.074	2.700	2.778	2.664

Anm.: Tallene i parentes henviser til handicaptyperne i tabel 3.4. Tabellen omfatter i modsætning til tabel 3.4 ikke personer med hjerneskade og udviklingshæmmede (14).
 Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.
 * = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.
 Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

ALDER VED HANDICAPPETS OPSTÅEN

Som noget nyt i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 er alle interviewpersoner, der har svaret ”ja” til, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, blevet bedt om at angive, i hvilken alder deres væsentligste handicap er opstået. Som det ses af tabel 3.6, er aldersfordelingen ved handicappets opståen meget spredt. Personer med handicap fordeler sig nogenlunde jævnt på de i tabellen angivne aldersgrupper for handicappets opståen, dog har lidt færre fået deres handicap enten i en meget tidlig alder (0-15 år) eller i en meget sen alder (50-64 år). I begge tilfælde drejer det sig om knap en sjettedel blandt personer med handicap, mens mellem en femtedel og knap en fjerdedel blandt personer med handicap har fået deres handicap i henholdsvis aldersgruppen 16-29 år, 30-39 år og 40-49 år. Blot 7,2 pct. har angivet at have fået deres handicap i 0-års-alderen, hvilket tolkes som medfødte handicap. For langt størstedelen af personer med handicap er handicappet med andre ord opstået i den arbejdsdygtige alder.

TABEL 3.6

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter alder ved handicappets opståen. 2014. Procent.

0-15 år	17,5
16-29 år	23,6
30-39 år	20,5
40-49 år	21,1
50-64 år	17,3
I alt	100,0
Procentgrundlag:	
Opvægtet antal personer	561.476
Uvægtet antal personer	2.556

Anm.: Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabel 3.7 viser dernæst, at fordelingen på alderen ved handicappets opståen adskiller sig statistisk signifikant på tværs af de fire overordnede grupper af væsentligste handicap. En markant større andel blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap (38,9 pct.) har fået deres handicap i en tidlig alder (0-15 år) sammenlignet med personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap (mellem 11,3 pct. og 20,6 pct.). Derimod får personer med en psykisk lidelse i væsentligt højere grad deres handicap i alderen 16-29 år (39,0 pct. mod mellem 20,0 pct. og 22,2 pct. blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap), således har kun 22,7 pct. blandt personer med en psykisk lidelse angivet at have fået deres handicap som 40-årig eller ældre mod til sammenligning henholdsvis 31,5 pct., 40,4 pct. og 42,9 pct. blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap, en sygdom og et mobilitetshandicap som væsentligste handicap. De indbyrdes forskelle i aldersfordelingen ved handicappets opståen de fire grupper imellem er således alle statistisk signifikante.

TABEL 3.7

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter alder ved handicappets opståen. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikati- onshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
0-15 år	11,3	38,9	20,6	19,2
16-29 år	22,2	20,0	39,1	20,7
30-39 år	23,7	9,5	17,5	19,7
40-49 år	25,5	15,0	13,0	20,5
50-64 år	17,4	16,5	9,7	19,9
I alt	100,1	99,9	99,9	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	231.397	15.648	76.542	224.661
Uvægtet antal personer	1.036	72	311	1.082

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og henholdsvis personer med et sanse- og kommunikationshandicap, en psykisk lidelse og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med en sygdom er også signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og et sanse- og kommunikationshandicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

ARBEJDSEVNEVURDERING

Endelig har vi set på den selvvaluerede arbejdsevne (skala 1-10) blandt personer med handicap. Tabel 3.8 viser dels udviklingen i fordelingen, dels udviklingen i gennemsnittet på arbejdsevnevurderingen. I 1. kvartal 2014 vurderer godt en tredjedel (34,3 pct.) blandt personer med handicap deres arbejdsevne til at være enten meget dårlig, således at de skønner slet ikke at kunne arbejde (1 på skalaen), eller tæt på meget dårlig (2-3 på skalaen). Cirka en femtedel (19,7 pct.) vurderer omvendt deres arbejdsevne til at være meget god, således at de skønner at have fuld arbejdsevne (10 på skalaen). Den gennemsnitlige arbejdsevnevurdering blandt personer med handicap i 1. kvartal 2014 er 5,6. I 1. kvartal 2012 var den gennemsnitlige arbejdsevnevurdering 5,7. Udviklingen mellem 2012 og 2014 er ikke statistisk signifikant, men den selvvaluerede arbejdsevne er statistisk signifikant dårligere i både 2012 og 2014 end i 2005 og 2008.

TABEL 3.8

Arbejdsevnevurdering (skala 1-10) for personer med handicap i alderen 16-64 år.
2005-2014. Procent.

	2005***	2008**	2010	2012	2014
10 (Meget god)	23,5	19,1	17,1	18,8	19,7
7-9	30,9	29,4	28,0	25,7	25,4
4-6	23,2	23,5	24,6	22,8	20,6
1-3 (1 = Meget dårlig)	22,3	27,9	30,3	32,6	34,3
I alt	99,9	99,9	100,0	99,9	100,0
Gennemsnitlig arbejds- evnevurdering	6,4***	6,0*	5,7	5,7	5,6
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	677.281	665.458	565.453	626.016	601.844
Uvægtet antal personer	1.750	3.127	2.761	2.838	2.724

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

Forskellen mellem gennemsnittet i 2012 og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2012 er testet med en t-test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen i fordelingen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen i gennemsnittet mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2008 er signifikant på et 1-procent-niveau. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Tabel 3.9 viser blandt personer med og personer uden handicap i 1. kvartal 2014 fordelingen og gennemsnittet på arbejdsevnevurderingen særskilt for sværhedsgraden af handicap. Det viser sig ikke overraskende, at personer med et større handicap har en statistisk signifikant lavere selv-vurderet arbejdsevne end henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap. Eksempelvis er den gennemsnitlige arbejds-evnevurdering kun 4,0 blandt personer med et større handicap, mens den er henholdsvis 8,0 og 9,5 blandt personer med et mindre handicap og personer uden handicap (forskellen mellem de to sidstnævnte grupper er ligeledes statistisk signifikant). Sammenlignet med personer med et mindre handicap og personer uden handicap vurderer eksempelvis en langt mindre andel blandt personer med et større handicap deres arbejdsevne til at være meget god eller god (samlet 23,1 pct. mod samlet henholdsvis 79,4 pct. og 96,4 pct. blandt personer med et mindre handicap og personer uden handicap), mens en langt større andel blandt personer med et større handicap modsat vurderer deres arbejdsevne til at være meget dårlig eller tæt på meget dårlig (52,2 pct. mod henholdsvis 6,4 pct. og 0,8 pct. blandt personer med et mindre handicap og personer uden handicap).

TABEL 3.9

Personer med og personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejds-
evnevurdering (skala 1-10). Særskilt for sværhedsgraden af handicappet. 2014.
Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Intet handicap
10 (Meget god)	6,6	40,2	75,8
7-9	16,5	39,2	20,6
4-6	24,7	14,3	2,8
1-3 (1 = Meget dårlig)	52,2	6,4	0,8
I alt	100,0	100,1	100,0
Gennemsnitlig arbejds- evnevurdering	4,0	8,0	9,5
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	366.379	235.465	2.952.151
Uvægtet antal personer	1.545	1.179	15.919

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test.
Forskellen i både fordelingen og gennemsnittet mellem personer med et større handicap og henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er også signifikant på et 0,1-procent-niveau.
Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Da vi i tabel 3.2 og 3.3 så, at andelen, der har rapporteret, at de har et større handicap, er steget mellem 2005 og 2014, kan dette være med til at forklare, hvorfor den gennemsnitlige arbejdssevnevurdering blandt personer med handicap er faldet i undersøgelsesperioden, jf. tabel 3.8. Tabel 3.9 giver således også et første indtryk af, at det er væsentligt at skelne mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, når vi i de følgende kapitler ser på en række beskæftigelsesmæssige forhold blandt personer med handicap.

Endelig viser tabel 3.10 blandt personer med handicap i 1. kvartal 2014 fordelingen og gennemsnittet på arbejdssevnevurderingen særskilt for typen af det væsentligste handicap.

TABEL 3.10

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejdsevnevurdering (skala 1-10). Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikati- onshandicap	Psykisk lidelse	Sygdom
10 (Meget god)	16,3	34,5	7,4	27,5
7-9	27,8	27,8	18,2	26,1
4-6	22,6	16,3	27,1	16,7
1-3 (1 = Meget dår- lig)	33,3	21,4	47,3	29,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Gennemsnitlig arbejdsevne- vurdering	5,6	6,9	4,3	6,1
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	246.667	16.598	83.588	240.731
Uvægtet antal per- soner	1.097	76	340	1.151

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test.

Forskellen i fordelingen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en sygdom er også signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med et sanse- og kommunikationshandicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et sanse- og kommunikationshandicap og personer med en sygdom er ikke signifikant.

Forskellen i gennemsnittet mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Personer med en psykisk lidelse vurderer deres arbejdsevne til at være markant dårligere end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Knap halvdelen (47,3 pct.) blandt personer med en psykisk lidelse vurderer således deres arbejdsevne til at være meget dårlig eller tæt på meget dårlig (1-3 på skalaen). Blandt personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap, en sygdom og et mobilitetshandicap som væsentligste handicap gælder det 21,4 pct., 29,7 pct. og 33,3 pct. Omvendt vurderer kun 7,4 pct. blandt personer med en psykisk lidelse, at deres arbejdsevne er meget god (10 på skalaen). Blandt personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap, en sygdom og et mobilitetshandicap som væsentligste handicap gælder det 34,5 pct., 27,5 pct. og 16,3 pct. Arbejdsevnevurderingen blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er med gennemsnitsværdien

4,3 således statistisk signifikant lavere end den gennemsnitlige arbejdsevnevurdering blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap, for hvem den gennemsnitlige arbejdsevnevurdering er mellem 5,6 og 6,1. En del af forklaringen herpå kan være, at personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap også i højere grad har angivet at have et større handicap (74,3 pct.), end tilfældet er blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Andelen, der har angivet at have et større handicap, er således 49,8 pct., 56,3 pct. og 60,6 pct. blandt henholdsvis personer med et sanse- og kommunikationshandicap, en sygdom og et mobilitetshandicap som væsentligste handicap, jf. bilagstabel B3.5. I tabel 3.8 har vi netop set, at arbejdsevnevurderingen er særlig dårlig blandt personer med et større handicap. Også personer med et mobilitetshandicap har en statistisk signifikant dårligere arbejdsevnevurdering end personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap.

OPSUMMERING

- Andelen af personer i den danske befolkning, der har angivet at have et handicap eller længerevarende helbredsproblem, er i 1. kvartal 2014 16,9 pct., svarende til ca. 600.000 personer. Andelen er således faldet, men ikke statistisk signifikant, fra 17,6 pct. i 2012. Andelen er statistisk signifikant lavere både i 2012 og 2014 end i 2002, 2005 og 2008, men statistisk signifikant højere i 2012 og 2014 end i 2010, som udgør et hidtidigt ”lavpunkt” for befolkningsandelen med et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Hverken ændringer i befolknings sammensætningen eller konjunkturerne kan forklare udviklingen i befolkningsandelen med et handicap over tid.
- I både 2012 og 2014 angiver omkring 40 pct. blandt personer med handicap, at de har et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem, mens omkring 60 pct. angiver, at de har et større handicap eller længerevarende helbredsproblem. I gruppen af personer med handicap ses i perioden 2005-2014 en generel stigning i andelen med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem på bekostning af andelen med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem. Denne udvikling kan imidlertid forklares med, at befolkningens sammensætning har ændret sig over tid.

- Det hyppigst forekommende handicap eller længerevarende helbredsproblem er problemer med ryg eller nakke, hvilket 24,9 pct. af personer med handicap angiver som deres væsentligste handicap i 2014. Dernæst følger psykiske lidelser med 13,9 pct. Andelen blandt personer med handicap, der har en psykisk lidelse som det væsentligste handicap, synes dermed at være stagneret mellem 2010 og 2014 efter at være steget støt mellem 2002 og 2010.
- Alderen ved det væsentligste handicaps opståen er meget spredt. I 1. kvartal 2014 angiver en lidt mindre andel blandt personer med handicap, at de fik deres væsentligste handicap i henholdsvis aldersgruppen 0-15 år og 50-64 år end i aldersgrupperne 16-29 år, 30-39 år og 40-49 år. Kun ca. 7 pct. angiver, at deres handicap er medfødt.
- Arbejdsevnevurderingen blandt personer med handicap er statistisk signifikant dårligere i både 2012 og 2014 end i 2005 og 2008.
- Personer med handicap vurderer deres arbejdsevne til at være statistisk signifikant dårligere end personer uden handicap. Dette gør sig især gældende blandt personer med et større handicap, som har statistisk signifikant dårligere selv vurderet arbejdsevne end personer med et mindre handicap og personer uden handicap. Blandt personer med handicap er det desuden særligt personer med en psykisk lidelse, som vurderer deres arbejdsevne til at være dårlig.

BESKÆFTIGELSE

I dette kapitel undersøger vi den samlede beskæftigelse blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem og personer uden handicap. Vi sammenligner de selvrapporterede beskæftigelsesandele fra Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 med beskæftigelsesandelene i tidligere undersøgelsesår. Vi undersøger desuden via registerbaserede beskæftigelsesoplysninger udviklingen i beskæftigelsesandsynligheden i perioden fra 2002 til 2013 blandt personer, der i Arbejdskraftundersøgelsen 2. kvartal 2002 angav, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem.

På baggrund af de selvrapporterede beskæftigelsesandele finder vi, at der hverken blandt personer med eller personer uden handicap er sket en statistisk signifikant ændring i beskæftigelsesandelen mellem 2012 og 2014. Mellem 2002 og 2014 har der desuden ikke været forskel på udviklingen i beskæftigelsesandelen mellem personer med og personer uden handicap. Beskæftigelsesandelen er særligt lav blandt personer med et større handicap og blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap.

På baggrund af de registerbaserede beskæftigelsesoplysninger finder vi, at der ikke er statistisk signifikant forskel i beskæftigelsesudvikling mellem de to seneste registerår (2011/2012 og 2012/2013) mellem personer, der svarede, at de havde et handicap eller længerevarende hel-

bredsproblem i 2002, og personer, der svarede, at de ikke havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem i 2002. Når der tages højde for konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, finder vi desuden, at der ingen statistisk signifikant forskel er på beskæftigelsesandsynligheden blandt personer med handicap, hverken mellem de to seneste registerår (2011/2012 og 2012/2013) eller mellem 2002 og 2012/2013. Blandt personer uden handicap er beskæftigelsesandsynligheden derimod blevet statistisk signifikant mindre mellem 2002 og 2012/2013.

DEN SAMLEDE BESKÆFTIGELSE

Den første analyse af beskæftigelsen foretager vi på baggrund af Arbejdskraftundersøgelserne fra 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005, 1. kvartal 2008, 1. kvartal 2010, 1. kvartal 2012 samt 1. kvartal 2014. Vi ser for hvert undersøgelsesår på beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap og sammenligner med beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap. Vi følger tilnærmelsesvis Danmarks Statistiks definition af en ”beskæftiget person” i Arbejdskraftundersøgelsen. Vi betragter således alle personer som beskæftigede, når de har angivet at have arbejdet mindst 1 betalt time i referenceugen¹⁹ eller, alternativt, ikke arbejdede i referenceugen, men havde et arbejde som de midlertidigt var væk fra pga. sygdom, orlov eller lignende, og som de ville vende tilbage til. Selvstændige og medarbejdende ægtefæller betragtes også som beskæftigede. Til forskel fra Danmarks Statistik definerer vi imidlertid også personer, der har tilsagn om at kunne begynde på et arbejde inden for højst 3 måneder, som beskæftigede. Spørgeskemaundersøgelsen er ikke gennemført på samme tid af året i de forskellige undersøgelsesår, jf. ovenfor, og sæsonudsving i beskæftigelsen vil påvirke beskæftigelsesandelen de forskellige år. For at korrigere for sæsonudsving har vi derfor udelukket personer med midlertidigt arbejde fra analysen.²⁰

Tabel 4.1 viser, at den sæsonkorrigerende beskæftigelsesandel blandt personer med handicap steg mellem 2002 og 2005, men den har

---

19. Jf. fodnote 1 i kapitel 2.

20. Midlertidigt arbejde defineres i denne sammenhæng som midlertidigt arbejde af højst 6 måneders varighed, som ikke har karakter af uddannelse eller selvstændig virksomhed. Denne justering er på linje med den, der blev foretaget i Larsen & Høgelund (2009) og Thomsen & Høgelund (2011).

været støt faldende siden 2005. Mens beskæftigelsesandelen var 51,0 pct. i 2. kvartal 2002, var den i 1. kvartal 2014 42,6 pct. Faldet i beskæftigelsesandelen er statistisk signifikant mellem 2014 og henholdsvis 2002, 2005, 2008 og 2010, men er dog ikke statistisk signifikant mellem 2012 og 2014.

TABEL 4.1

Andel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2002-2014. Procent.

	2002***	2005***	2008***	2010	2012	2014
Andel beskæftigede	51,0	53,7	51,1	46,2	43,9	42,6
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	691.825	693.048	662.432	564.903	625.098	600.011
Uvægtet antal personer	1.985	1.785	3.111	2.757	2.834	2.714

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2002, 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, og at forskellen mellem 2014 og 2010 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap har i perioden mellem 2002 og 2014 været mere svingende end beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap. Tabel 4.2 viser således for personer uden handicap, at beskæftigelsesandelen faldt mellem 2002 og 2005, steg lidt mellem 2005 og 2008, faldt markant mellem 2008 og 2010 (med hele 3,9 procentpoint fra 81,1 pct. til 77,2 pct.), steg lidt igen i 2012 og er faldet igen i 2014. Mens beskæftigelsesandelen var 81,2 pct. i 2. kvartal 2002, var den 76,5 pct. i 1. kvartal 2014. Beskæftigelsesandelen er således statistisk signifikant mindre i 2014 end i både 2002, 2005 og 2008, mens der ikke er forskel mellem beskæftigelsesandelen i 2010, 2012 og 2014.

TABEL 4.2

Andel beskæftigede blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2002-2014. Procent.

	2002***	2005***	2008***	2010	2012	2014
Andel beskæftigede	81,2	80,7	81,1	77,2	77,5	76,5
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	2.779.208	2.803.490	2.896.923	2.979.439	2.918.992	2.942.875
Uvægtet antal personer	8.435	7.421	14.598	14.653	15.841	15.869

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2002, 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2010 ikke er signifikant.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Også blandt personer med handicap fandt den største ændring i beskæftigelsen sted mellem 2008 og 2010, hvor beskæftigelsesandelen faldt med 4,9 procentpoint fra 51,1 pct. til 46,2 pct. Det er ikke overraskende, at begge grupper oplevede relativt store fald i beskæftigelsen mellem 2008 og 2010, når man tager ændringerne i de økonomiske konjunkturer i denne periode i betragtning. Det skal i øvrigt bemærkes, at beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap som forventeligt i alle undersøgelsesår er betydeligt lavere end blandt personer uden handicap (sammenlign tabel 4.1 og 4.2).

Vi har foretaget en logistisk regression for at undersøge, om udviklingen i beskæftigelsen i perioden mellem 2002 og 2014 er statistisk signifikant forskellig blandt personer med og personer uden handicap.²¹ Analysen viser, at udviklingen i beskæftigelsesandelen blandt de to grupper har været ens i hele perioden, på nær når vi sammenligner forskellen mellem undersøgelsesårene 2005 og 2014, jf. bilagstabel B4.1. Så selvom beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap er faldet mere i perioden mellem 2002 og 2014, end den er blandt personer uden handicap, er der ikke tale om en statistisk signifikant forskel i udviklingen.

21. Vi har beskæftigelsesstatus som afhængig variabel og undersøgelsesår, handicapstatus samt interaktionen mellem undersøgelsesår og handicapstatus som uafhængige variable. Idet vores model kan karakteriseres som en difference-in-difference-model, kan vi fortolke koefficienten for hvert interaktionsled som en interaktionseffekt, jf. Puhani (2008) og Cornelißen & Sonderhof (2009).

BESKÆFTIGELSESANDELEN I FORSKELLIGE GRUPPER

I forrige kapitel fik vi et første indtryk af, at gruppen af personer med handicap er meget heterogen. Der findes mange forskellige typer af handicap, og handicappet kan både være af større eller mindre sværhedsgrad. Vi vil i dette afsnit undersøge beskæftigelsesandelen blandt personer med henholdsvis forskellig sværhedsgrad af handicap og forskellig type af væsentligste handicap.

SVÆRHEDSGRADEN AF HANDICAPPET

Det fremgår af tabel 4.3, at personer med et selvvrurderet mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem oplevede et statistisk signifikant fald i beskæftigelsen fra 73,7 pct. til 67,1 pct. mellem 2008 og 2012, og beskæftigelsesandelen er også faldet mellem 2012 og 2014, dog ikke statistisk signifikant. Samtidig oplevede personer med et selvvrurderet større handicap eller længerevarende helbredsproblem et statistisk signifikant fald i beskæftigelsen fra en beskæftigelsesandel på 34,2 pct. i 2005 til en beskæftigelsesandel på 26,8 pct. i 2012. Beskæftigelsesandelen blandt personer med et større handicap er imidlertid steget mellem 2012 og 2014, men ikke statistisk signifikant.

Det mest markante fald i beskæftigelsesandelen fandt altså sted mellem 2008 og 2010 for personer med et mindre handicap ligesom for personer uden handicap, mens det mest markante fald blandt personer med et større handicap fandt sted mellem 2010 og 2012. Det lader med andre ord til, at beskæftigelsen blandt personer med et større handicap havde en ”forsinket” reaktion på den økonomiske lavkonjunktur i forhold til personer med et mindre handicap og personer uden handicap. Den ”forsinkede” reaktion kan skyldes, at det er sværere (moralsk eller juridisk) for arbejdsgiverne at fyre personer med et større handicap, og at beskæftigelsen blandt personer med et større handicap derfor reagerer langsommere på konjunkturændringer. Ligeledes kan den forsinkede reaktion skyldes, at personer med et større handicap oftere er ansat med løntilskud end personer med et mindre handicap, og at arbejdsgiverne derfor afskediger personer med et mindre handicap før personer med et større handicap.²² Det er dog også muligt, at det er helt andre forhold

---

22. I 2012 var fx 8,8 pct. af de beskæftigede personer med et mindre handicap ansat på særlige vilkår, mens det samme var tilfældet for hele 37,8 pct. af de beskæftigede personer med et større handicap. Denne forskel er statistisk signifikant på 0,1-procent-niveau, jf. Kjeldsen, Houlberg og Høgelund, 2013.

som for eksempel beskæftigelsespolitiske ændringer eller holdningsændringer blandt arbejdsgiverne, der snarere kan forklare den anderledes beskæftigelsesudvikling blandt personer med et større handicap.

TABEL 4.3

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Særskilt for størrelse af handicappet. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2005-2014. Procent.

	2005	2008	2010	2012	2014
<i>Mindre handicap</i>					
Andel beskæftigede	71,2	73,7 ***	69,1	67,1	64,7
Opvægtet antal personer	364.349	302.478	226.394	264.984	234.230
Uvægtet antal personer	996	1.537	1.151	1.350	1.172
<i>Større handicap</i>					
Andel beskæftigede	34,2 **	32,1 **	31,0 *	26,8	28,4
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	324.123	359.954	338.509	360.113	360.113
Uvægtet antal personer	777	1.574	1.606	1.484	1.542

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Vi ser desuden af tabel 4.3, at beskæftigelsesandelen blandt personer med et større handicap i alle undersøgelsesår er betydeligt lavere end blandt personer med et mindre handicap, hvis beskæftigelsesandel i alle undersøgelsesår er noget tættere på beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap.

TYPEN AF DET VÆSENTLIGSTE HANDICAP

For at undersøge beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap nærmere opdeler vi, som i kapitel 3, gruppen efter fire overordnede typer af væsentligste handicap: mobilitetshandicap, sanse- og kommunikationshandicap, psykiske lidelser og sygdomme. Som det ses af tabel 4.4, er der stor forskel på beskæftigelsesandelen de fire grupper imellem i 2014.

TABEL 4.4

Andel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommuni- kations- handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Andel beskæftigede	44,7	51,7	24,5	47,7
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	278.729	15.497	86.930	230.065
Uvægtet antal personer	1.093	76	339	1.146

Anm.: Forskelle mellem de fire kategorier er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test.

Forskellen mellem kategorierne psykiske lidelser og henholdsvis mobilitet, sanser og kommunikation og sygdomme er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Personer med et sanse- og kommunikationshandicap har en betydeligt større beskæftigelsesandel (51,7 pct.) end personer med et mobilitetshandicap (44,7 pct.) og især end personer med en psykisk lidelse (24,5 pct.), mens beskæftigelsesandelen blandt personer med en sygdom som væsentligste handicap kun er lidt mindre (47,7 pct.) end andelen blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap. Personer med en psykisk lidelse har således den klart laveste beskæftigelsesandel blandt de fire grupper. Dette kan blandt andet skyldes, at personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap også i højere grad har angivet at have et større handicap (74,3 pct.), end tilfældet er blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap (mellem 49,8 pct. og 60,6 pct.), jf. bilagstabel B3.5, hvilket vi netop har set hænger sammen med en mindre beskæftigelsesandel.

I 2010 var 30,5 pct. blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap beskæftiget mod 24,2 i 2012 (ej vist) og 24,5 pct. i 2014. Faldet i beskæftigelsesandelen mellem 2010 og henholdsvis 2012 og 2014 er imidlertid ikke statistisk signifikant. Dette skyldes, at gruppen af personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er relativt lille, og den statistiske usikkerhed på tallene er dermed stor. Vi kan derfor ikke afvise, at beskæftigelsen blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap var den samme i både 2010, 2012 og 2014.

BETYDNINGEN AF BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN OG KONJUNKTURUDVIKLINGEN

Den udvikling i beskæftigelsen, vi så i tabel 4.1 og 4.2, blandt personer med og personer uden handicap, kan skyldes ændringer over tid i befolkningssammensætningen inden for de to grupper. Hvis der for eksempel var relativt flere ældre eller relativt flere uden uddannelse i 2010 end i 2008, kunne det muligvis forklare (en del af) faldet i beskæftigelsen blandt de to grupper mellem 2008 og 2010.²³ Ud over ændringer i befolkningssammensætningen er det også sandsynligt, at de økonomiske konjunkturer påvirker beskæftigelsesandelen både blandt personer med og personer uden handicap.

Vi undersøger derfor, hvordan sandsynligheden for at være i beskæftigelse ville have udviklet sig, hvis befolkningssammensætningen og konjunkturerne ikke havde ændret sig. Vi har foretaget en logistisk regression, hvor vi undersøger, om sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med og personer uden handicap ændrer sig mellem undersøgelsesårene, når vi holder befolkningssammensætningen og konjunkturerne konstant. Som i kapitel 3 har vi inddraget den regionale ledighed som mål for konjunkturudviklingen.²⁴

Når vi kontrollerer for ændringer over tid i køn, alder, civilstand, statsborgerskab og uddannelse blandt personer med handicap, er billedet det samme som i tabel 4.1. Vi finder således, at der er et statistisk signifikant fald i beskæftigelsesandsynligheden blandt personer med handicap mellem 2008 og 2010, mens der ikke er statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesandsynligheden i 2010 og 2012 og 2014, jf. bilagstabel B4.2. Når vi ud over befolkningssammensætningen kontrollerer for konjunkturerne, finder vi derimod ingen statistisk signifikant forskel i beskæftigelsen blandt personer med handicap mellem 2008 og 2010, jf. bilagstabel B4.4. Nedgangen i de økonomiske konjunkturer kan altså forklare det relativt store fald i beskæftigelsen blandt personer med handicap mellem 2008 og de senere undersøgelsesår. Befolkningssammensætningen og konjunkturerne kan imidlertid ikke forklare, hvorfor beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap var større i både 2002 og 2005 set i forhold til 2012. Analysen blandt personer uden handicap giver anledning til tilsvarende resultater, også her forklares faldet i beskæf-

---

23. Vi ved fra Larsen m.fl. (2008) og Larsen & Høgelund (2014), at personer med høj alder og lavt uddannelsesniveau har en forholdsvis lille beskæftigelsesandsynlighed.

24. Som i kapitel 3 anvender vi for hvert undersøgelsesår den regionale ledighed i kvartalet for det kvartal, hvor undersøgelsens dataindsamling er foretaget.

tigelsen mellem 2008 og de senere undersøgelsesår med nedgangen i de økonomiske konjunkturer, jf. bilagstabel B4.3 og bilagstabel B4.5.

BESKÆFTIGELSESUUDVIKLINGEN BLANDT DELTAGERE I HANDICAPUNDERSØGELSEN FRA 2002

I kapitel 3 blev det vist, at sammensætningen af gruppen af personer med handicap varierer meget fra år til år. For eksempel angav 47,2 pct. af personerne med handicap i 2002, at de havde et større handicap, mens det samme var tilfældet for hele 60,9 pct. i 2014, og der var 6,0 pct., som angav en psykisk lidelse som deres væsentligste handicap i 2002, mens dette gjaldt hele 14,2 pct. i 2014. Denne type forskelle i sammensætningen af gruppen af personer med handicap mellem undersøgelsesårene vil sandsynligvis kunne forklare en del af forskellene i beskæftigelsesandelen mellem årene.

For at tage højde for ændringer over tid i gruppen af personer med handicap undersøger vi i dette afsnit, hvordan beskæftigelsen har udviklet sig for personer, der deltog i Arbejdskraftundersøgelsen 2. kvartal 2002. En yderligere fordel ved denne fremgangsmåde er, at den ikke er påvirket af, om folk ændrer vurdering af deres helbred over tid. På den anden side må man regne med, at nogle af de personer, der i 2002 angav at have et handicap, senere kommer af med deres handicap eller får et bedre helbred, mens nogle af de personer, der i 2002 angav ikke at have et handicap, omvendt senere kan få det. Dette vil formentlig betyde, at beskæftigelsesandelen blandt henholdsvis personer med og personer uden handicap i 2002 vil nærme sig hinanden over tid.

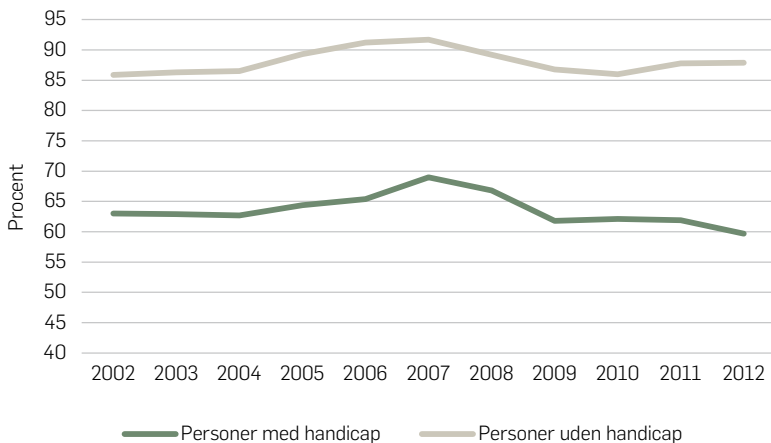
Ved hjælp af registeroplysninger fra Danmarks Statistik kan vi undersøge udviklingen i beskæftigelsen blandt personer, der deltog i Arbejdskraftundersøgelsen 2. kvartal 2002. I alle de forgående analyser har vi fokuseret på gruppen af personer mellem 16 og 64 år. Men personer, der var 64 år i 2002, vil være 76 år i 2014 og vil således have haft mulighed for at gå på efterløn og alderspension. For at undgå at aldersbetinget tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet påvirker vores analyse, indgår der i dette afsnit kun personer, som var mellem 16 og 46 år i 2002.

DEN REGISERBASEREDE BESKÆFTIGELSE – IDA

Informationer om beskæftigelsen i dette afsnit stammer fra den Integreerede Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA), som bygger på oplysninger fra den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS). Beskæftigelsesinformationer fra IDA-databasen er meget præcise, men desværre tager de forholdsvis lang tid at opdatere, og derfor har vi kun beskæftigelsesoplysninger til og med 2012. I figur 4.1 ses udviklingen i beskæftigelsesandelen blandt personer med og personer uden handicap i 2002-undersøgelsen.²⁵

FIGUR 4.1

Beskæftigelsesandelen blandt 16-46-årige deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002. Særskilt for personer med og personer uden handicap. IDA-beskæftigelsen. Procent.

Anm.: Opvægtet antal personer med handicap i 2002: 694.423, uvægtet antal personer med handicap i 2002: 1.994.

Opvægtet antal personer uden handicap i 2002: 2.791.224, uvægtet antal personer uden handicap i 2002: 8.476.

Vi ser, at beskæftigelsesandelen både blandt personer med og personer uden handicap var nogenlunde konstant mellem 2002 og 2004, den steg fra 2004 til 2007, og den faldt markant i 2008 og 2009. Blandt personer

25. Beskæftigelsesandelen er en smule højere i de senere år, end den Thomsen & Høgelund (2010) finder. Dette skyldes, at nærværende analyse bygger på yngre personer end Thomsen & Høgelund (2010). Vi undersøger personer, der var mellem 16 og 46 år i 2002, mens Thomsen & Høgelund undersøger beskæftigelsesudviklingen blandt personer, der var mellem 16 og 50 år i 2002.

uden handicap fortsatte faldet frem til og med 2010, hvorefter der igen er sket en stigning i beskæftigelsen. Blandt personer med handicap fortsatte faldet frem til og med 2009,²⁶ mens beskæftigelsesandelen var nogenlunde konstant frem til 2012, hvorefter der igen er sket et mindre fald i beskæftigelsen. Som tidligere observeret er beskæftigelsesandelen i alle år klart lavere blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap.

Vi har dernæst foretaget logistiske regressioner, hvor vi sammenligner dels den seneste udvikling i IDA-beskæftigelsen mellem 2011 og 2012 mellem personer med og personer uden handicap, dels udviklingen i beskæftigelsen fra periodens begyndelse i 2002 til 2012, også mellem personer med og personer uden handicap.²⁷ Vi finder, at udviklingen i beskæftigelsesandsynligheden blandt personer med og personer uden handicap ikke har været statistisk signifikant forskellig mellem 2011 og 2012, jf. bilagstabel B4.6. Beskæftigelsesandelen er uændret mellem 2011 og 2012 blandt personer uden handicap (87,8 pct. og 87,9 pct.) og faldet blandt personer med handicap (fra 61,9 pct. til 59,7 pct.). Vi finder derimod, at udviklingen i beskæftigelsesandsynligheden mellem 2002 og 2012 er statistisk signifikant dårligere blandt personer med handicap sammenlignet med personer uden handicap (ej vist), hvilket stemmer overens med tendensen i figur 4.1.

Vi har også foretaget en forløbsanalyse af beskæftigelsesudviklingen blandt personer med og personer uden handicap, hvor vi ligesom i forrige afsnit undersøger, om ændringer i konjunkturerne²⁸ og befolkningssammensætningen kan forklare udviklingen i beskæftigelsen blandt henholdsvis personer med og personer uden handicap. Selvom vi undersøger beskæftigelsen for den samme gruppe mennesker alle år, ændrer sammensætningen af gruppen sig i løbet af perioden. For eksempel bliver personerne i gruppen ældre, og nogle får måske en (ny) uddannelse. Blandt personer med handicap finder vi, at når vi kontrollerer for konjunkturerne og befolkningssammensætningen, er beskæftigelsesandsyn-

---

26. En del af faldet i beskæftigelsen mellem 2008 og 2009 kan skyldes, at Danmarks Statistik fra 2009 bruger en ny kilde til at afgøre, om en person er beskæftiget. Man må dog formode, at en eventuel effekt af, at beskæftigelsesoplysningerne stammer fra en anden kilde i 2009 end i 2008, vil være den samme både for personer med og personer uden handicap. Overgangen til den nye informationskilde har således formentlig ikke afgørende betydning for vores analyse.

27. Som i forrige afsnit er dette gjort ved, at vi har foretaget en logistisk regression, hvor vi undersøger sammenhængen mellem beskæftigelse på den ene side og handicapstatus, år og interaktionen mellem år og handicapstatus på den anden med henholdsvis 2012 og 2002 som referenceår.

28. Her anvendes den gennemsnitlige regionale ledighedsgrad for hele året.

ligheden ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2011 og 2012, jf. bilagstabel B4.7, og heller ikke mellem 2002 og 2012 (ej vist). Blandt personer uden handicap er beskæftigelsesandsynligheden heller ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2011 og 2012, jf. bilagstabel B4.8. Derimod er der et fald i beskæftigelsesandsynligheden mellem 2002 og 2012, som er statistisk signifikant (ej vist). Konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid giver altså anledning til et andet billede af beskæftigelsen mellem 2002 og 2012 blandt personer uden handicap, nemlig at beskæftigelsesandsynligheden er blevet mindre, end det som umiddelbart fremgår af figur 4.1, hvor der ikke er taget højde for konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen. Når vi sammenligner udviklingen for personer med og personer uden handicap, hvor vi tager hensyn til konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, finder vi således, at der ikke er signifikant forskel på udviklingen mellem 2002 og 2012 for personer med og personer uden handicap. Betydningen af ændringer i befolkningssammensætningen kommer blandt til udtryk ved, at uddannelsesniveaut for personer uden handicap stiger mere mellem 2002 og 2012, end det gør for personer med handicap. Når vi i figur 4.1, fandt, at beskæftigelsesudviklingen mellem 2002 og 2012 er dårligere for personer med handicap end for personer uden handicap, kan det med andre ord blandt andet forklares af, at uddannelsesniveaut stiger mere for personer uden handicap end for personer med handicap.

DREAM-BESKÆFTIGELSE

Som tidligere nævnt har vi kun mulighed for at følge beskæftigelsen i IDA-registeret til og med 2012. Vi vil imidlertid gerne følge udviklingen så langt frem som muligt, og derfor har vi også undersøgt udviklingen i beskæftigelsen for personer fra 2002-undersøgelsen ved hjælp af Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-database. Denne database er ikke helt så præcis som IDA,²⁹ men den giver til gengæld mulighed for at følge beskæftigelsesudviklingen helt frem til og med 2013. DREAM indeholder informationer på ugebasis om samtlige personer, der har modtaget offentlige overførselsindkomster. Vi benytter databasen til at bestemme,

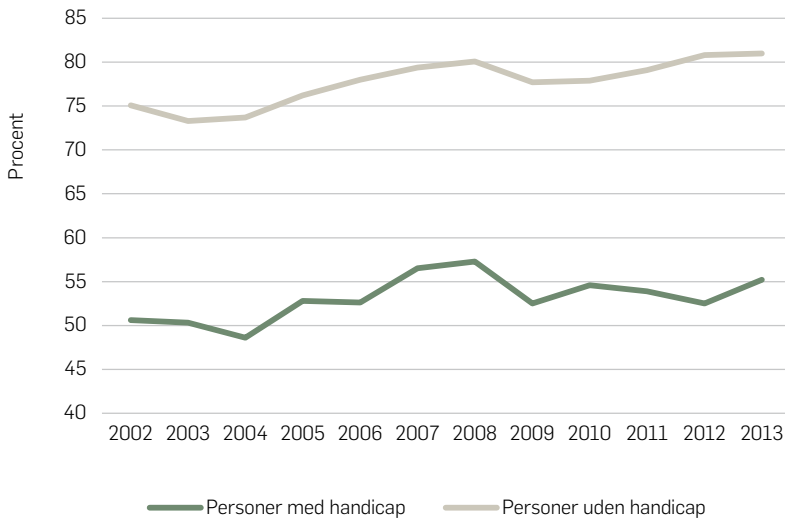
---

29. Dette skyldes blandt andet, at hjemmegående regnes som beskæftigede i vores anvendelse af DREAM, da de ingen offentlige overførselsindkomster modtager. Da andelen af hjemmegående sandsynligvis varierer med konjunkturerne, vil dette være en fejlkilde i vores analyser af beskæftigelsesudviklingen.

hvorvidt en person er beskæftiget, ved at definere alle personer, der *ikke* har modtaget en offentlig overførselsindkomst i de sidste 4 uger, som beskæftigede.³⁰ Figur 4.2 viser udviklingen i DREAM-beskæftigelsen blandt personer med og personer uden handicap mellem 2002 og 2013.

FIGUR 4.2

Beskæftigelsesandelen for 16-46-årige deltagere i Arbejdskraftundersøgelsen fra 2002. Særskilt for personer med og personer uden handicap. DREAM-beskæftigelsen. Procent.

Anm.: Opvægtet antal personer med handicap i 2002: 694.423, uvægtet antal personer med handicap i 2002: 1.994.
Opvægtet antal personer uden handicap i 2002: 2.791.224, uvægtet antal personer uden handicap i 2002: 8.476.

Vi ser, at beskæftigelsesudviklingen på baggrund af DREAM-registeret i store træk følger beskæftigelsesudviklingen på baggrund af IDA-registeret fra 2002 og frem, til IDA-registeret stopper i 2012. Vi er dog primært interesserede i udviklingen mellem 2012 og 2013, da det er for denne periode, vi ikke har de mere præcise beskæftigelsesoplysninger fra IDA. Vi finder, at udviklingen i beskæftigessandsynligheden blandt personer med og personer uden handicap ikke har været statistisk signi-

30. Personer, der får løntilskud, regnes dog som beskæftigede.

fikant forskellig mellem 2012 og 2013, jf. bilagstabel B4.9,³¹ selvom beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap er steget (fra 52,5 pct. til 55,2 pct.) mellem 2012 og 2013, mens den har været konstant blandt personer uden handicap (80,8 pct. i 2012 og 81,0 pct. i 2013), jf. figur 4.2. Der er heller ikke statistisk signifikant forskel i beskæftigelsesudviklingen mellem personer med og personer uden handicap mellem 2002 og 2013 (ej vist).

Heller ikke når vi, som ovenfor, kontrollerer for ændringer i personlige karakteristika og den regionale ledighedsgrad,³² er der statistisk signifikant forskel på beskæftigelsen i 2012 og 2013, hverken blandt personer med eller personer uden handicap, jf. bilagstabel B4.10 og B4.11. Blandt personer med handicap er beskæftigelsesandsynligheden heller ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2002 og 2013 (ej vist). Derimod er beskæftigelsesandsynligheden statistisk signifikant mindre i 2013 end i 2002 blandt personer uden handicap (ej vist) på tilsvarende vis, som vi fandt for perioden 2002 til 2012 på baggrund af IDA-registeret. Beskæftigelsesoplysningerne i DREAM bekræfter altså, at konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid giver anledning til, at beskæftigelsesandsynligheden var højere i 2002, end den er i 2013 blandt personer uden handicap, hvilket ikke umiddelbart fremgår af figur 4.2, hvor der ikke er taget højde for konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen.

OPSUMMERING

DEN SAMLEDE BESKÆFTIGELSE

- Hverken blandt personer med eller blandt personer uden handicap er der sket en statistisk signifikant ændring i beskæftigelsesandelen mellem 2012 og 2014. Blandt personer med handicap var den sæsonkorrigerede beskæftigelsesandel 42,6 pct. i 2014 mod 43,9 pct. i 2012, mens den blandt personer uden handicap var 76,5 pct. i 2014 mod 77,5 pct. i 2012.

---

31. Vi har testet dette ved at foretage en logistisk regression med beskæftigelsen som afhængig variabel og de enkelte år fra 2002 til og med 2013 som forklarende variable med 2012 som referencår blandt henholdsvis personer med og personer uden handicap.

32. Her benyttes for hvert år den gennemsnitlige regionale ledighedsgrad i årets 4. kvartal.

- Mellem 2002 og 2014 er der ikke forskel på udviklingen i beskæftigelsesandelen mellem personer med og personer uden handicap.
- I 1. kvartal 2014 var beskæftigelsesandelen blandt personer med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem 64,7 pct., og blandt personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem var den 28,4 pct.
- Gruppen af personer med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem og gruppen af personer uden handicap oplevede begge et ganske markant og statistisk signifikant fald i beskæftigelsen mellem 2008 og 2010, mens der ikke var en statistisk signifikant ændring i beskæftigelsen mellem 2010 og 2014. Gruppen af personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem oplevede derimod ingen statistisk signifikant ændring i beskæftigelsen mellem 2008 og 2010, mens de oplevede et markant og statistisk signifikant fald mellem 2010 og 2012.
- Personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er den gruppe blandt personer med handicap, der har den klart laveste beskæftigelsesandel. I 1. kvartal 2014 var kun 24,5 pct. blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap i beskæftigelse, mens den tilsvarende andel blandt personer med henholdsvis et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap var mellem ca. 45 og 50 pct.

BESKÆFTIGELSESUDBIKLINGEN BLANDT DELTAGERE I HANDICAPUNDERSØGELSEN FRA 2002

- En forløbsanalyse baseret på IDA-registeret blandt personer, som deltog i undersøgelsen i 2002, viser, at der ikke er statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesudviklingen mellem personer med handicap og personer uden handicap mellem 2011 og 2012 og heller ikke mellem 2002 og 2012. Når der tages højde for konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, er der ingen statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesandsynligheden blandt personer med handicap, hverken mellem 2011 og 2012 eller mellem 2002 og 2012. Blandt personer uden handicap er beskæftigelsesandsynligheden heller ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2011 og 2012, derimod er den blevet statistisk signifikant mindre mellem 2002 og 2012. Når vi sammenligner udviklingen for perso-

ner med og personer uden handicap, hvor vi tager hensyn til konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, finder vi, at der ikke er signifikant forskel på udviklingen mellem 2002 og 2012 for personer med og personer uden handicap.

- En tilsvarende forløbsanalyse baseret på DREAM-registeret, der er opdateret et år længere frem end IDA-registret, viser, at der blandt personer, som deltog i undersøgelsen i 2002, ikke er statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesudviklingen mellem personer med handicap og personer uden handicap mellem 2012 og 2013. Når der tages højde for konjunkturerne og ændringer i befolkningssammensætningen over tid, er der ingen statistisk signifikant forskel på beskæftigelsesandsynligheden blandt personer med handicap, hverken mellem 2012 og 2013 eller mellem 2002 og 2013. Blandt personer uden handicap er beskæftigelsesandsynligheden heller ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2012 og 2013.

ARBEJDSUDBUD

I kapitel 4 belyste vi den samlede beskæftigelse i 2014. I dette kapitel nuancerer og kvalificerer vi beskrivelsen af arbejdsudbuddet blandt personer med handicap. Vi tager udgangspunkt i personer i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014, som har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, og som var beskæftiget mindst én time i referenceugen.³³ Vi ser blandt andet nærmere på den ugentlige arbejdstid, ønsket om mere arbejde, atypiske arbejdstider, branche, stilling, og om pågældendes kvalifikationer anvendes i jobbet. For personer uden beskæftigelse belyser vi, om de søger erhvervsarbejde, samt, for de, som ikke har søgt, om de ønsker arbejde. Denne karakteristik af arbejdsudbuddet blandt personer med handicap sammenligner vi med en tilsvarende karakteristik af arbejdsudbuddet blandt personer uden handicap. Hermed kan vi belyse, i hvilket omfang og på hvilke områder arbejdsudbuddet blandt personer med handicap adskiller sig fra arbejdsudbuddet blandt personer uden handicap.

---

33. Definitionen af personer i beskæftigelse er dermed anderledes end definitionen i forrige kapitel samt i de senere kapitler. I dette kapitel medtager vi således alene personer, der har arbejdet mindst 1 betalt time i referenceugen eller, alternativt, ikke arbejdede i referenceugen, men havde et job eller en aktivitet, som vedkommende ikke passede i referenceugen. Til forskel fra de øvrige kapitler medtager vi dermed ikke personer, som har tilsagn om at kunne påbegynde et arbejde inden for højst 3 måneder, da dette ikke er muligt i forhold til de konkrete spørgsmål om arbejdsudbuddet, ligesom vi ikke udelader personer med midlertidigt arbejde af under 6 måneders varighed for at korrigere for sæsonudsving.

De tidligere ”Handicap og beskæftigelse”-undersøgelser viser, at beskæftigelsesandelen varierer over tid blandt andet som følge af udviklingen i de økonomiske konjunkturer. Man kan have en formodning om, at det ikke kun er beskæftigelsesandelen, der ændrer sig med konjunkturerne, men fx også den ugentlige arbejdstid. Vi belyser derfor også, hvordan og hvor meget den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid ændrer sig over tid, og om der er forskel mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap.

Vi finder, at der på nogle områder af arbejdsudbuddet er markante forskelle mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap, fx har beskæftigede personer med handicap og især personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem og personer med en psykisk lidelse statistisk signifikant lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid og sjældnere atypiske arbejdstider. Der er ligeledes forskelle i fordelingen på brancher og stillingstyper mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap. På andre områder af arbejdsudbuddet ligner beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap hinanden. Det gælder fx andelen med fastansættelse, andelen med bijob, og hvorvidt pågældendes kvalifikationer anvendes i jobbet. Blandt ikke-beskæftigede har en markant større andel af personer uden handicap oplyst, at de har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, end tilfældet er for personer med handicap.

ARBEJDSTID OG ARBEJDSTIDENS PLACERING

I dette afsnit ser vi nærmere på den ugentlige arbejdstid, ønsket om flere ugentlige arbejdstimer samt arbejdstidens placering blandt beskæftigede personer med handicap og sammenligner med beskæftigede personer uden handicap. Sidstnævnte undersøger vi med henblik på at afdække, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap har atypiske arbejdstider, fx skifteholdsarbejde, aften-, nat- og/eller weekendarbejde sammenlignet med beskæftigede personer uden handicap.

Tabel 5.1 viser den ugentlige arbejdstid i hovedbeskæftigelsen³⁴ særskilt for beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder beskæftigede personer uden handicap i 2014.

---

34. Det vil sige den aftalte ugentlige arbejdstid i hovedbeskæftigelsen blandt personer, der har angivet at have arbejdet mindst 1 betalt time i referenceugen, eller alternativt, ikke arbejdede i refe-

TABEL 5.1

Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter ugentlig arbejdstid i hovedbeskæftigelsen. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
1-10 timer	12,4	6,4	8,8	7,9
11-20 timer	29,7	10,9	18,5	4,7
21-36 timer	22,6	21,0	21,6	15,8
37 timer og derover	35,2	61,7	51,1	71,4
I alt	99,9	100,0	100,0	99,8
Gennem- snitlig ugentlig arbejdstid	26,7	32,6	30,2	34,3
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	105.618	156.426	262.044	2.291.077
Uvægtet antal per- soner	510	803	1.313	11.982

Anm.: Forskellen i fordelingen af ugentlig arbejdstid mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test.

Forskellen i fordelingen mellem personer med et større handicap og henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er også signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen i gennemsnittet mellem personer med et større handicap og henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er også signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Der er betydelige forskelle i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap. Beskæftigede personer med et større handicap har en statistisk signifikant lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (26,7 timer) end personer med et mindre handicap (32,6 timer) og især end personer uden handicap (34,3 timer). Kun 35,2 pct. blandt personer med et større handicap har en ugentlig arbejdstid på 37 timer eller derover mod henholdsvis 61,7 pct. og 71,4 pct. blandt personer med et mindre handicap og personer uden handicap. Omvendt er der blandt personer med et større handicap hele 42,1 pct. med en ugentlig arbejdstid på 20 timer eller derunder, mens det

renceugen, men havde et job eller en aktivitet, som vedkommende ikke passede i referenceugen. For personer, der har oplyst, at de ikke har en aftalt ugentlig arbejdstid, fx selvstændige, anvendes det oplyste antal normale ugentlige arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen.

kun er tilfældet for henholdsvis 17,3 pct. og 12,6 pct. blandt personer med mindre handicap og personer uden handicap.

Ser vi i stedet på den ugentlige arbejdstid i hovedbeskæftigelsen særskilt for beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap, jf. tabel 5.2, har beskæftigede personer med en psykisk lidelse den markant laveste andel med en ugentlig arbejdstid på 37 timer eller derover. Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap (N = 43) kombineret med de fem arbejdstidsintervaller bringer vi for disse alene den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid i tabel 5.2.

TABEL 5.2

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter ugentlig arbejdstid i hovedbeskæftigelsen. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikati- onshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
1-10 timer	6,8		19,7	8,8
11-20 timer	18,1		37,0	16,1
21-36 timer	22,5		18,4	21,4
37 og derover	52,7		24,9	53,6
I alt	100,1		100,0	99,9
Gennemsnitlig ugentlig ar- bejdstid	30,9	34,8	22,6	30,9
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	113.636	8.672	21.232	116.249
Uvægtet antal personer	562	43	94	603

Anm.: Forskellen i fordelingen af ugentlig arbejdstid mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap (ekskl. personer med et sanse- og kommunikationshandicap) er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante.

Forskellen i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Ingen af de øvrige parvise forskelle er statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Mens kun 24,9 pct. blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap har en ugentlig arbejdstid på 37 timer eller derover, gælder det 52,7 pct. og 53,6 pct. blandt beskæftigede personer med henholdsvis et mobilitetshandicap og en sygdom som væsentligste handicap. Dette betyder samtidig, at personer med en psykisk lidelse har

den markant laveste gennemsnitlige ugentlige arbejdstid på kun 22,6 timer, hvilket er statistisk signifikant lavere end beskæftigede personer med henholdsvis et mobilitetshandicap og en sygdom som væsentligste handicap (begge 30,9 timer). På grund af at datagrundlaget for personer med et sans- og kommunikationshandicap kun udgøres af 43 personer, er forskelle i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem denne gruppe og de tre andre grupper ikke statistisk signifikante.

Udviklingen i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid siden 2008³⁵ blandt beskæftigede personer med handicap fremgår af tabel 5.3.³⁶

TABEL 5.3

Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. 2008-2014. Procent.

	2008	2010	2012	2014*
Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid	32,2	31,2	31,7	30,2
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	348.366	268.584	282.283	262.044
Uvægtet antal personer	1.773	1.303	1.425	1.313

Anm.: Forskellen mellem gennemsnittet i 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2008, 2010 og 2014 er testet med en t-test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem gennemsnittet i 2014 og 2008 er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Med undtagelse af udviklingen mellem 2010 og 2012 er den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid faldet mellem de øvrige undersøgelsesår. Faldet i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem 2008 (32,2 timer) og 2014 (30,2 timer) er statistisk signifikant. Det samme gælder faldet mellem 2012 (31,7 timer) og 2014. Faldet mellem 2008 og 2014 kan skyldes, at andelen med et større handicap blandt beskæftigede personer med

35. Vi ser kun på udviklingen i den ugentlige arbejdstid mellem 2008 og 2014, fordi der er et data-brud mellem 2005 og 2008.

36. I tabel 5.3, 5.4 samt i bilagstabel B5.1, hvor vi undersøger udviklingen i den ugentlige arbejdstid, har vi foretaget tilsvarende analyser, men hvor vi har udelukket et mindre antal personer med midlertidigt arbejde for herved at korrigere for sæsonudsving, jf. beskrivelsen i kapitel 4. Disse analyser ændrer ikke ved de statistisk signifikante forskelle, vi finder i tabellerne, og dermed heller ikke ved konklusionerne i dette afsnit.

handicap er statistisk signifikant større i 2014 (40,7 pct.) end i 2008 (29,9 pct.). I forlængelse heraf skal det bemærkes, at fleksjobordningen blev ændret i 2013 (se kapitel 2), hvilket blandt andet betød, at det blev mere attraktivt for arbejdsgivere at ansætte personer i et fleksjob få timer om ugen, og personer ansat i mini-fleksjob har formentlig forholdsvis store handicap. I 2014 er 19,7 pct. blandt beskæftigede personer med handicap ansat i et fleksjob. Udelades disse fra tabel 5.3 (ikke vist), er der ikke længere statistisk signifikant forskel på den ugentlige arbejdstid mellem 2012 og 2014.

Vi ser dernæst på udviklingen i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid blandt beskæftigede personer uden handicap mellem 2008 og 2014, jf. tabel 5.4.

TABEL 5.4

Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid blandt beskæftigede personer i alderen 16-64 år uden handicap. 2008-2014. Procent.

	2008***	2010	2012	2014
Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid	34,8	34,2	34,1	34,3
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	2.397.596	2.339.866	2.305.692	2.291.077
Uvægtet antal personer	12.224	10.953	12.106	11.982

Ann.: Forskellen mellem gennemsnittet i 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2008, 2010 og 2014 er testet med en t-test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem gennemsnittet i 2014 og 2008 er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Ikke overraskende finder vi, at beskæftigede personer uden handicap i alle undersøgelsesår har en statistisk signifikant højere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid end beskæftigede personer med handicap. Tabellen viser desuden, at der blandt beskæftigede personer uden handicap er sket et statistisk signifikant fald i den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid mellem 2008 og henholdsvis 2012 og 2014. Fra 2010 til 2014 har den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid imidlertid været stort set konstant.

Vi har foretaget en lineær regression for at undersøge, om udviklingen i den ugentlige arbejdstid mellem 2008 og 2014 er statistisk signifikant forskellig mellem beskæftigede personer med og beskæftigede per-

soner uden handicap.³⁷ Analysen viser, at dette er tilfældet. Den ugentlige arbejdstid blandt beskæftigede personer med handicap er således faldet mere mellem 2008 og 2014, end tilfældet er blandt beskæftigede personer uden handicap, jf. bilagstabel B5.1. Ser vi på de seneste 2 år, fra 2012 til 2014, er den ugentlige arbejdstid også faldet statistisk signifikant mere blandt beskæftigede personer med handicap end blandt beskæftigede personer uden handicap. Denne forskel kan også ses af tabel 5.3 og tabel 5.4.

Vi har også undersøgt, hvor stor en andel der ønsker flere ugentlige arbejdstimer, jf. tabel 5.5.

TABEL 5.5

Andel beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år, der ønsker flere ugentlige arbejdstimer. Særskilt for sværhedsgraden af handicappet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Ønsker flere arbejdsti- mer	5,2	6,0	5,6	5,2
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	106.141	157.184	263.325	2.295.479
Uvægtet antal per- soner	512	896	1.318	12.007

Anm.: Forskellen i andelen, som ønsker flere ugentlige arbejdstimer, mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabellen viser, at andelen, der ønsker flere arbejdstimer, generelt er meget lille, og der er kun mindre forskelle mellem personer med et større handicap, personer med et mindre handicap og personer uden handicap. Mens 5,2 pct. blandt både beskæftigede personer med et større handicap og personer uden handicap ønsker flere ugentlige arbejdstimer, gælder det 6,0 pct. blandt beskæftigede personer med et mindre handicap. Ingen af disse forskelle er statistisk signifikante.

Der er heller ikke statistisk signifikante forskelle i andelen, der ønsker flere ugentlige arbejdstimer, blandt beskæftigede personer med

37. Vi har ugentlig arbejdstid som afhængig kontinuert variabel og undersøgelsesår, handicapstatus samt interaktionen mellem undersøgelsesår og handicapstatus som uafhængige variable.

forskellig type af væsentligste handicap, jf. tabel 5.6. Her varierer andelen mellem 4,3 pct. blandt beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap og 6,2 pct. blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap.

TABEL 5.6

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, der ønsker flere arbejdstimer. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Sanse- og kommunikationshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Ønsker flere arbejdstimer	6,2	4,3	6,0	5,1
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	114.082	8.672	21.232	117.083
Uvægtet antal personer	564	43	94	606

Anm.: Forskellen i andelen, som ønsker flere ugentlige arbejdstimer, mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabel 5.7 viser andelen med atypiske arbejdstider, det vil sige personer, som har angivet at have en eller flere former for atypisk arbejdstid. Atypisk arbejdstid er arbejdstid, der ligger enten i aften- eller nattetimerne eller i weekenden eller skifteholdsarbejde.

Tabellen viser, at der er statistisk signifikant forskel på andelen med atypiske arbejdstider for beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap. Blandt beskæftigede personer med handicap under ét gælder det 48,0 pct., mens hele 60,9 pct. blandt beskæftigede personer uden handicap har angivet at have en eller flere former for atypisk arbejdstid. Blandt beskæftigede personer med et mindre handicap har 54,4 pct. atypisk arbejdstid. Det er en signifikant større andel end blandt beskæftigede personer med et større handicap, hvor kun 38,4 pct. har atypisk arbejdstid. De store forskelle kan umiddelbart tænkes at skyldes to forhold. Dels kan et (især større) handicap reducere mulighederne for at være fleksibel i forhold til arbejdstidens placering. Dels kan arbejdstiden i de job, som personer med (især større) handicap varetager, i højere grad være placeret inden for normal arbejdstid.

TABEL 5.7

Andel beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år med atypiske arbejdstider. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Atypisk arbejdstid	38,4	54,4	48,0	60,9
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	106.141	157.184	263.325	2.295.542
Uvægtet antal per- soner	512	806	1.318	12.008

Anm.: Forskellen i andelen med atypiske arbejdstider mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test.

Forskellen mellem personer med et større handicap og henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er også signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Vi finder på baggrund af en yderligere analyse (ej vist), at der desuden er statistisk signifikant forskel på andelen med atypiske arbejdstider mellem beskæftigede personer med handicap, der er ansat på henholdsvis særlige vilkår og ordinære vilkår (for yderligere analyser samt definition af beskæftigelse på særlige vilkår blandt personer med handicap, se kapitel 6). Personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, oplyser således signifikant sjældnere, at de har atypiske arbejdstider (23,3 pct.), end personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår (56,2 pct.). Både personer med handicap ansat på særlige vilkår og personer med handicap ansat på ordinære vilkår oplyser imidlertid signifikant sjældnere, at de har atypiske arbejdstider, end personer uden handicap (60,9 pct., jf. tabel 5.7).

Andelen med atypiske arbejdstider varierer også markant, når vi sammenligner beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap, jf. tabel 5.8.

TABEL 5.8

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med atypiske arbejdstider særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Sanse- og kommunikationshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Atypisk arbejdstid	47,0	55,1	32,5	51,4
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	114.082	8.672	21.232	117.083
Uvægtet antal personer	564	43	94	606

Anm.: Forskellen i andelen med atypiske arbejdstider mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og en sygdom er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap og et sanse- og kommunikationshandicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante.
Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Beskæftigede personer med en psykisk lidelse har sammenlignet med de tre andre grupper en statistisk signifikant lavere andel med atypiske arbejdstider. Der er således 32,5 pct. med atypiske arbejdstider blandt personer med en psykisk lidelse mod henholdsvis 47,0 pct., 55,1 pct. og 51,4 pct. blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap. Som ovenfor nævnt kan dette tyde på, dels at en psykisk lidelse i højere grad end de andre typer af handicap reducerer muligheden for at være fleksibel i forhold til arbejdstidens placering, dels at personer med en psykisk lidelse i højere grad finder beskæftigelse i typer af job med en arbejdstid, der er placeret inden for normal arbejdstid.

BRANCHE, STILLINGSTYPE OG FASTANSÆTTELSE

Dette afsnit indeholder en karakteristik af branche og stillingstype for hovedbeskæftigelsen, samt om der er tale om fastansættelse blandt beskæftigede personer med handicap sammenlignet med beskæftigede personer uden handicap. Med fastansættelse menes, om en person i beskæftigelse har et permanent job/ansættelseskontrakt af ubestemt varighed, eller om vedkommende har et midlertidigt job eller ansættelseskontrakt af bestemt varighed. Endelig undersøger vi andelen af beskæftigede per-

soner med handicap, som har et bijob ved siden af hovedbeskæftigelsen, og vi sammenligner med andelen blandt beskæftigede personer uden handicap.

Vi undersøger først fordelingen på branche for hovedbeskæftigelsen, jf. tabel 5.9.

TABEL 5.9

Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter branche for hovedbeskæftigelsen. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længere- varende helbredsproblem	Mindre handicap /længere- varende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Indvinding, fremstilling, energiforsyning, landbrug, skovbrug og fiskeri	14,9	14,7	14,8	15,7
Bygge- og anlæg, handel, reparation, restauration og transport	20,9	26,6	24,3	28,1
Information og kommunikation	2,4	4,8	3,9	4,5
Pengeinstitut og finansvirksomhed, fast ejendom og private tjenester	10,2	8,4	9,1	12,7
Off. adm., forsvar, undervisning, sundhedsvæsen og sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport	51,6	45,5	47,9	39,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	105.581	156.352	261.933	2.291.906
Uvægtet antal personer	510	803	1.313	11.992

Anm.: Forskellen i fordelingen på brancher mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test.

Forskellen mellem personer uden handicap og personer med henholdsvis et mindre og et større handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer med et større handicap er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Der er markante forskelle på andelen med hovedbeskæftigelse i de forskellige branchekategorier. Der er således statistisk signifikant forskel mellem beskæftigede personer med handicap under ét og beskæftigede personer uden handicap. Det samme gælder fordelingen mellem beskæf-

tigede personer med henholdsvis et mindre og et større handicap. Beskæftigede personer uden handicap er især beskæftiget inden for ”Bygge- og anlæg, handel, reparation, restauration og transport” (28,1 pct.), hvilket særligt gælder sammenlignet med beskæftigede personer med et større handicap (20,9 pct.). Det samme gælder inden for kategorien ”Pengeinstitut og finansvirksomhed, fast ejendom og private tjenester”, hvor 12,7 pct. blandt beskæftigede personer uden handicap er beskæftiget, mens andelen er henholdsvis 10,2 pct. og 8,4 pct. blandt beskæftigede personer med et større handicap og beskæftigede personer med et mindre handicap.

Beskæftigede personer med et større handicap er oftere beskæftiget inden for ”Offentlig administration, forsvar, undervisning, sundhedsvæsen og sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport” (51,6 pct.) end beskæftigede personer med et mindre handicap (45,5 pct.) og beskæftigede personer uden handicap (39,0 pct.).

Tilsvarende fordelinger på branche for hovedbeskæftigelsen særskilt for beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap er vist i tabel 5.10. Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap (N = 42) bringer vi alene resultatet for personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap.

Det fremgår af tabellen, at der er forskel på fordelingen på branche mellem beskæftigede personer med en psykisk lidelse og beskæftigede personer med henholdsvis et mobilitetshandicap og en sygdom som væsentligste handicap. Der er en statistisk signifikant mindre andel blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse (6,8 pct.), som er beskæftiget inden for ”Indvinding, fremstilling, energiforsyning, landbrug, skovbrug og fiskeri” end blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap (16,3 pct.). Omvendt er der en markant større andel blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse (56,6 pct.), som er beskæftiget inden for ”Offentlig administration, forsvar, undervisning, sundhedsvæsen og sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport” end blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap (46,5 pct.). Forskellen i tabel 5.10 mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er ikke statistisk signifikant.

TABEL 5.10

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter branche for hovedbeskæftigelsen. Særskilt for typen af det væsentligste handicap, 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Indvinding, fremstilling, energiforsyning, landbrug, skovbrug og fiskeri	16,3	6,8	15,3
Bygge- og anlæg, handel, reparation, restaura- tion og transport	24,8	24,5	24,4
Information og kommunikation	3,8	--	3,8
Pengeinstitut og finansvirksomhed, fast ejendom og private tjenester	8,6	9,7	9,3
Off. adm., forsvar, undervisning, sundheds- væsen og sociale foranstaltninger, kul- tur, forlystelser og sport	46,5	56,6	47,2
I alt	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	113.826	20.881	116.673
Uvægtet antal personer	563	93	604

Anm.: "--" angiver, at antallet af personer er under 5.

Forskellen i fordelingen på brancher mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap (ekskl. personer med et sanse- og kommunikationshandicap) er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Af tabel 5.11 fremgår det, at der også er statistisk signifikant forskel mellem personer med handicap og personer uden handicap på stillingstype for hovedbeskæftigelsen.

Omkring dobbelt så stor en andel har ledelsesarbejde blandt personer uden handicap (2,1 pct.) sammenlignet med personer med handicap under ét (0,9 pct.). Andelen i stillingstypen "Arbejde, der forudsætter viden på højeste niveau inden for pågældende område" er ligeledes større blandt beskæftigede personer uden handicap (27,8 pct.) end blandt beskæftigede personer med handicap under ét (22,8 pct.). Denne forskel skyldes, at især personer med et større handicap ikke så ofte er beskæftiget i en stilling, der kræver viden på højeste niveau (19,9 pct.). Derimod er en større andel blandt personer med handicap under ét beskæftiget i stillingstyperne "Almindeligt kontor- og kundeservicearbejde" og "Service- og salgsarbejde" (32,9 pct.) end blandt personer uden handicap (27,7 pct.). Dette gør sig især gældende blandt beskæftigede personer med et større handicap (36,3 pct.). Også stillingstypen "Andet manuelt arbejde" er større blandt beskæftigede personer med handicap under ét (13,6 pct.) og særligt blandt beskæftigede personer med et større handi-

cap (14,4 pct.) sammenlignet med beskæftigede personer uden handicap (8,8 pct.).

TABEL 5.11

Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter stillingstype for hovedbeskæftigelsen. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Ledelsesarbejde	1,0	0,9	0,9	2,1
Arbejde, der forudsætter viden på højeste niveau inden for pågældende område	19,9	24,8	22,8	27,8
Arbejde, der forudsætter viden på mellemniveau	14,5	13,1	13,6	17,5
Almindeligt kontor- og kundeservicearbejde	10,2	8,0	8,9	7,7
Service- og salgsarbejde	26,1	22,6	24,0	20,0
Arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri ekskl. medhjælp	2,7	1,7	2,1	2,0
Håndværkspræget arbejde	5,4	9,7	8,0	8,5
Operator- og monteringsarbejde samt transportarbejde	5,7	5,6	5,7	5,2
Andet manuelt arbejde	14,4	13,0	13,6	8,8
Militært arbejde	--	0,7	0,4	0,4
I alt	99,9	100,1	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	105.959	156.810	262.769	2.292.406
Uvægtet antal personer	511	805	1.316	13.309

Anm.: "--" angiver, at antallet af personer er under 5.

Forskellen i fordelingen på stillingstype mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test.

Forskellen mellem personer uden handicap og personer med henholdsvis et mindre og et større handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer med et større handicap er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Der er statistisk signifikant forskel på stillingstype mellem personer med henholdsvis et mobilitetshandicap og en sygdom som væsentligste han-

dicap, jf. tabel 5.12. Beskæftigede personer med en sygdom som væsentligste handicap har i højere grad ledelsesarbejde og beskæftigelse, der forudsætter viden på højeste niveau og mellemniveau (henholdsvis 1,6 pct., 25,9 pct. og 15,9 pct.) sammenlignet med beskæftigede personer med et mobilitetshandicap (henholdsvis 0,3 pct., 18,7 pct. og 12,7 pct.). Derimod er beskæftigede personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap i højere grad beskæftiget inden for stillingstyperne ”Arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri ekskl. medhjælp”, ”Håndværkspræget arbejde” og ”Andet manuelt arbejde” (henholdsvis 3,1 pct., 10,3 pct. og 15,9 pct.) end beskæftigede personer med en sygdom som væsentligste handicap (henholdsvis 0,9 pct., 6,4 pct. og 9,0 pct.).

TABEL 5.12

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter stillingstype for hovedbeskæftigelsen. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Ledelsesarbejde	--	--	1,6
Arbejde, der forudsætter viden på højeste niveau inden for pågældende område	18,7	22,2	25,9
Arbejde, der forudsætter viden på mellemniveau	12,7	8,7	15,9
Almindeligt kontor- og kundeservicearbejde	8,4	6,5	9,2
Service- og salgsarbejde	24,6	26,4	24,5
Arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri ekskl. medhjælp	3,1	--	0,9
Håndværkspræget arbejde	10,3	--	6,4
Operator- og monteringsarbejde samt transportarbejde	5,4	--	6,4
Andet manuelt arbejde	15,9	27,9	9,0
Militært arbejde	--	--	--
I alt	100,0	99,9	100,0
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	113.900	21.232	117.083
Uvægtet antal personer	563	94	606

Anm.: "--" angiver, at antallet af personer er under 5. Personer med et sans- og kommunikationshandicap indgår ikke i tabellen, fordi det uvægtede procentgrundlag udgøres af kun 42 personer.

Forskellen i fordelingen på stillingstype mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og henholdsvis personer med en psykisk lidelse og personer med en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med en sygdom er også signifikant på et 0,1-procent-niveau. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Beskæftigede personer i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 er også blevet spurgt til, om de har et permanent job/en ansættelseskontrakt af ubestemt varighed (det vil sige fastansættelse), eller om de har et midlertidigt job/en ansættelseskontrakt af bestemt varighed i deres hovedbeskæftigelse. Tabel 5.13 viser særskilt for beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder beskæftigede personer uden handicap, at langt de flest har fastansættelse, og der er kun mindre forskelle de forskellige grupper imellem. Mens 91,9 pct. blandt beskæftigede personer med handicap under ét har fastansættelse, gælder det 91,5 pct. blandt beskæftigede personer uden handicap. Blandt beskæftigede personer med henholdsvis et større og et mindre handicap gælder det 93,7 pct. og 90,7 pct. Ingen af forskellene er statistisk signifikante. Som det fremgår af kapitel 10, er dette ikke ensbetydende med, at personer med handicap også fastholdes i beskæftigelse i samme omfang som personer uden handicap.

TABEL 5.13

Andel beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år med fastansættelse i hovedbeskæftigelsen. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Fastansættelse	93,7	90,7	91,9	91,5
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	96.172	147.704	243.876	2.094.394
Uvægtet antal personer	458	751	1.209	10.910

Anm.: Forskellen i andelen, som har fastansættelse, mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Det samme gør sig gældende, når vi ser på andelen med fastansættelse blandt beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap, jf. tabel 5.14.

TABEL 5.14

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med fastansættelse i hovedbeskæftigelsen. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Sanse- og kommunikationshandicap	Psyriske lidelser	Sygdomme
Fastansættelse	91,3	92,4	90,5	92,4
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	104.718	8.329	19.808	108.765
Uvægtet antal personer	511	40	88	559

Anm.: Forskellen i andelen, som ønsker flere ugentlige arbejdstimer, mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Andelen med fastansættelse varierer således mellem 90,5 pct. blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse og 92,4 pct. blandt beskæftigede personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap. Ingen af forskellene er statistisk signifikante.

Endelig ser vi i tabel 5.15 på andelen med et bijob ved siden af hovedbeskæftigelsen for beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap. Tabellen viser, at der ikke er statistisk signifikante forskelle på andelen med et bijob. Andelen med et bijob er generelt ganske lille. Andelen svinger således mellem 6,3 pct. blandt beskæftigede personer med et større handicap og 9,1 pct. blandt beskæftigede personer med et mindre handicap (7,8 pct. blandt beskæftigede personer med handicap under ét). Blandt beskæftigede personer uden handicap er andelen 7,8 pct.

TABEL 5.15

Andel beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år med et bijob. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Bijob	6,3	9,1	7,9	7,8
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	106.141	157.184	263.325	2.295.542
Uvægtet antal per- soner	512	806	1.318	12.008

Anm.: Forskellen i andelen, som har fastansættelse, mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Billedet er det samme, når vi ser på andelen med bijob blandt beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap, jf. tabel 5.16. Her varierer andelen mellem 4,4 pct. blandt beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap og 8,5 pct. blandt beskæftigede personer med en sygdom som væsentligste handicap. Ingen af forskellene er statistisk signifikante.

TABEL 5.16

Andel beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med et bijob. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Sanse- og kommunikations- handicap	Psyriske lidelser	Sygdomme
Bijob	7,8	4,4	7,5	8,5
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	114.082	8.672	21.232	117.083
Uvægtet antal per- soner	564	43	94	606

Anm.: Forskellen i andelen, som har et bijob, mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

ANVENDELSE AF KVALIFIKATIONER I BESKÆFTIGELSEN

Beskæftigede personer i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 blev spurgt om anvendelsen af deres kvalifikationer i deres beskæftigelse. De blev dels spurgt, om de er tilfredse med måden, deres evner bruges på i deres nuværende arbejde (det vil sige på tidspunktet for interviewet), og dels spurgt, om de kan bruge deres kunnen eller færdigheder i arbejdet.

Tablet 5.17 viser særskilt for beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap, tilfredshed med måden, deres evner bruges på.

TABEL 5.17

Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres tilfredshed med måden deres evner bruges på i nuværende job. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Meget tilfreds	48,4	43,2	45,3	47,7
Tilfreds	40,7	46,1	43,9	44,3
Utilfreds	7,6	6,9	7,2	4,6
Meget utilfreds	1,7	1,3	1,4	1,2
Ved ikke	1,7	2,6	2,2	2,3
I alt	100,1	100,1	100,0	100,1
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	106.141	157.184	263.325	2.295.542
Uvægtet antal personer	512	806	1.318	12.008

Anm.: Forskellen i fordelingen på tilfredshed med måden evner bruges på i nuværende arbejde mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med handicap under ét og personer uden handicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante.
Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Der er kun mindre forskelle grupperne imellem. Langt størstedelen har angivet, at de er tilfreds eller meget tilfreds med måden, deres evner bruges. Således har hele 89,2 pct. blandt personer med handicap under ét og 92,0 pct. blandt personer uden handicap angivet, at de er tilfreds eller meget tilfreds. Denne forskel er statistisk signifikant. Andelen blandt beskæftigede personer med henholdsvis et mindre og et større handicap er

89,3 pct. og 89,1 pct. Denne forskel er ikke statistisk signifikant. Andelen, der angiver at være utilfreds eller meget utilfreds med måden, deres evner bruges i det nuværende arbejde, er dermed gennemgående forholdsvis lille (9,3 pct. som den største andel blandt personer med et større handicap).

Ser vi på tilfredsheden med måden, vedkommendes evner bruges på i det nuværende arbejde for beskæftigede personer med forskellige typer af væsentligste handicap, er der heller ikke her markante forskelle grupperne imellem, jf. tabel 5.18.³⁸ Blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap er 89,7 pct. tilfredse eller meget tilfredse med måden, deres evner bruges i det nuværende arbejde. De tilsvarende andele blandt personer med henholdsvis en psykisk lidelse og en sygdom som væsentligste handicap er 85,8 pct. og 89,2 pct. Ingen af forskellene mellem grupperne er statistisk signifikante.

TABEL 5.18

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres tilfredshed med måden deres evner bruges på i nuværende job. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Meget tilfreds	46,7	36,8	45,7
Tilfreds	43,0	49,0	43,5
Utilfreds	6,2	9,4	7,7
Meget utilfreds	0,9	1,4	1,8
Ved ikke	3,1	3,3	1,3
I alt	99,9	99,9	100,0
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	114.082	21.232	117.083
Uvægtet antal personer	564	94	606

Anm.: Forskellen i fordelingen på tilfredshed med måden evner bruges på i nuværende arbejde mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Af tabel 5.19 fremgår fordelingen på spørgsmålet om, hvorvidt de beskæftigedes kunnen eller færdigheder kan bruges i det nuværende arbejde for personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap. Også her er der kun mindre forskelle på fordelingen

38. Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap (N = 43) kombineret med de fem svarkategorier indgår denne gruppe ikke i tabel 5.18.

grupperne imellem, og svarene på spørgsmålet er langtovervejende positive. Personer uden handicap oplyser lidt oftere, at de i høj grad eller i meget høj grad kan bruge deres kunnen eller færdigheder (83,0 pct.) end personer med handicap under ét (79,6 pct.). Denne forskel er statistisk signifikant. De tilsvarende andele blandt beskæftigede personer med henholdsvis et mindre og et større handicap er henholdsvis 80,8 pct. og 77,6 pct. Denne forskel er ikke statistisk signifikant. Mellem 10,1 pct. og 14,7 pct. har angivet delvist at kunne bruge deres kunnen eller færdigheder i det nuværende arbejde. Det er således kun en meget lille andel, der på tværs af grupperne angiver i ringe grad eller i meget ringe grad at kunne bruge deres kunnen eller færdigheder i det nuværende arbejde (5,4 pct. som den største andel blandt personer med et mindre handicap).

TABEL 5.19

Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år fordelt efter, i hvilken grad deres kunnen eller færdigheder kan bruges i nuværende job. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
I meget høj grad	39,5	39,4	39,5	43,7
I høj grad	38,1	41,4	40,1	39,3
Delvist	14,7	10,9	12,4	10,1
I ringe grad	2,5	4,1	3,5	2,4
I meget ringe grad	1,6	1,3	1,4	1,2
Ved ikke	3,5	2,9	3,1	3,2
I alt	99,9	100,0	100,0	99,9
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	106.141	157.184	263.325	2.295.542
Uvægtet antal personer	512	806	1.318	12.008

Anm.: Forskellen i fordelingen på spørgsmålet om kunnen eller færdigheder kan bruges i nuværende arbejde mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med handicap under ét og personer uden handicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Brugen af vedkommendes kunnen eller færdigheder i det nuværende arbejde er vist særskilt for beskæftigede personer med forskellig type af

væsentligste handicap i tabel 5.20.³⁹ Blandt personer med henholdsvis et mobilitetshandicap og en sygdom som væsentligste handicap har samlet 80,1 pct. og 80,2 pct. angivet i høj grad eller i meget høj grad at kunne bruge deres kunnen eller færdigheder i det nuværende arbejde, mens dette gælder for 71,8 pct. blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap. Disse andele er ikke statistisk signifikant forskellige fra hinanden.

TABEL 5.20

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter, hvorvidt deres kunnen eller færdigheder kan bruges i nuværende job. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitetshandicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
I meget høj grad	39,6	37,1	40,1
I høj grad	40,5	34,7	40,1
Delvist	12,4	18,1	11,4
I ringe grad	2,9	5,7	3,6
I meget ringe grad	1,2	--	1,8
Ved ikke	3,4	4,4	2,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	114.082	21.232	117.083
Uvægtet antal personer	564	94	606

Anm.: "- -" angiver, at antallet af personer er under 5.

Forskellen i fordelingen på spørgsmålet om kunnen eller færdigheder kan bruges i nuværende arbejde mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

PERSONER UDEN BESKÆFTIGELSE

I modsætning til de tidligere afsnit ser vi i dette afsnit på personer, som i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 ikke har arbejdet mindst 1 betalt time i referenceugen.⁴⁰ Vi ser med andre ord på personer, som vi definerer som værende uden for beskæftigelse.

39. Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap (N = 43) kombineret med de seks svarkategorier indgår denne gruppe ikke i tabel 5.20.

40. Eller, alternativt, heller ikke havde et job eller en aktivitet, som vedkommende ikke passede i referenceugen.

Table 5.21 viser andelen, der har søgt erhvervsarbejde inden for de foregående 4 uger eller ikke har søgt, men ønsker erhvervsarbejde. Der er markant forskel i andelen, der har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, mellem personer med handicap og personer uden handicap. Mens 29,6 pct. blandt ikke-beskæftigede personer med handicap har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, er andelen hele 49,3 pct. blandt ikke-beskæftigede personer uden handicap. Andelen, der har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, er særligt lille blandt personer med et større handicap (24,4 pct.), mens andelen blandt personer med et mindre handicap (47,0 pct.) stort set er den samme som andelen blandt personer uden handicap.

TABEL 5.21

Andel ikke-beskæftigede personer med og ikke-beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år, der har søgt eller ønsker erhvervsarbejde. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Har søgt eller øns- ker er- hversar- bejde	24,4	47,0	29,6	49,3
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal per- soner	260.238	78.280	338.519	656.608
Uvægtet antal per- soner	1.033	373	1.406	3.911

Anm.: Forskellen i andelen, som har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med handicap under ét og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et større handicap og henholdsvis personer med et mindre handicap og personer uden handicap er også signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er ikke signifikant. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Vi har desuden set på, hvad de personer, der ikke har søgt arbejde de foregående 4 uger, har angivet som den primære årsag hertil (ej vist). Blandt personer med handicap er den overvejende årsag egen sygdom/handicap, samt at man søger eller er på førtidspension (71,9 pct.), og denne årsag er ikke overraskende særligt udtalt blandt personer med et større handicap eller længerevarende handicap (81,5 pct.). Den næsthøypigste årsag er, at man søger eller er på alderspension/efterløn eller fleksydelse (11,8 pct.), og herefter følger uddannelse (9,4 pct.). Blandt

personer uden handicap er den hyppigste årsag uddannelse (55,1 pct.) efterfulgt af alderspension/efterløn (23,9 pct.).

Tabel 5.22 viser andelen, der har søgt eller ikke har søgt, men som ønsker erhvervsarbejde for ikke-beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap. Der er væsentlige forskelle imellem grupperne. Mens kun 17,7 pct. blandt ikke-beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, er andelen 24,6 pct. blandt personer med en sygdom og henholdsvis 33,3 pct. og 34,6 pct. blandt personer med en psykisk lidelse og et mobilitetshandicap. Grundet det lille datagrundlag for ikke-beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap (N = 33) er det imidlertid kun forskellen mellem denne gruppe og ikke-beskæftigede personer med et mobilitetshandicap, der er statistisk signifikant. Derudover er andelen, der har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, statistisk signifikant større blandt ikke-beskæftigede personer med et mobilitetshandicap end blandt ikke-beskæftigede personer med en sygdom som væsentligste handicap.

TABEL 5.22

Andel, som har søgt eller ønsker erhvervsarbejde. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. Ikke-beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikations- handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Har søgt eller ønsker erhvervsarbejde	34,6	17,7	33,3	24,6
Procentgrundlag: Opvægtet antal personer	132.584	7.926	62.356	123.648
Uvægtet antal per- soner	533	33	246	545

Anm.: Forskellen i andelen, som har søgt eller ønsker erhvervsarbejde, mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og et sanse- og kommunikationshandicap og forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og en sygdom er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Det er særligt personer med en psykisk lidelse, der har angivet egen sygdom/handicap eller førtidspension som den primære årsag til ikke at have søgt arbejde de foregående 4 uger (77,2 pct.), mens andelen er mindst blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap (60,9 pct.)

(ej vist). Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap er forskellen imidlertid ikke statistisk signifikant. Andelen, der oplyser uddannelse som den primære årsag til ikke at have søgt arbejde, er omvendt størst blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap (22,8 pct.) sammenlignet med personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap (7,7-10,2 pct.) (ej vist).

OPSUMMERING

- Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har en statistisk signifikant lavere gennemsnitlig ugentlig arbejdstid (30,2 timer) end personer uden handicap (34,3 timer). Den lave arbejdstid gør sig særligt gældende blandt beskæftigede personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (26,7 timer) og beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap (22,6 timer).
- Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid er faldet statistisk signifikant mellem 2008 og 2014 både blandt beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap. Faldet har imidlertid været størst blandt beskæftigede personer med handicap.
- Kun ca. 5 pct. af beskæftigede personer i 1. kvartal 2014 ønsker flere ugentlige arbejdstimer. Der er ikke statistisk signifikant forskel hverken mellem beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap, mellem beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder beskæftigede personer uden handicap, eller mellem beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap.
- Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har ikke så ofte atypiske arbejdstider som beskæftigede personer uden handicap. Blandt beskæftigede personer med handicap har personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem og personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap sjældent atypiske arbejdstider. Forskellene er statistisk signifikante.
- Personer med handicap i 1. kvartal 2014 er oftere beskæftiget i brancherne ”Offentlig administration, forsvar, undervisning, sundhedsvæsen og sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport” end beskæftigede personer uden handicap (henholdsvis 47,9 pct. og

39,0 pct.). Denne forskel er mest markant blandt beskæftigede personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem og beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap.

- Beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 er også oftere end beskæftigede personer uden handicap beskæftiget med almindeligt kontor- og kundeservicearbejde og service- og salgsarbejde (henholdsvis 32,9 pct. og 27,7 pct.) samt andet manuelt arbejde (henholdsvis 13,6 pct. og 8,8 pct.). Denne tendens er mest markant blandt beskæftigede personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem og beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap.
- I 1. kvartal 2014 har godt 90 pct. af de beskæftigede personer fastansættelse. Der er ikke statistisk signifikante forskelle i andelen med fastansættelse hverken mellem beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder beskæftigede personer uden handicap, eller mellem beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap.
- I 1. kvartal 2014 har under 10 pct. af de beskæftigede personer bijob ved siden af hovedbeskæftigelsen. Der er ikke statistisk signifikante forskelle i andelen hverken mellem beskæftigede personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder beskæftigede personer uden handicap, eller mellem beskæftigede personer med forskellig type af væsentligste handicap.
- I 1. kvartal 2014 er langt størstedelen af beskæftigede personer tilfreds eller meget tilfreds med måden, hvorpå deres evner bruges i det nuværende job (ca. 90 pct.), samt har angivet i høj grad eller i meget høj grad at kunne bruge deres kunnen eller færdigheder i det nuværende job (ca. 80 pct.). Beskæftigede personer uden handicap er kun lidt oftere positive på begge dimensioner end personer med handicap (forskellen er i begge tilfælde statistisk signifikant på et 5-procent-niveau).
- Ikke-beskæftigede personer uden handicap har markant oftere søgt erhvervsarbejde eller angivet at ønske erhvervsarbejde (49,3 pct.) end personer med handicap (29,6 pct.) i 1. kvartal 2014.

BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR

I kapitel 4 undersøgte vi beskæftigelsesandelen blandt personer med og personer uden handicap. Vi fandt, at der blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem er betydeligt færre beskæftigede end blandt personer uden handicap. I kapitel 4 så vi imidlertid udelukkende på, om personer med handicap var i beskæftigelse eller ej, mens vi i dette kapitel – ligesom i kapitel 5 – beskriver de nærmere omstændigheder omkring ansættelsesforholdet. Vi ser således nærmere på, hvilke typer ansættelser beskæftigede personer med handicap typisk har, herunder ansættelser på særlige vilkår.

Vi finder, at ca. en fjerdedel af beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 er ansat på særlige vilkår, hvilket er en statistisk signifikant stigning fra 2012 og fra tidligere undersøgelsesår (med undtagelse af 2010). I 2012 var det således omkring en femtedel af beskæftigede personer med handicap, der var ansat på særlige vilkår. Vi finder desuden, at disse særlige vilkår oftest har form af et fleksjob. Derudover finder vi, at knap 12 pct. bruger hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres erhvervsarbejde, og at hjælpen primært benyttes i forhold til arbejdsfunktionen.

STØTTEORDNINGER

Der findes en bred vifte af støtteordninger til personer, der ikke har mulighed for at være en del af arbejdsmarkedet på ordinære vilkår. Nogle af disse støtteordninger er en del af den specifikke indsats for personer med handicap, som er beskrevet i kapitel 2, mens andre er en del af den generelle aktive beskæftigelsesindsats.⁴¹ Nogle indsatser har til formål at hjælpe personer med at komme i beskæftigelse, mens andre også retter sig mod personer, der allerede er i beskæftigelse, men som har brug for hjælp til at fastholde beskæftigelsen.

Den væsentligste type ansættelse på særlige vilkår er fleksjob, der henvender sig til personer med en væsentlig og varig begrænsning i arbejdsevnen, og som ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinær vis. Personer med handicap vil derfor i mange tilfælde kunne benytte ordningen. Tilsvarende gælder for løntilskudsjob for førtidspensionister (tidligere kaldet ”skånejob”), aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse, arbejdsprøvning/revalidering og beskyttet arbejde.⁴² I næste afsnit undersøger vi, i hvilket omfang personer med handicap er ansat på særlige vilkår gennem disse ordninger.

Der findes fem handicapkompenserende ordninger: personlig assistance, personlig assistance ved efteruddannelse, tilskud til hjælpemidler, løntilskud til nyuddannede med handicap og fortrinsadgang. I sidste afsnit af dette kapitel undersøger vi brugen af hjælpemidler og støtteforanstaltninger generelt, hvilket ikke specifikt refererer til de handicapkompenserende ordninger, men som unægtelig hænger sammen med disse. Kendskab til og benyttelse af de specifikke handicapkompenserende ordninger belyses i kapitel 8.

BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR

Af tabel 6.1 fremgår det, at 25,9 pct., det vil sige lige godt en fjerdedel, af de beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 angiver, at de er

---

41. De handicapkompenserende og de øvrige ordninger er beskrevet nærmere i Tørslev m.fl. (2010) og i bilagstabel B6.1 i denne rapport.

42. Beskyttet arbejde kan både anses som en social foranstaltning og som en form for beskæftigelse (Bengtsson & Mateu, 2009). Vi har afgrænset denne analyse til personer, som har oplyst, at de er i beskæftigelse. Derfor anser vi her beskyttet arbejde som en form for beskæftigelse på særlige vilkår.

ansat på særlige vilkår. Dette svarer til godt 65.000 personer og er en statistisk signifikant stigning i forhold til 2012, hvor 19,1 pct., eller ca. en femtedel, af de beskæftigede personer med handicap angav dette.⁴³ Det er også en statistisk signifikant stigning i forhold til alle tidligere undersøgelsesår med undtagelse af 2010. I årene 2002 til 2010 steg andelen af beskæftigede personer med handicap ansat på særlige vilkår således jævnt fra 8,8 pct. i 2002 til 22,3 pct. i 2010, mens andelen faldt mellem 2010 og 2012 (dog ikke statistisk signifikant). Andelen er altså som nævnt steget statistisk signifikant igen mellem 2012 og 2014.

TABEL 6.1

Andel og antal personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent og antal.

	2002 ***	2005 ***	2008	2010	2012	2014**
Andel personer ansat på særlige vilkår	8,8	12,3	18,1	22,3	19,1	25,9
Antal personer ansat på særlige vilkår	30.755	45.296	60.881	58.003	49.663	65.309
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	351.018	369.142	336.559	260.483	260.028	252.206
Uvægtet antal personer	1.005	989	1.704	1.258	1.321	1.266

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Vi ser dernæst på, hvordan personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, fordeler sig på forskellige ansættelsestyper, jf. tabel 6.2, der viser andelen af personer fordelt efter ansættelsestype, og tabel 6.3, der viser det opvægtede antal personer fordelt efter ansættelsestype. Tabel 6.2 viser, at langt de fleste er ansat i et fleksjob. Denne ansættelsestype udgør således hele 78,0 pct. af de særlige ansættelser i 2014. I alle undersøgelsesårene siden 2005 har fleksjob været den mest benyttede ansættelsesform blandt personer med handicap ansat på særlige vilkår, og andelen er steget jævnt mellem 2005 og 2012, men er faldet fra 82,9 pct. af de

43. En del af forklaringen på denne markante stigning i antallet og andelen, der er ansat på særlige vilkår, kan være indførelsen af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2013, der blandt andet skærpede kravene til tilkendelse af førtidspension for personer under 40 år, jf. kapitel 2.

særlige ansættelser i 2012 til 78,0 pct. i 2014. Faldet fra 2012 til 2014 er imidlertid ikke statistisk signifikant. Antallet af beskæftigede personer med handicap, der er ansat i fleksjob, er ca. 51.000 personer i 2014, jf. tabel 6.3.⁴⁴

TABEL 6.2

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, der er ansat på særlige vilkår, fordelt efter ansættelsestype, 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005	2008 *	2010 *	2012	2014
Fleksjob	66,3	75,7	72,7	82,9	78,0
Løntilskudsjob for førtidspensionister	4,1	4,7	3,6	1,6	2,5
Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse eller offentligt tilskud	9,0	4,8	11,9	3,8	9,2
Arbejdsprøvnings/revolvering ¹	7,2	3,8	3,5	0,4	1,7
Beskyttet arbejde	4,0	2,1	3,9	3,4	0,7
Anden type job på særlige vilkår	9,2	8,9	4,4	7,8	8,0
I alt	99,8	100,0	100,0	99,9	100,1
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	45.296	60.881	58.003	49.663	65.309
Uvægtet antal personer	114	276	265	230	293

Anm.: Kategorien "Anden type job på særlige vilkår" er medtaget for at omfatte de tilfælde, hvor respondenterne er i tvivl om, hvilken type job på særlige vilkår vedkommende er ansat i.

Forskellen i fordelingen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

1. Arbejdspraktik har i vidt omfang erstattet arbejdsprøvnings, men desværre er spørgsmålet angående beskæftigelse på særlige vilkår ikke tilpasset ændringen. Der bliver således ikke spurgt direkte, om en person med handicap er ansat i arbejdspraktik, og det kan have fået visse personer til at svare nej til, at de er ansat på særlige vilkår, selvom de er ansat i arbejdspraktik.

44. Dette antal er lidt mindre end de 53.869 fleksjob, der ifølge Danmarks Statistiks Statistikbank (tabel AUK01) var i 1. kvartal 2014. Baggrunden for, at vi finder et lidt lavere antal personer ansat i fleksjob (jf. tabel 6.3), er tilsyneladende, at vores tal er baseret på surveydata, hvor der er en statistisk usikkerhed forbundet med tallene. Hertil kommer blandt andet, at nogle personer, som ifølge DREAM-registret er ansat i fleksjob, eksempelvis har svaret i survey'en, at de ikke er i beskæftigelse (se Kjeldsen, Houlberg og Høgelund, 2013: 93).

TABEL 6.3

Opvægtet antal beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, der er ansat på særlige vilkår, fordelt efter ansættelsestype. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2005	2008 *	2010 *	2012	2014
Fleksjob	30.042	46.067	42.184	41.179	50.951
Løntilskudsjob for førtidspensionister	1.902	2.883	2.115	787	1.602
Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse eller offentligt tilskud	4.088	2.948	6.927	1.910	5.991
Arbejdsprøvning/revalidering ¹	3.275	2.320	2.009	185	1.110
Beskyttet arbejde	1.825	1.272	2.235	1.707	429
Anden type job på særlige vilkår	4.164	5.390	2.533	3.895	5.226
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	45.296	60.881	58.003	49.663	65.309
Uvægtet antal personer	114	276	265	230	293

Anm.: Kategorien "Anden type job på særlige vilkår" er medtaget for at omfatte de tilfælde, hvor respondenter er i tvivl om, hvilken type job på særlige vilkår vedkommende er ansat i.

Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

- Arbejdspraktik har i vidt omfang erstattet arbejdsprøvning, men desværre er spørgsmålet angående beskæftigelse på særlige vilkår ikke tilpasset ændringen. Der bliver således ikke spurgt direkte, om en person med handicap er ansat i arbejdspraktik, og det kan have fået visse personer til at svare nej til, at de er ansat på særlige vilkår, selvom de er ansat i arbejdspraktik.

Ligesom i de tidligere kapitler har vi opdelt gruppen af personer med handicap i fire overordnede grupper efter typen af deres væsentligste handicap, det vil sige i personer med henholdsvis et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap, en psykisk lidelse og en sygdom som væsentligste handicap. Af tabel 6.4 fremgår det, hvor stor en andel blandt beskæftigede personer med en af de fire typer af væsentligste handicap der er ansat på særlige vilkår i 2014. Tabellen viser, at beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap i statistisk signifikant større omfang er ansat på særlige vilkår end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse er således hele 42,3 pct. ansat på særlige vilkår. Den tilsvarende andel for personer med et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap er henholdsvis 27,0 pct., 15,8 pct. og 21,7 pct. Der er ikke statistisk signifikant forskel på disse tre andele.

TABEL 6.4

Andel personer ansat på særlige vilkår blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Andel personer ansat på særlige vilkår	27,0	15,8	42,3	21,7
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	109.028	8.581	19.617	112.724
Uvægtet antal personer	543	42	86	584

Anm.: Forskellen i andelen af personer ansat på særlige vilkår mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 5-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og personer med en sygdom er signifikant på et 1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Der kan være flere grunde til, at en større andel af beskæftigede personer med en psykisk lidelse er ansat på særlige vilkår. Det kan dels skyldes, at de eksisterende ordninger i højere grad appellerer til personer med en psykisk lidelse end til personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Det kan også skyldes, at personer med en psykisk lidelse har sværere ved at have et arbejde på ordinære vilkår end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Desuden kan det være sværere for personer med en psykisk lidelse at få hjælpemidler, der kan hjælpe dem til klare et arbejde på ordinære vilkår. I kapitel 4 fandt vi, at personer med en psykisk lidelse har en betydeligt lavere beskæftigelsesandel end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Så selvom personer med en psykisk lidelse i højere grad benytter sig af muligheden for at være ansat på særlige vilkår, har de altså stadig en lavere beskæftigelsesandel end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Det tyder altså på, at personer med en psykisk lidelse har relativt sværere ved enten at komme i beskæftigelse eller at fastholde beskæftigelse, når de først er kommet i beskæftigelse, eller muligvis begge dele. Dette understøttes af, at personer med en psykisk lidelse oftere end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap vurderer, at de har et større handicap, jf. kapitel 3.

HJÆLPEMIDLER OG STØTTEFORANSTALTNINGER

Mens forrige afsnit omhandlede omfanget og typen af ansættelse på særlige vilkår, hvilket relaterer sig til selve ansættelsesforholdet blandt beskæftigede personer med handicap, belyser vi i dette afsnit, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap gør brug af generelle hjælpemiddelordninger eller støtteforanstaltninger i deres erhvervsarbejde. Den rette hjælp kan være afgørende for erhvervsdeltagelsen blandt personer med handicap. Hjælpen kan være af teknisk karakter, fx en særlig computer lavet til personer med synsnedsættelse, eller snarere have karakter af en foranstaltning, fx nedsat arbejdstid eller støtte fra arbejdsgiver, chef og/eller kollegaer. Hjælpemidler og støtteforanstaltninger kan sikre, at en person med handicap kan fastholde sit arbejde, eller være en hjælp til at finde et arbejde.

Det fremgår af tabel 6.5, at 11,6 pct. blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 angiver at benytte sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres erhvervsarbejde.

TABEL 6.5

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002 **	2005 *	2008	2010	2012	2014
Andel personer med hjælpemidler eller anden støtte	8,8	9,6	12,3	15,4	12,8	11,6
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	350.548	365.673	333.652	250.484	253.367	247.370
Uvægtet antal personer	1.004	982	1.691	1.220	1.286	1.242

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2010 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

De 11,6 pct. er en lille, og ikke statistisk signifikant, nedgang i forhold til 2012, hvor 12,8 pct. blandt beskæftigede personer med handicap benyttede sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger. I 2010 var andelen noget større, nemlig 15,4 pct., mens andelen var noget lavere i 2002 og

2005 sammenlignet med de senere undersøgelsesår. Stigningen i andelen mellem 2002 og 2014 er ikke statistisk signifikant.

Tabel 6.6 viser omfanget af brugen af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger fordelt efter ansættelsesforholdet, det vil sige i forhold til, om en beskæftiget person med handicap er ansat på særlige vilkår eller på ordinære vilkår. Vi undersøger med andre ord, om beskæftigede personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, i særlig grad benytter hjælpemidler eller støtteforanstaltninger.

TABEL 6.6

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Særskilt for ansættelsesvilkår. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002	2005	2008	2010	2012	2014
<i>Ansæt på særlige vilkår</i>						
Andel personer med hjælpemidler eller anden støtte	23,6	20,0	31,8	31,6	28,7	25,5
Opvægtet antal personer	30.755	44.725	60.092	55.380	47.729	63.956
Uvægtet antal personer	71	113	273	257	221	287
<i>Ansæt på ordinære vilkår</i>						
Andel personer med hjælpemidler eller anden støtte	7,4	8,1	8,0	10,8	9,0	6,8
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	319.305	319.928	272.723	194.873	202.104	181.425
Uvægtet antal personer	930	866	1.415	960	1.049	947

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2010 for personer ansat på ordinære vilkår er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabellen viser, at 25,5 pct. af beskæftigede personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår i 1. kvartal 2014, angiver at benytte sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger. Andelen med hjælpemidler blandt beskæftigede personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår, er markant lavere, nemlig kun 6,8 pct. Denne andel er ikke statistisk signifi-

kant forskellig fra andelen i de øvrige undersøgelsesår på nær i 2010, hvor andelen med hjælpemidler eller støtteforanstaltninger blandt beskæftigede personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår, toppede med 10,8 pct. Selvom andelen, der benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger, blandt beskæftigede personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, er den laveste siden 2008, er der imidlertid ikke statistisk signifikante forskelle mellem 2014 og de øvrige undersøgelsesår. Det er ikke overraskende, at beskæftigede personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, i højere grad end beskæftigede personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår, benytter sig af hjælpemidler i deres arbejde, da det ofte vil være de samme personer, der har brug for både hjælpemidler, støtteforanstaltninger og ansættelse på særlige vilkår.

Tabel 6.7 specificerer, hvilket hjælpemiddel eller støtteforanstaltning personer med handicap i 1. kvartal 2014, der benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger, har angivet som det væsentligste i deres arbejde. Det fremgår af tabellen, at blandt personer med handicap, der benytter hjælpemidler eller støtteforanstaltninger, har 46,4 pct. angivet, at det væsentligste hjælpemiddel eller støtteforanstaltning relaterer sig til arbejdsfunktionen. Denne andel er noget lavere end de tidligere undersøgelsesår (på nær 2002), hvor den har ligget mellem ca. 55-60 pct., men grundet et forholdsvis lille datagrundlag er fordelingen af, hvad det væsentligste hjælpemiddel eller støtteforanstaltning vedrører mellem 2014 og de øvrige undersøgelsesår ikke statistisk signifikant forskellig.

Tabel 6.4 i forrige afsnit viste, at personer med en psykisk lidelse i højere grad er ansat på særlige vilkår end personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. På denne baggrund vil det være nærliggende at forvente, at denne gruppe også i højere grad benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde. Tabel 6.8 viser imidlertid, at dette ikke er tilfældet i 1. kvartal 2014. Personer med en psykisk lidelse er sammen med personer med en sygdom som væsentligste handicap den gruppe, der mindst benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde. Kun 8,2 pct. blandt personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger, mens andelen blandt personer med en sygdom er 7,0 pct. Disse andele er statistisk signifikant mindre end andelen blandt personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap, hvor 15,6 pct. benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger. Det er muligt, at forskellen afspejler, at der findes flere mulige hjælpe-

midler for personer med et mobilitetshandicap end for personer med en psykisk lidelse eller med sygdomme. Grundet et lille datagrundlag for personer med et sanse- og kommunikationshandicap er der ikke statistisk signifikant forskel mellem andelen med hjælpemidler eller støtteforanstaltninger blandt personer med dette handicap (18,3 pct.) og de tre øvrige typer af væsentligste handicap.

TABEL 6.7

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, der har et hjælpemiddel, en foranstaltning eller får støtte, fordelt efter væsentligste hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i erhvervsarbejdet. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Relateret til:	2002	2005	2008	2010	2012	2014
Arbejdsfunktion	48,7	62,0	55,7	57,4	60,4	46,4
Arbejdsomfanget	4,3	6,2	16,0	19,3	8,4	12,3
Transport til og fra arbejde	3,0	0,0	2,1	0,2	0,8	3,2
Bevægelsesmuligheder på arbejdspladsen	7,4	1,2	7,7	3,7	7,8	5,4
Forståelse fra arbejdsgiver, chef eller kollegaer	9,1	9,7	5,3	5,1	5,3	9,2
Anden foranstaltning	27,4	20,9	13,2	14,3	17,4	23,4
I alt	99,9	100,0	100,0	100,0	100,1	99,9
Procentgrundlag:						
Opvægtet antal personer	30.966	33.728	40.365	38.466	31.853	27.701
Uvægtet antal personer	85	85	203	174	155	138

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

TABEL 6.8

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Særskilt for typen af væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Hjælpemidler eller anden støtte	15,6	18,3	8,2	7,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	107.512	8.581	19.399	109.622
Uvægtet antal personer	534	42	85	570

Anm.: Forskellen mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 5-procent-niveau, og forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke statistisk signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

OPSUMMERING

- I 1. kvartal 2014 er 25,9 pct. af beskæftigede personer med handicap ansat på særlige vilkår. Dette er en statistisk signifikant stigning fra 2012 og tidligere undersøgelsesår med undtagelse af 2010.
- I 1. kvartal 2014 er 78,2 pct. af de personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, ansat i et fleksjob.
- Blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse som væsentligste handicap er hele 42,3 pct. i 1. kvartal 2014 ansat på særlige vilkår. Dette er en betydeligt, og statistisk signifikant, større andel end blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap. Personer med et mobilitetshandicap udgør gruppen med den næststørste andel ansat på særlige vilkår, idet 27,0 pct. er ansat på særlige vilkår.
- I 1. kvartal 2014 benytter 11,6 pct. af beskæftigede personer med handicap sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde. Denne andel adskiller sig ikke statistisk signifikant fra andelen i 2012, som var 12,8 pct.
- I 1. kvartal 2014 angiver 46,4 pct. af beskæftigede personer med handicap, der benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde, at det væsentligste hjælpemiddel eller støtteforan-

staltning relaterer sig til arbejdsfunktionen. Dette er ikke statistisk signifikant forskelligt fra tidligere år.

- I 1. kvartal 2014 benytter 25,5 pct. blandt beskæftigede personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår, sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde, mens dette gælder blot 6,8 pct. blandt beskæftigede personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår.
- Personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap i 1. kvartal 2014 benytter sig i højere grad af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i deres arbejde end personer med en psykisk lidelse eller en sygdom som væsentligste handicap (henholdsvis 15,6 pct., 8,2 pct. og 7,0 pct.).

LÆSE- OG/ELLER SKRIVEVANSKELIGHEDER

I dette kapitel undersøger vi, om andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder er større blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap i 2014, og vi ser på udviklingen i andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem mellem 2010 og 2014. Derudover undersøger vi, hvordan læse- og/eller skrivevanskeligheder påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse.

Vi finder, at andelen, der har svært ved at læse eller skrive, er statistisk signifikant større blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap, og at dette i særlig grad gør sig gældende for personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem. Vi finder også, at mens der er en statistisk signifikant stigning mellem 2010 og 2012 i andelen af personer med handicap, som har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er der ikke statistisk signifikant forskel på andelen mellem 2012 og 2014. Endelig finder vi, at personer med vanskeligheder med at læse eller skrive har statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer, som ikke har disse udfordringer. Det gælder både personer med og personer uden handicap.

HANDICAP OG LÆSE- OG/ELLER SKRIVEVANSKELIGHEDER

Alle personer i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 er blevet spurgt: ”Har du svært ved at læse eller stave? Har du fx svært ved at læse og forstå en kort artikel i en avis, eller har du svært ved at skrive et kort brev uden hjælp?” Personer, der har svaret bekræftende til dette, definerer vi som personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder. Tabel 7.1 viser andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap.

TABEL 7.1

Andel personer med og personer uden handicap i alderen 16-64 år med læse- og/eller skrivevanskeligheder. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
Andel personer med læse- eller skrivevanske- ligheder	15,0	11,3	13,6	5,3
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal perso- ner	366.379	235.465	601.844	2.952.151
Uvægtet antal personer	1.545	1.179	2.724	15.919

Anm.: Forskellen i andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder mellem personer med og personer uden handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer uden handicap og henholdsvis personer med et mindre og et større handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et større handicap og personer med et mindre handicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabellen viser, at en markant (og statistisk signifikant) større andel blandt personer med handicap (13,6 pct.) har svært ved at læse eller skrive end blandt personer uden handicap (5,3 pct.). Det er især personer med et større handicap, som har disse udfordringer (15,0 pct.). Andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder er dog også statistisk signifikant større blandt personer med et mindre handicap (11,3 pct.) end blandt personer uden handicap. Der er ligeledes statistisk signifikant forskel mellem personer med et mindre og personer med et større handicap.

Blandt personer med handicap, som har angivet at have svært ved at læse eller skrive, er det imidlertid kun 2,9 pct., der samtidig har angivet ordblindhed som deres væsentligste handicap (ej vist). Langt de fleste personer med handicap, som har svært ved at læse eller skrive, har altså et andet handicap som det væsentligste. Disse personer har med andre ord mindst to handicap – læse- og/eller skrivevanskeligheder og et andet væsentligt handicap. Blandt personer med handicap, der har angivet ordblindhed som deres væsentligste handicap, er der imidlertid ikke overraskende hele 84,3 pct., som samtidig har angivet at have læse- og/eller skrivevanskeligheder. Det kan imidlertid undre, at ikke endnu flere blandt personer, der har angivet ordblindhed som deres væsentligste handicap, har angivet at have læse- og/eller skrivevanskeligheder.

Tabel 7.2 viser udviklingen i andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med handicap mellem 2010 og 2014. I 2010 blev personer med handicap første gang spurgt til eventuelle læse- og/eller skrivevanskeligheder. Mens andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder steg statistisk signifikant fra 12,1 pct. i 2010 til 15,3 pct. i 2012, faldt andelen i 2014 til 13,6 pct., hvilket dog ikke er statistisk signifikant. Andelen blandt personer med handicap, der har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er dermed heller ikke statistisk signifikant anderledes i 2014 end i 2010.

TABEL 7.2

Andel personer med handicap i alderen 16-64 år, som har læse- og/eller skrivevanskeligheder. 2010-2014. Procent.

	2010 **	2012	2014
Andel personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder	12,1	15,3	13,6
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	565.453	626.016	601.844
Uvægtet antal personer	2.761	2.838	2.724

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2010 ikke er signifikant. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabel 7.3 viser andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder for personer med forskellig type af væsentligste handicap.

TABEL 7.3

Andel personer med handicap i alderen 16-64 år, som har læse- og/eller skrivevanskeligheder. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kom- munikations- handicap	Psykkiske lidelser	Sygdomme
Andel personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder	12,2	18,2	12,6	13,1
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	246.667	16.598	83.588	240.731
Uvægtet antal personer	1.097	76	340	1.151

Anm.: Forskellen i andelen med læse- og/ eller skrivevanskeligheder mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen af de parvise forskelle er signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Selvom andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder er større blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap (18,2 pct.) end blandt personer med en af de tre øvrige typer af væsentligste handicap (12,2 pct.-13,1 pct.), er forskellene ikke statistisk signifikante. Dette skyldes i høj grad, at usikkerheden på denne andel er forholdsvis stor, da procentgrundlaget er forholdsvis lille for personer med et sanse- og kommunikationshandicap ($N = 76$).

Derudover har vi undersøgt, om der er visse befolkningsgrupper, som i særlig grad har svært ved at læse eller skrive, jf. bilagstabel B7.1. Vi finder, at der både blandt personer med og personer uden handicap er henholdsvis statistisk signifikant flere mænd end kvinder, ugifte end gifte⁴⁵ og personer uden dansk statsborgerskab end med dansk statsborgerskab, som har læse- og/eller skrivevanskeligheder, og at der både blandt personer med og personer uden handicap er færre med læse- og/eller skrivevanskeligheder i aldersgruppen 50-64 år end i de yngre aldersgrupper. Andelen af personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder falder desuden gennemgående med uddannelsesniveaue, hvilket ligeledes gælder blandt personer med og personer uden handicap.

45. Kategorien ”gift” omfatter desuden et mindre antal personer i registreret partnerskab.

BESKÆFTIGELSE

Vi undersøger i dette afsnit, om det påvirker sandsynligheden for at være i beskæftigelse at have læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med handicap, og vi sammenligner med personer uden handicap. Vi finder, at beskæftigelsesandelen både blandt personer med og personer uden handicap er statistisk signifikant mindre, hvis man har svært ved at læse eller skrive, end hvis det ikke er tilfældet, jf. tabel 7.4.

TABEL 7.4

Andel beskæftigede i alderen 16-64 år fordelt efter, om de har læse- og/eller skrivevanskeligheder. Særskilt for personer med og personer uden handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Personer med handicap	Personer uden handicap
<i>Læse- og/eller skrivevanskeligheder</i>		
Andel beskæftigede	30,7 ***	66,0 ***
Opvægtet antal personer	81.271	156.905
Uvægtet antal personer	326	741
<i>Ikke læse- og/eller skrivevanskeligheder</i>		
Andel beskæftigede	44,5	77,1
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	518.740	2.785.970
Uvægtet antal personer	2.388	15.128

Anm.: Forskellen mellem beskæftigelsesandelen blandt personer med og personer uden læse- og/eller skrivevanskeligheder er testet med en χ^2 -test. * = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Af tabellen fremgår det således, at beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap, der samtidig har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er 30,7 pct., mens den er 44,5 pct. blandt personer med handicap uden læse- og/eller skrivevanskeligheder svarende til en forskel på 13,8 procentpoint. Blandt personer uden handicap, der har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er 66,0 pct. i beskæftigelse, mens det er tilfældet for 77,1 pct. blandt dem, der ikke har læse- og/eller skrivevanskeligheder, svarende til en forskel på 11,1 procentpoint. Forskellen i betydningen af læse- og/eller skrivevanskeligheder var mere markant mellem personer med og personer uden handicap i 2012. Forskellen i beskæftigelsesandelen mellem personer med handicap henholdsvis med og uden læse- og/eller skrivevanskeligheder var således 18,4 procentpoint, mens den mellem

personer uden handicap henholdsvis med og uden læse- og/eller skrivevanskeligheder kun var 8,7 procentpoint (jf. Kjeldsen, Houlberg og Høgelund, 2013).

Vi ser desuden af tabellen, at selv blandt personer med handicap, der ikke har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er beskæftigelsesandelen markant mindre, end den er blandt personer uden handicap, der har læse- og/eller skrivevanskeligheder. Beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap uden læse- og/eller skrivevanskeligheder (44,5 pct.) er fx mere end 20 procentpoint mindre end beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap, der har læse- og/eller skrivevanskeligheder (66,0 pct.).

Vi har endvidere undersøgt via logistiske regressioner, om forskellen i beskæftigelsesandelen blandt personer med og uden læse- og/eller skrivevanskeligheder skyldes, at grupperne er forskellige i forhold til andre personlige karakteristika. Vi har således undersøgt, hvordan sandsynligheden for at være beskæftiget afhænger af læse- og/eller skrivevanskeligheder samt af køn, civilstand, alder, statsborgerskab og uddannelse. Blandt personer med handicap finder vi, at selv når der kontrolleres for disse personlige karakteristika, har læse- og/eller skrivevanskeligheder en statistisk signifikant negativ effekt på sandsynligheden for at være i beskæftigelse, jf. bilagstabel B7.2. Det samme gør sig gældende for personer uden handicap, for hvem betydningen af læse- og/eller skrivevanskeligheder dog er mindre, men mere statistisk signifikant, jf. bilagstabel B7.3.

SVÆRHEDSGRADEN AF HANDICAPPET

I forrige afsnit fandt vi, at andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder er større blandt personer med et større handicap end blandt personer med et mindre handicap. Vi vil nu undersøge, hvordan denne forskel hænger sammen med de to gruppers beskæftigelsesandel.

Tablet 7.5 viser, at både blandt personer med et mindre og personer med et større handicap har personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder en lavere beskæftigelsesandel end personer uden læse- og/eller skrivevanskeligheder.

TABEL 7.5

Andel beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter, om de har læse- og/eller skrivevanskeligheder. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Personer med et mindre handicap	Personer med et større handicap
<i>Læse- og/eller skrivevanskeligheder</i>		
Andel beskæftigede	55,8	18,5 ***
Opvægtet antal personer	26.543	54.728
Uvægtet antal personer	115	211
<i>Ikke læse- og/eller skrivevanskeligheder</i>		
Andel beskæftigede	65,8	30,2
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	207.687	311.053
Uvægtet antal personer	1.057	1.331

Anm.: Forskellen mellem beskæftigelsesandelen blandt personer med og personer uden læse- og/eller skrivevanskeligheder er testet med en χ^2 -test. * = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Beskæftigelsesandelen blandt personer med et større handicap er henholdsvis 18,5 pct. blandt dem med læse- og/eller skrivevanskeligheder og 30,2 pct. blandt dem uden læse- og/eller skrivevanskeligheder. Denne forskel er statistisk signifikant. Beskæftigelsesandelen blandt personer med et mindre handicap, der har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er 55,8 pct., mens den er 65,8 pct. blandt dem, der ikke har læse- og/eller skrivevanskeligheder. Sidstnævnte andel svarer stort set til beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap, der *har* læse- og/eller skrivevanskeligheder (66,0 pct., jf. tabel 7.4). Forskellen i beskæftigelsesandelen blandt personer med et mindre handicap henholdsvis med og uden læse- og/eller skrivevanskeligheder er dog ikke statistisk signifikant.

Vi har desuden undersøgt via en logistisk regression, om forskellen i beskæftigelsesandelen blandt personer med henholdsvis et større og et mindre handicap skyldes, at der fx er flere personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med et større handicap. Vi har således undersøgt, hvordan sandsynligheden for at være beskæftiget blandt personer med handicap afhænger af læse- og/eller skrivevanskeligheder samt af sværhedsgraden af handicapet, køn, civilstand, alder, statsborgerskab og uddannelse. Vi finder, at selv når der kontrolleres for læse- og/eller skrivevanskeligheder, har personer med et større handicap statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end for

personer med et mindre handicap, jf. bilagstabel B7.4. Vi finder også, at læse- og/eller skrivevanskeligheder ikke længere har en statistisk signifikant betydning for sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap, når der kontrolleres for sværhedsgraden af handicappet.

OPSUMMERING

- I 1. kvartal 2014 har en statistisk signifikant større andel blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem svært ved at læse eller skrive (13,6 pct.) end andelen blandt personer uden handicap (5,3 pct.). Blandt personer med handicap er det særligt personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem, der har svært ved at læse eller skrive. Personer med et mindre handicap har dog også oftere læse- og/eller skrivevanskeligheder end personer uden handicap.
- Udviklingen i andelen af personer, der har oplyst, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, og som samtidig har oplyst, at de har læse- og/eller skrivevanskeligheder, er ikke statistisk signifikant forskellig mellem 2010 og 2014.
- Både blandt personer med og personer uden handicap har personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder en statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at være i beskæftigelse end personer uden læse- og/eller skrivevanskeligheder. Når der blandt personer med handicap kontrolleres for sværhedsgraden af handicappet, forsvinder imidlertid den statistisk signifikante negative betydning for beskæftigelsen af at have læse- og/eller skrivevanskeligheder.
- Beskæftigelsesandelen blandt personer med handicap, der *ikke* har læse- og/eller skrivevanskeligheder (44,5 pct.), er mere end 20 procentpoint mindre end beskæftigelsesandelen blandt personer uden handicap, der *har* læse- og/eller skrivevanskeligheder (66,0 pct.).

VIDEN, INDSATS, HOLDNINGER, HENSYN OG ÅBENHED OM HANDICAP

Som beskrevet i kapitel 2 lancerede VK-regeringen (2001-2011) i 2004 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap for perioden 2005-2008 (Beskæftigelsesministeriet, 2004), efterfulgt af en ny strategi for perioden 2009-2012 (Beskæftigelsesministeriet, 2009), begge med det overordnede mål at gøre det lettere at kombinere handicap og job. Et mere specifikt mål med beskæftigelsesstrategierne var at tilvejebringe og sprede mere viden om, hvordan dette er muligt.

I dette kapitel undersøger vi derfor først, hvor stor viden personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem har om forskellige handicapkompenserende ordninger målrettet personer med handicap i beskæftigelse. Vi undersøger dernæst, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap er blevet tilbudt hjælpemidler og støtteforanstaltninger af deres arbejdsgiver. Derefter følger to afsnit om rummeligheden på arbejdsmarkedet over for personer med handicap. Det ene afsnit undersøger danskernes holdning til at arbejde sammen med en person med handicap, mens det andet undersøger, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap selv oplever, at deres arbejdsgiver og kollegaer tager hensyn til deres handicap. Endelig undersøger vi, i hvilket omfang personer med handicap er åbne omkring deres handicap over for henholdsvis deres arbejdsgiver og deres kollegaer.

Vi finder blandt andet, at andelen af beskæftigede personer med handicap, der har fået tilbudt og iværksat mindst én støtteforanstaltning af deres arbejdsgiver, er på stort set samme niveau i 2014 som i 2012, men statistisk signifikant større i 2014 end i 2005. Et stort flertal (godt 80 pct.) blandt beskæftigede personer i 1. kvartal 2014 svarer enten ”ja” eller ”måske” til spørgsmålet, om de er villige til at arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende. Næsten 50 pct. er imidlertid betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger, selv om andelen er faldet støt og statistisk signifikant i hele perioden mellem 2005 og 2014. Faldet er således på over 25 pct. fra 2005 til 2014. Langt størstedelen, ca. 80 pct., blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014, oplyser, at de har fortalt deres chef og deres kollegaer om deres handicap eller længerevarende helbredsproblem.

VIDEN OM HANDICAPKOMPENSERENDE ORDNINGER

Vi undersøger i dette afsnit kendskabet til de væsentligste handicapkompenserende ordninger for beskæftigede personer med handicap. I modsætning til forrige kapitel (kapitel 7), hvor vi kortlagde antallet og andelen af personer med handicap, der benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger generelt, undersøger vi i dette afsnit, hvor stor en andel af målgruppen for de specifikke handicapkompenserende ordninger, der kender til henholdsvis muligheden for personlig assistance i erhverv og muligheden for økonomisk støtte til arbejdsredskaber eller andre hjælpemidler. Vi undersøger også, hvor stor en andel af målgruppen der kender til fleksjobordningen.⁴⁶ Som vi så i forrige kapitel, er fleksjobordningen den markant mest benyttede ordning blandt personer med handicap ansat på særlige vilkår.⁴⁷

Vi ser først på kendskabet til fleksjobordningen. Målgruppen for fleksjobordningen er personer med en væsentlig og varig begrænsning i

---

46. Flexjobordningen er også en beskæftigelsesrettet ordning, men den hører ikke til blandt de såkaldt handicapkompenserende ordninger.

47. Larsen & Høgelund (2009) finder, at personlig assistance i erhverv, muligheden for økonomisk støtte til arbejdsredskaber eller andre hjælpemidler og fleksjobordningen er de mest benyttede beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap. De handicapkompenserende ordninger med fortrinsadgang, isbryderordningen og ordningen med personlig assistance ved efteruddannelse bliver kun benyttet i begrænset omfang, hvorfor vi ikke undersøger kendskabet til disse ordninger her.

arbejdsevnen, som ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår, hvorfor personer med handicap i mange tilfælde vil kunne benytte ordningen.⁴⁸ I vores undersøgelse af kendskabet til fleksjobordningen betragter vi samtlige personer med et handicap eller et længevarende helbredsproblem som en del af målgruppen for ordningen. Dog ser vi bort fra personer, der allerede benytter eller har benyttet ordningen, da disse nødvendigvis må antages at have kendskab til ordningen, således at vi kun undersøger kendskabet til ordningen blandt personer, der ikke benytter eller ikke tidligere har benyttet sig af ordningen. Af tabel 8.1 fremgår det, at 73,5 pct. af målgruppen for fleksjobordningen i 2014 kender ordningen. Kendskabet til fleksjobordningen er stort set det samme som i 2012, hvor 73,2 pct. angav, at de kendte ordningen. Kendskabet til ordningen var statistisk signifikant større i både 2005, 2008 og 2010, hvor mellem 76,8 pct. og 79,2 pct. kendte ordningen, end i 2012 og 2014. Det er imidlertid muligt, at en mindre del af målgruppen for fleksjobordningen kendte til den i 2012 og 2014 end i de tidligere undersøgelsesår, fordi en del af dem, der kendte til ordningen i 2010 og 2012, benytter den i 2014 og således ifølge vores definition ikke længere er en del af målgruppen.

For at belyse dette nærmere undersøger vi udviklingen i, hvor mange personer med handicap som oplyser, at de benytter eller har benyttet fleksjobordningen. Bilagstabel B8.1 viser, at en større andel svarer, at de benytter eller har benyttet sig af fleksjobordningen i 2014 (15,0 pct.) end i 2012 (12,2 pct.) og i 2005 (8,3 pct.). Begge forskelle er statistisk signifikante. Hvis man inkluderer personer, der benytter eller har benyttet ordningen, i ordningens målgruppe, er kendskabet til ordningen derfor stort set uændret mellem 2012 og 2014 og mellem 2005 og 2014.⁴⁹ Der er således 76-79 pct., der kender ordningen i både 2005, 2012 og 2014. Med denne afgrænsning af målgruppen har der således ikke været et fald i kendskabet til fleksjobordningen.

---

48. Se bilagstabel B6.1 for en nærmere beskrivelse af ordningen.

49. For at belyse dette spørgsmål har vi udarbejdet en tabel tilsvarende tabel 8.1, hvor personer med handicap, som benytter eller har benyttet fleksjobordningen, er inkluderet i kategorien for personer, der kender ordningen (ikke vist).

TABEL 8.1

Personer i alderen 16-64 år i målgruppen for fleksjobordningen fordelt efter kendskab til ordningen, 2005-2014. Procent.

	2005 *	2008 ***	2010 **	2012	2014
Kender og har ikke benyttet	76,8	79,2	77,4	73,2	73,5
Kender ikke	23,2	20,8	22,6	26,8	26,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	630.543	597.279	491.722	540.845	511.710
Uvægtet antal personer	1.623	2.822	2.395	2.457	2.319

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 og 2010 er signifikant på et 5-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Vi ser dernæst på kendskabet til den handicapkompenserende ordning med personlig assistance i erhverv. Denne ordning giver mulighed for, at personer, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få tilskud til en personlig assistent.⁵⁰ Indtil 2007 omfattede ordningen kun personer med et fysisk handicap, men fra 2007 blev ordningen udvidet til også at omfatte personer med psykiske lidelser.⁵¹ For at kunne vurdere udviklingen i kendskabet til ordningen med personlig assistance har vi i første omgang defineret målgruppen for ordningen som personer med et *fysisk* handicap eller længerevarende helbredsproblem, der har behov for støtte eller yderligere støtte for at kunne udføre erhvervsarbejde, det vil sige, som ordningen så ud *før* lovændringen i 2007. I 1. kvartal 2014 angiver ca. en fjerdedel (25,4 pct.) af denne målgruppe, at de kender ordningen med personlig assistance, jf. tabel 8.2. Kendskabet til ordningen er ikke statistisk signifikant forskelligt i nogen af undersøgelsesårene set i forhold til 2012 og 2014.

50. Se bilagstabel B6.1 for en nærmere beskrivelse af ordningen.

51. For ordlyden af den nuværende og tidligere § 4 om personlig assistance i Lov om kompensation til handicappede i erhverv mv., se bilagstabel B8.2.

TABEL 8.2

Personer i alderen 16-64 år i målgruppen for ordningen med personlig assistance i erhverv fordelt efter kendskab til ordningen. Målgruppe før lovændring, 2005-2014. Procent.

	2005	2008	2010	2012	2014
Kender, men har ikke benyttet	20,0	22,9	26,9	27,1	25,4
Kender ikke	80,0	77,1	73,1	72,9	74,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	54.761	59.564	57.226	49.626	39.692
Uvægtet antal personer	125	262	268	197	171

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Ser vi i stedet på kendskabet til ordningen med personlig assistance i erhverv, hvor ordningens målgruppe omfatter personer med et *fysisk eller psykisk* handicap eller længerevarende helbredsproblem, finder vi igen, at ca. en fjerdedel (25,7 pct.) af denne målgruppe kender ordningen med personlig assistance i 2014, jf. tabel 8.3.

I modsætning til kendskabet til ordningen for målgruppen for ordningen *før* lovændringen i 2007 er andelen med kendskab til ordningen for målgruppen for ordningen *efter* lovændringen statistisk signifikant større i 2014 end i 2005.

TABEL 8.3

Personer i alderen 16-64 år i målgruppen for ordningen med personlig assistance i erhverv fordelt efter kendskab til ordningen. Målgruppe efter lovændring. 2005-2014. Procent.

	2005	2008	2010	2012	2014
Kender, men har ikke benyttet	17,1	21,7	25,8	23,7	25,7
Kender ikke	82,9	78,3	74,2	76,3	74,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	97.529	113.574	109.997	91.375	80.764
Uvægtet antal personer	221	478	481	369	348

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Som tilfældet var med fleksjobordningen, kan udviklingen i andelen af personer, der kender til ordningen med personlig assistance i erhverv, være påvirket af udviklingen i antallet af personer, der benytter eller har benyttet ordningen. Det skyldes, at personer, der benytter eller har benyttet ordningen, ikke indgår i vores definition af målgruppen. Bilagstabell B8.3 viser udviklingen i kendskabet til og benyttelsen af ordningen med personlig assistance for målgruppen efter lovændringen, når vi inkluderer personer, der benytter eller har benyttet ordningen. Vi finder, at andelen, der benytter eller har benyttet sig af ordningen med personlig assistance i erhverv, ikke er statistisk signifikant større i 2014 (2,0 pct.) end i 2005 (0,6 pct.) og 2012 (2,6 pct.). Men når vi inkluderer disse personer i målgruppen for den nye ordning, er stigningen i kendskabet til ordningen mellem 2005 og henholdsvis 2012 og 2014 derfor større end den stigning, vi så i tabel 8.3, og forskellen mellem 2005 og 2012 bliver således også statistisk signifikant. Forskellen mellem 2012 og 2014 forbliver insignifikant. Der er således 26-27 pct., der kender ordningen i både 2012 og 2014, mod knap 18 pct. i 2005.⁵²

Endelig ser vi på kendskabet til ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning. Perso-

52. Disse tal bygger på en tabel tilsvarende tabel 8.3, hvor personer med handicap, som benytter eller har benyttet ordningen med jobassistent, er inkluderet i kategorien for personer, der kender ordningen (ikke vist).

ner med handicap kan søge om hjælp i forbindelse med erhverv eller uddannelse efter ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning.⁵³ Hjælpen kan ydes både i forhold til en eksisterende ansættelse eller som hjælp til at komme i beskæftigelse. Vi definerer derfor i denne sammenhæng målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning som personer med handicap, der har brug for hjælp eller yderligere hjælp for at kunne udføre erhvervsarbejde. Tabel 8.4 viser andelen af målgruppen, der har søgt om økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning.

TABEL 8.4

Personer i alderen 16-64 år i målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning fordelt efter søgning. 2005-2014. Procent.

	2005	2008	2010	2012	2014
Har søgt og fået støtte	13,2	13,8	13,4	18,4	14,4
Har søgt, men ikke fået støtte	6,2	5,4	5,8	6,5	8,3
Har ikke søgt om støtte	80,6	80,8	80,7	75,1	77,3
I alt	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	97.764	114.911	111.760	93.794	82.416
Uvægtet antal personer	222	484	490	381	356

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

I 1. kvartal 2014 angiver 14,4 pct. af målgruppen at have søgt om og fået støtte, mens 8,3 pct. har søgt om, men ikke fået støtte. Fordelingen på søgning om økonomisk støtte afviger ikke statistisk signifikant mellem 2012 og 2014 eller mellem henholdsvis 2012 og 2014 og de øvrige undersøgelsesår. Der er med andre ord ikke sket en udvikling i andelen af personer i målgruppen for ordningen, der har søgt om støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller indretning af arbejdspladsen. I 2014 har

53. Se bilagstabel B6.1 for en nærmere beskrivelse af ordningen.

således godt tre fjerdedele (77,3 pct.) af personer i målgruppen for ordningen ikke søgt om støtte.

I tabel 8.5 ser vi nærmere på den store andel af personer i målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning, der ikke har søgt om støtte.

TABEL 8.5

Personer i alderen 16-64 år i målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning, der ikke har søgt, fordelt efter årsag til ikke at søge. 2005-2014. Procent.

	2005 ***	2008 ***	2010 ***	2012	2014 **
Kender ikke ordningen	22,2	23,2	20,2	23,6	18,8
Har ikke behov for støtten	55,7	47,8	46,5	29,3	46,7
Anden grund	22,1	29,0	33,3	47,1	35,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	71.732	84.337	84.020	64.880	55.686
Uvægtet antal personer	166	362	367	263	244

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabellen viser, at den hyppigste årsag til ikke at have søgt om støtte er, at personer i målgruppen for ordningen ikke mener, at de har behov for en sådan støtte. Hele 46,7 pct. blandt personer i målgruppen for ordningen i 2014 angiver således denne årsag, mens knap en femtedel (18,8 pct.) angiver manglende kendskab til ordningen. De resterende 35,5 pct. angiver anden årsag. Fordelingen på årsager til ikke at søge om økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning er statistisk signifikant forskellig i 2005 og 2012 sammenlignet med 2014. Der er en betydeligt større andel i 2014 end i 2012, der har angivet ikke at have søgt om støtte, fordi de ikke har haft behov for støtte (i 2005 var andelen derimod endnu større end i 2014), mens der er en betydeligt mindre andel i 2014 end i 2012, der har angivet at have haft en anden grund til ikke at søge om støtte (i 2005 var andelen derimod endnu mindre end i 2014). Derimod er andelen, der har angivet ikke at have søgt

om støtte, fordi de ikke kender til ordningen, nogenlunde konstant på tværs af alle undersøgelsesår, nemlig omkring en femtedel af personer i målgruppen for ordningen. Andelen er dog faldet fra 23,6 pct. i 2012 til 18,8 pct. i 2014.

Opsummerende kan vi konkludere, at kendskabet til de handicapkompenserende ordninger for personer med handicap i beskæftigelse tilsyneladende ikke er steget på tværs af undersøgelsesårene. Derudover er andelen med kendskab til fleksjobordningen endda faldet svagt (men statistisk signifikant) mellem 2005 og 2014. Begge dele hænger dog sammen med vores definition af målgruppen for hver af disse ordninger, som personer med kendskab til en given ordning, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen. Vi udelader således de personer, der benytter eller har benyttet den pågældende ordning fra målgruppen. Vælger man at inkludere disse personer i ordningernes målgrupper, ændres konklusionerne lidt, således at der ikke har været et fald i kendskabet til fleksjobordningen mellem 2005 og 2014, samtidig med at kendskabet til ordningen med personlig assistance er steget statistisk signifikant mellem 2005 og 2014.

ARBEJDSGIVERS INDSATS

I dette afsnit undersøger vi, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap er blevet tilbudt hjælp og/eller støtte af deres arbejdsgiver i forbindelse med deres handicap. I Arbejdskraftundersøgelsen bliver alle beskæftigede personer med handicap spurgt, om de er blevet tilbudt følgende af deres arbejdsgiver:

- Tilpassede arbejdsforhold, fx en speciel stol eller andet arbejdsredskab
- Nedsat arbejdstid
- Særlige arbejdsopgaver, hvor der tages hensyn til handicapet
- Fleksible arbejdsvilkår med fx flere pauser eller fleksibel arbejdstid
- En personlig hjælper
- Andet.

Da spørgsmålet om tilbud om tilpassede arbejdsforhold i handicap-tillægsmodul til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 ved en fejl

ikke blev stillet til alle beskæftigede personer med handicap, indgår dette spørgsmål ikke i de følgende analyser i dette afsnit og dermed heller ikke i tabel 8.7-8.10 nedenfor.⁵⁴

Tabel 8.6 viser svarfordelingen på spørgsmålet om, hvorvidt arbejdsgiveren har tilbudt nedsat arbejdstid til beskæftigede personer med handicap.

I 1. kvartal 2014 angiver 22,6 pct. af beskæftigede personer med handicap at være blevet tilbudt nedsat arbejdstid, som efterfølgende er blevet iværksat, mens 2,5 pct. angiver at være blevet tilbudt nedsat arbejdstid, men at tilbuddet ikke er blevet sat i værk grundet manglende behov. 4,4 pct. er ikke blevet tilbudt nedsat arbejdstid, men mener, at de har behov, hvorimod 69,4 pct. ikke er blevet det tilbudt, men heller ikke mener, at de har behov. Svarene på spørgsmålet fordeler sig lidt anderledes i 2014 end i 2012, hvor samlet set 22,2 pct. af beskæftigede personer med handicap angav at være blevet tilbudt nedsat arbejdstid (samlet 26,2 pct. i 2014), mens en lidt større andel i 2012 angav ikke at være blevet det tilbudt både med eller uden et behov herfor (77,9 pct. mod 73,8 pct. i 2014). Forskellen i fordelingen mellem 2012 og 2014 er således statistisk signifikant. Andelen blandt beskæftigede personer med handicap, der er blevet tilbudt nedsat arbejdstid, som efterfølgende er blevet iværksat, er markant og statistisk signifikant større i 2014 end i 2005.

Svarfordelingen i 2014 på de andre typer af arbejdsgivertilbud, det vil sige særlige arbejdsopgaver, hvor der tages hensyn til handicappet, fleksible arbejdsvilkår med fx flere pauser eller fleksibel arbejdstid, og en personlig hjælper, afviger heller ikke væsentligt fra de tidligere undersøgelsesår med undtagelse af 2005, jf. bilagstabellerne B8.4 til B8.6.

---

54. Af samme årsag svarer tallene i henholdsvis nedenstående tabel 8.7 og 8.9 for årene 2005, 2008, 2010 og 2012 ikke til tallene i tabel 9.7 og 9.9 i Kjeldsen, Houlberg og Høgelund (2013). Ved at udelade spørgsmålet om tilpassede arbejdsforhold falder andelen, som er blevet tilbudt én eller flere støtteforanstaltninger af arbejdsgiveren, for hvert år med ca. 5-6 procentpoint (sammenlign tabel 8.7 med tabel 9.7 i Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013)), mens andelen, som har et udækket behov for én eller flere støtteforanstaltninger fra arbejdsgiveren, falder med ca. 1,5-3 procentpoint for hvert år (sammenlign tabel 8.9 med tabel 9.9 i Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013)).

TABEL 8.6

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejdsgivertilbud om nedsat arbejdstid. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få nedsat arbejdstiden – og blev tilbuddet iværksat?	2005 ***	2008	2010	2012	2014 *
Ja, tilbudt og iværksat	13,9	21,6	22,9	19,6	22,6
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,2	1,6	1,3	1,2	2,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,9	1,1	0,7	1,4	1,1
Nej, men havde behov	8,9	6,5	5,5	5,2	4,4
Nej, men havde ikke behov	75,1	69,3	69,6	72,7	69,4
I alt	100,0	100,1	100,0	100,1	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	363.023	338.172	261.206	269.062	255.554
Uvægtet antal personer	976	1.710	1.264	1.366	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Vi koncentrerer os i det følgende om andelen af beskæftigede personer med handicap, der har fået tilbudt og iværksat mindst én af de ovennævnte støtteforanstaltninger: nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver, fleksible arbejdsvilkår, en personlig hjælper og ”Andet” (men ekskl. tilpassede arbejdsforhold). Af tabel 8.7 ser vi, at 32,4 pct. blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 har fået tilbudt og iværksat mindst én af disse støtteforanstaltninger af deres arbejdsgiver. Der er ikke statistisk signifikante forskelle mellem 2010, 2012 og 2014 i andelen af beskæftigede personer med handicap, der har fået tilbudt og iværksat støtte. Andelen, der har fået tilbudt og iværksat støtte, er statistisk signifikant større i både 2012 og 2014 end i 2005, men statistisk signifikant mindre i 2012 end i 2008.

TABEL 8.7

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, som er blevet tilbudt én eller flere støtteforanstaltninger af arbejdsgiveren, hvor denne/disse er blevet iværksat. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005 ***	2008 **	2010	2012	2014
Indsats tilbudt og iværksat	24,0	36,6	34,3	31,4	32,4
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	372.030	338.172	261.206	274.204	255.554
Uvægtet antal personer	997	1.710	1.264	1.393	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2008 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabel 8.8 viser, hvor stor en andel af beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 der har fået tilbudt og iværksat en støtteforanstaltning, særskilt for typen af det væsentligste handicap. Beskæftigede personer med en psykisk lidelse udgør den gruppe, hvor den største andel angiver at have fået tilbudt og iværksat en støtteforanstaltning, nemlig 44,5 pct. Dette er en betydeligt og statistisk signifikant større andel end blandt beskæftigede personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap, for hvem andelen ligger mellem 21,0 pct. og 28,2 pct. Blandt personer med et mobilitetshandicap er andelen 34,4 pct., hvilket er statistisk signifikant større end blandt personer med en sygdom som væsentligste handicap.

Som det fremgik af tabel 8.6 og bilagstabellerne B8.4 til B8.6, har langt den overvejende del af de beskæftigede personer med handicap, der ikke har fået tilbudt en støtteforanstaltning, angivet, at de ikke havde behov for støtten. Der er dog stadig en del beskæftigede personer med handicap, der ikke har fået tilbudt støtte, selvom de har haft/har brug for den. Denne gruppe ser vi nærmere på i tabel 8.9, hvor vi igen samlet betragter støtteforanstaltningerne: nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver, fleksible arbejdsvilkår, personlig hjælper og ”Andet” (men ekskl. tilpassede arbejdsforhold, jf. kapitlets indledning).

TABEL 8.8

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, som er blevet tilbudt én eller flere støtteforanstaltninger af arbejdsgiveren, hvor denne/disse er blevet iværksat. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæson-korrigeret beskæftigelse. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Indsats tilbudt og iværksat	34,4	21,0	44,5	28,2
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	109.927	8.581	20.412	114.379
Uvægtet antal personer	547	42	90	592

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et sanse- og kommunikationshandicap og personer med en sygdom er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en sygdom er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

TABEL 8.9

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, som har et udækket behov for én eller flere støtteforanstaltninger fra arbejdsgiveren. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005 ***	2008 ***	2010	2012	2014
Har udækket behov	13,6	12,9	8,8	8,2	7,9
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	372.030	338.172	261.206	274.204	255.554
Uvægtet antal personer	997	1.710	1.264	1.393	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Tabellen viser, at andelen blandt beskæftigede personer med handicap med et udækket støttebehov er faldet gennem hele undersøgelsesperioden. I 1. kvartal 2014 angiver 7,9 pct. af beskæftigede personer med handicap at have et udækket behov for mindst én af de ovenfor nævnte støtteforanstaltninger mod 13,6 pct. i 2005. Andelen er ikke statistisk signifikant forskellig i perioden mellem 2010 og 2014.

Endelig viser tabel 8.10 andelen af beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014, der har et udækket behov for støtte, særskilt for typen af det væsentligste handicap. Andelen med et udækket behov varierer mellem 5,7 pct. (sygdomme) og 12,8 pct. (psykisk lidelse), men ingen af forskellene i andelen med et udækket behov i tabellen er statistisk signifikante.

TABEL 8.10

Andel af beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år, som har et udækket behov for én eller flere støtteforanstaltninger fra arbejdsgiveren. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Har udækket behov	8,7	11,9	12,8	5,7
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	109.927	8.581	20.412	114.379
Uvægtet antal personer	547	42	90	592

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen parvise forskelle er statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

HOLDNINGEN TIL PERSONER MED HANDICAP

Dette afsnit omhandler rummeligheden på arbejdsmarkedet i forhold til personer med handicap. Det består af to underafsnit. I det første afsnit ser vi på holdningen til at arbejde sammen med personer med handicap generelt, og derefter undersøger vi holdningen til at arbejde sammen med personer med tre bestemte typer handicap, henholdsvis blinde, personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse. I det andet afsnit ser vi nærmere på holdningerne til at arbejde sammen med personer med en psykisk lidelse. I alle tilfælde er holdningerne undersøgt blandt personer i beskæftigelse.

GENERELLE HOLDNINGER TIL PERSONER MED HANDICAP

Alle interviewpersoner i beskæftigelse, det vil sige både personer med og personer uden handicap, er blevet spurgt, om de er villige til at arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende. Af tabel 8.11 fremgår det, at 81,2 pct. i 1.

kvartal 2014 svarer enten ”ja, gør det allerede”, ”ja, helt sikkert” eller ”ja, måske” til spørgsmålet. I 2012 var andelen 85,8 pct. Der er således en mindre andel i 2014, der helt sikkert gerne vil arbejde sammen med personer med handicap på disse vilkår (68,4 pct.), end i 2012 (73,9 pct.) og de øvrige undersøgelsesår.

TABEL 8.11

Beskæftigede personer i alderen 16-64 år fordelt efter holdningen til at arbejde sammen med en person med handicap. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil du arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at du bruger lidt tid på at hjælpe, fx en halv time om dagen?	2005 ***	2008 ***	2010 ***	2012	2014 ***
Ja, gør det allerede	3,6	3,0	3,1	3,2	3,8
Ja, helt sikkert	70,5	77,4	72,8	73,9	68,4
Ja, måske	7,7	8,3	10,0	8,7	9,0
Nej, det tror jeg ikke	3,6	1,9	2,4	2,5	2,8
Nej, helt sikkert ikke	6,0	2,0	1,6	1,7	1,4
Nej, kan ikke lade sig gøre	3,1	2,8	3,8	2,7	3,7
Det kommer an på handicappet	3,8	3,4	4,3	3,8	5,0
Ved ikke/har ikke tænkt over det	1,7	1,1	2,1	3,6	5,9
I alt	100,0	99,9	100,1	100,1	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	2.619.727	2.688.550	2.560.399	2.532.485	2.508.242
Uvægtet antal personer	6.874	13.650	12.021	13.263	13.083

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Derimod svarer en lidt større andel i 2014 end i 2012 henholdsvis at ”det kan ikke lade sig gøre”, ”det kommer an på handicappet” og ”ved ikke/har ikke tænkt over det”. Fordelingen på spørgsmålet afviger statistisk signifikant mellem 2012 og 2014. Fordelingen afviger også statistisk

signifikant mellem henholdsvis 2012 og 2014 og alle øvrige undersøgelsesår.

Alle interviewpersoner i beskæftigelse (det vil sige både personer med og personer uden handicap) er blevet spurgt, om de vurderer, at ansættelse af en person med handicap vil øge arbejdsbelastningen. I 1. kvartal 2014 angiver 25,9 pct. at være enige eller overvejende enige heri, jf. tabel 8.12, mens andelen i 2012 var 27,2 pct.

TABEL 8.12

Beskæftigede personer i alderen 16-64 år fordelt efter vurdering af belastningen ved at arbejde sammen med en person med handicap. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Ansættelse af en person med handicap betyder, at du og dine kollegaer belastes mere end ellers.

	2005***	2008***	2010***	2012	2014***
Helt enig	19,1	12,6	9,2	9,7	10,0
Overvejende enig	16,1	16,4	14,8	17,5	15,9
Overvejende uenig	9,7	11,5	11,9	14,3	12,4
Helt uenig	24,8	25,8	26,2	26,9	23,4
Det kommer an på handicappet	26,0	30,8	33,9	24,8	29,8
Ved ikke/har ikke tænkt over det	4,3	2,8	4,0	6,8	8,5
I alt	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	2.615.435	2.688.550	2.560.399	2.532.485	2.508.242
Uvægtet antal personer	6.865	13.650	12.021	13.263	13.083

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Derimod svarer en lidt større andel i 2014 end i 2012, henholdsvis at ”det kommer an på handicappet” og ”ved ikke/har ikke tænkt over det”. Fordelingen på spørgsmålet afviger således statistisk signifikant mellem 2012 og 2014, hvilket også er tilfældet mellem henholdsvis 2012 og 2014 og alle øvrige undersøgelsesår.

Tabel 8.13 viser dernæst for 1. kvartal 2014, om beskæftigede personers betænelighed ved at arbejde sammen med personer med handicap afhænger af typen af handicappet. Af tabellen ses, at dette i vidt omfang er tilfældet.

TABEL 8.13

Beskæftigede personer i alderen 16-64 år fordelt efter deres betæneligheder ved at arbejde sammen med en person med enten et synshandicap, mobilitetshandicap eller en psykisk lidelse. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil du være betænkelig ved at arbejde sammen med en kollega, der...	... er blind?	... sidder i kørestol?	... har meget store humørsvingninger?
Ja, i høj grad	8,1	5,1	15,3
Ja, i nogen grad	12,5	7,5	32,7
Nej, næsten ikke	10,1	7,6	14,3
Nej, slet ikke	60,3	71,7	26,9
Ved ikke	9,1	8,1	10,7
I alt	100,1	100,0	99,9
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	2.508.242	2.508.242	2.508.242
Uvægtet antal personer	13.083	13.083	13.083

Amn.: Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Mens kun 12,6 pct. af beskæftigede personer i høj grad eller i nogen grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der sidder i kørestol, og 20,6 pct. i høj grad eller i nogen grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en blind, er hele 48,0 pct. i høj grad eller i nogen grad betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger (fx som følge af at vedkommende er maniodepressiv).⁵⁵ Forskellene mellem de tre typer af handicap i tabel 8.13 genfindes i Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013) og i Thomsen & Høgelund (2011), der på tilsvarende vis undersøger betæneligheden blandt beskæftigede personer ved at arbejde sammen med personer med de tre typer handicap i henholdsvis 2012 og 2010.

Andelen af beskæftigede personer, der i høj grad eller i nogen grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en blind, er dog statistisk signifikant større i 2014 (20,6 pct.) end i både 2010 (15,5 pct.) og 2012 (16,9 pct.) (ej vist). Det samme gælder andelen af beskæftigede personer, der er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der sid-

55. Man bruger i dag ofte betegnelsen ”bipolar affektiv sindslidelse” om det, man tidligere kaldte ”maniodepressiv sindslidelse”. I spørgeskemaet har vi dog anvendt udtrykket ”maniodepressiv”, idet dette udtryk formentligt er bedre kendt.

der i kørestol (12,6 pct. i 2014 mod 8,7 pct. og 10,1 pct. i henholdsvis 2010 og 2012 (ej vist)). Derimod er betænkkeligheden ved at arbejde sammen med en person med meget store humørsvingninger statistisk signifikant mindre i 2014 (48,0 pct.) end i både 2010 og 2012, hvor henholdsvis 56,0 pct. og 55,4 pct. blandt beskæftigede personer ville være betænkelige ved dette (se også næste afsnit).

HOLDNINGEN TIL PERSONER MED EN PSYKISK LIDELSE

Af tabel 8.14 fremgår det, at andelen af beskæftigede personer, der i høj grad eller i nogen grad er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger, er faldet jævnt i alle undersøgelsesår mellem 2005 og 2014.⁵⁶ I 2005 var andelen, der i høj grad eller i nogen grad var betænkelige ved at arbejde sammen med en person med meget store humørsvingninger, 65,7 pct., mens den tilsvarende andel i 1. kvartal 2014 ”kun” er 48,0 pct. Det er altså stadig næsten hver anden beskæftigede person, der i 2014 angiver i høj grad eller i nogen grad at være betænkelig ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger, selv om andelen er faldet med hele 17,7 procentpoint siden 2005 (svarende til et fald på over 25 pct. fra 2005 til 2014). Andelen af beskæftigede personer, der er betænkelige ved at arbejde sammen med en person med meget store humørsvingninger, var således statistisk signifikant større i både 2005, 2008 og 2010 end i 2012 og statistisk signifikant større i 2012 end i 2014.

Tabel 8.15 viser dernæst for 1. kvartal 2014, hvilke forestillinger om personer med en psykisk lidelse der kan ligge bag beskæftigede personers betænkkeligheder ved at arbejde sammen med disse personer. Tabellen viser, at 26,6 pct. af beskæftigede personer i høj grad eller i nogen grad er enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil betyde dårligere kvalitet i arbejdet, mens 25,0 pct. i høj grad eller i nogen grad er enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil være en belastning for det kollegiale fællesskab. Endelig er 17,0 pct. i høj grad eller i

---

56. For at undersøge holdningen til at arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse har vi spurgt interviewpersonerne om deres holdning til at arbejde sammen med en kollega med meget store humørsvingninger (fx som følge af at vedkommende er mani-depressiv). Det er muligt, at holdningen til personer med en bipolar lidelse er anderledes end holdningen til personer med psykiske lidelser generelt. Fordelen ved at spørge til holdningen til personer med en bestemt type psykisk lidelse er, at spørgsmålet på den måde bliver mere konkret, mens formuleringen ”en kollega med en psykisk lidelse” kan have forskellig betydning for forskellige interviewpersoner. Olsen (2006) argumenterer for, at det i spørgeskemaundersøgelser er en fordel, at holdningsspørgsmål omhandler noget konkret, der giver nøjagtige forestillingsbilleder, frem for noget abstrakt med stor betydningsvidde.

nogen grad enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil gøre dem utrygge. I alle tre tilfælde er der tale om et statistisk signifikant fald i andelen i forhold til 2010 og 2012 (ej vist), fx var henholdsvis 23,0 pct. og 20,4 pct. i 2010 og 2012 i høj grad eller i nogen grad enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil være en belastning for det kollegiale fællesskab. Beskæftigede personer er i 2014 altså i mindre grad enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse betyder dårligere kvalitet i arbejdet, gør dem utrygge og/eller er en belastning for det kollegiale fællesskab end i 2010 og 2012.

TABEL 8.14

Beskæftigede personer i alderen 16-64 år fordelt efter deres betænkkeligheder ved at arbejde sammen med en person med et psykisk handicap. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil du være betænkelig ved at arbejde sammen med en kollega, der har meget store humørsvingninger (fx er maniodepressiv)?									
	2005	***	2008	***	2010	***	2012	2014	***
Ja, i høj grad	25,7		22,1		18,4		16,7	15,3	
Ja, i nogen grad	40,0		41,8		37,6		38,7	32,7	
Nej, næsten ikke	10,2		12,2		14,4		14,7	14,3	
Nej, slet ikke	19,7		20,6		24,3		23,2	26,9	
Ved ikke	4,4		3,3		5,3		6,7	10,7	
I alt	100,0		100,0		100,0		100,0	99,9	
Procentgrundlag:									
Opvægtet antal personer	2.616.373		2.688.550		2.560.399		2.532.485	2.508.242	
Uvægtet antal personer	6865		13.650		12.021		13.263	13.083	

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

TABEL 8.15

Beskæftigede personer i alderen 16-64 år fordelt efter holdning til personer med en psykisk lidelse. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

I hvilken grad er du enig i følgende udsagn? Ansættelse af personer med en psykisk lidelse...	... betyder dårligere kvalitet i arbejdet	... gør mig utryg	... er en belastning for det kollegiale fællesskab
Ja, i høj grad	6,4	4,1	6,1
Ja, i nogen grad	20,2	12,9	18,9
Nej, næsten ikke	19,7	17,5	19,4
Nej, slet ikke	34,7	49,4	36,2
Ved ikke	19,0	16,1	29,4
I alt	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	2.508.242	2.508.242	2.508.242
Uvægtet antal personer	13.083	13.083	13.083

Anm.: Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

HENSYN FRA ARBEJDSGIVER OG KOLLEGAER

I dette afsnit ser vi på, om beskæftigede personer med handicap mener, at deres arbejdsgiver og kollegaer tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap.

Tablet 8.16 viser, hvordan beskæftigede personer med handicap fordeler sig på spørgsmålet, om deres arbejdsgiver udviser tilstrækkeligt hensyn til deres handicap. I 1. kvartal 2014 mener 57,1 pct. af beskæftigede personer med handicap, at deres arbejdsgiver i høj grad eller i nogen grad tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap. Fordelingen har stort set ikke ændret sig siden 2012, mens der er statistisk signifikante forskelle i svarfordelingen mellem henholdsvis 2012 og 2014 og de øvrige undersøgelsesår. I årene 2005 til 2010 steg andelen af beskæftigede personer med handicap, der mente, at arbejdsgiveren i høj eller nogen grad tog tilstrækkeligt hensyn, fra 56,1 pct. til 65,8 pct. Men med udviklingen mellem 2010 og 2014 er den stigende kurve knækket. Det hører dog med til historien, at andelen af beskæftigede personer med handicap, der angiver, at de slet ikke har brug for, at der bliver taget særligt hensyn, er betydeligt større i 2012 og 2014 (henholdsvis 36,0 pct. og 37,4 pct.) end i 2010 (27,4 pct.).

TABEL 8.16

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres vurdering af, om arbejdsgiveren tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser arbejdsgiveren tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?					
	2005 ***	2008 ***	2010 **	2012	2014
Ja, i høj grad	39,8	46,9	55,2	48,2	47,4
Ja, i nogen grad	16,3	12,8	10,6	9,4	9,7
Nej, i ringe grad	2,4	5,0	3,6	2,5	2,5
Nej, slet ikke	4,5	3,7	3,1	3,9	2,9
Ikke behov for hensyn	37,0	31,7	27,4	36,0	37,4
I alt	100,0	100,1	99,9	100,0	99,9
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	354.330	322.072	245.444	246.263	236.560
Uvægtet antal personer	952	1.630	1.192	1.249	1.185

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Af tabel 8.17 fremgår det, hvor stor en andel af beskæftigede personer i 1. kvartal 2014 der vurderer, at arbejdsgiveren tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, særskilt for typen af det væsentligste handicap. Blandt personer med en psykisk lidelse vurderer hele 71,7 pct., at arbejdsgiveren i høj grad eller i nogen grad tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, hvilket er en statistisk signifikant større andel end blandt personer med henholdsvis et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap. Beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap udgør den gruppe, hvor den mindste andel mener, at arbejdsgiveren i høj grad eller i nogen grad tager tilstrækkeligt hensyn, nemlig 47,0 pct.

TABEL 8.17

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres vurdering af, om arbejdsgiveren tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser arbejdsgiveren tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Ja, i høj grad	49,9	26,4	64,7	42,8
Ja, i nogen grad	11,6	20,6	7,0	7,7
Nej, i ringe grad	3,3	3,5	2,4	1,7
Nej, slet ikke	2,3	6,8	7,4	2,6
Ikke behov for hensyn	32,9	42,7	18,5	45,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	101.798	8.185	18.707	105.797
Uvægtet antal personer	503	41	82	549

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med et sanse- og kommunikationshandicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med et mobilitetshandicap er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Når vi i tabel 8.18 ser på udviklingen i, hvor stor en andel af beskæftigede personer med handicap der mener, at deres kollegaer tager tilstrækkeligt hensyn, ser vi samme tendens som udviklingen i arbejdsgivernes hensyn. Mellem 2005 og 2010 var der således en stigende andel, der mente, at kollegaerne tog tilstrækkeligt hensyn, andelen faldt mellem 2010 og 2012 (statistisk signifikant), mens andelen har været stort set konstant mellem 2012 og 2014. Fordelingen i både 2012 og 2014 er således statistisk signifikant forskellig fra fordelingen i de øvrige undersøgelsesår, mens fordelingen ikke er statistisk signifikant forskellig mellem 2012 og 2014. I 2012 og 2014 har henholdsvis 57,3 pct. og 57,8 pct. af beskæftigede personer med handicap således oplyst, at deres kollegaer i høj grad eller i nogen grad tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, mens den tilsvarende andel i 2010 var 63,2 pct. Der er imidlertid en større andel beskæftigede personer med handicap i 2012 og 2014 (henholdsvis 38,5 pct. og 39,4 pct.) end i 2010 (31,5 pct.), der angiver, at de ikke har behov for, at deres kollegaer tager særligt hensyn til dem.

TABEL 8.18

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres vurdering af, om kollegaerne tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser kollegaerne tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	2005 *	2008 **	2010 *	2012	2014
Ja, i høj grad	42,0	47,5	53,0	47,2	47,1
Ja, i nogen grad	13,3	14,0	10,2	10,1	10,7
Nej, i ringe grad	2,0	2,8	2,3	1,7	1,5
Nej, slet ikke	4,4	2,3	3,0	2,6	1,3
Ikke behov for hensyn	38,3	33,4	31,5	38,5	39,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	352.533	320.508	243.705	243.037	233.892
Uvægtet antal personer	947	1626	1186	1236	1.172

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2010 er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Tabel 8.19 viser for 1. kvartal 2014, hvor stor en andel af beskæftigede personer med handicap der vurderer, at kollegaerne tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap særskilt for typen af det væsentligste handicap. Af tabellen ses, at beskæftigede personer med en sygdom som væsentligste handicap er den gruppe, hvor den mindste andel mener, at kollegaerne i høj grad eller i nogen grad tager tilstrækkeligt hensyn (49,5 pct.), hvilket er en statistisk signifikant mindre andel end blandt personer med henholdsvis et mobilitetshandicap (62,9 pct.) og en psykisk lidelse (75,2 pct.) som væsentligste handicap. Det er imidlertid værd at nævne, at tabellen også viser, at personer med en sygdom som væsentligste handicap samtidig er den gruppe, hvor den største andel slet ikke mener at have brug for, at kollegaerne tager særligt hensyn (48,1 pct.).

TABEL 8.19

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres vurdering af, om kollegaerne tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser kollegaerne tilstrækkeligt hensyn til dit handicap?	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Ja, i høj grad	49,7	37,6	61,0	42,0
Ja, i nogen grad	13,2	16,3	14,2	7,5
Nej, i ringe grad	1,4	2,1	3,4	1,2
Nej, slet ikke	1,1	3,0	2,5	1,2
Ikke behov for hensyn	34,5	41,0	18,9	48,1
I alt	99,9	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	100.739	8.185	18.307	104.587
Uvægtet antal personer	496	41	81	544

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en sygdom og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

ÅBENHED OM HANDICAP

Tidligere i dette kapitel fandt vi, at mange personer i beskæftigelse har betæneligheder ved at arbejde sammen med en person med handicap. Det gælder ikke mindst, når der er tale om personer med en psykisk lidelse. Undersøgelser viser, at personer med psykiske lidelser ofte føler sig stigmatiserede, fx vurderer knap halvdelen af den danske befolkning ifølge Jacobsen m.fl. (2010), at der er personer, de ville skjule det for, hvis de fik en psykisk lidelse, og Thornicroft m.fl. (2008) identificerer tre væsentlige årsager, som kan forårsage, at personer med en psykisk lidelse vil forsøge at skjule deres lidelse for omverdenen: uvidenhed, fordomme og diskrimination. I forlængelse heraf viser vi i det følgende afsnit, i hvilket omfang beskæftigede personer med handicap 1. kvartal 2014 er åbne omkring deres handicap over for henholdsvis deres arbejdsgiver (chef) og deres kollegaer.

Tabel 8.20 viser, at langt størstedelen af beskæftigede personer med handicap er åbne om deres handicap over for deres chef.

TABEL 8.20

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter deres åbenhed om handicappet over for chef. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har du fortalt din chef, at du har et handicap eller længerevarende helbredsproblemer?	Mobilitets-handicap	Sanse- og kommunikations-handicap	Psykisk lidelse	Sygdom	Alle
Ja	81,5	77,9	78,9	81,4	81,1
Nej	18,5	20,4	18,3	18,1	18,4
Ikke nødvendigt, da det er synligt	0,0	1,7	2,8	0,5	0,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	100.698	7.865	18.908	103.685	231.156
Uvægtet antal personer	496	39	83	533	1.151

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en chi2-test. Ingen af de parvise forskelle er statistisk signifikante.
Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Samlet set har 81,1 pct. blandt beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 oplyst, at de har fortalt deres chef om deres handicap, og kun en meget lille andel (0,5 pct.) mener, at dette ikke var nødvendigt, da deres handicap er synligt. Dette er ensbetydende med, at lidt under en femtedel (18,4 pct.) ikke har fortalt deres chef om handicappet. Disse andele er stort set ens (og ikke statistisk signifikante) på tværs af de forskellige typer af væsentligste handicap, fx har 77,9 pct. blandt beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap angivet at have fortalt chefen om deres handicap, mens det gælder 81,5 pct. blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap. Andelen blandt henholdsvis personer med en psykisk lidelse og en sygdom som væsentligste handicap ligger herimellem. Vi har også set på, hvordan åbenheden om handicappet fordeler sig mellem personer med et større og personer med et mindre handicap (ej vist). Særligt personer med et større handicap har fortalt chefen om deres handicap (86,9 pct.), mens 77,0 pct. blandt personer med et mindre handicap har fortalt om det. Forskellen er statistisk signifikant.

Det samme billede gør sig gældende, når vi ser på åbenhed om handicappet over for kollegaer, jf. tabel 8.21.

TABEL 8.21

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter åbenhed omkring handicappet over for kollegaer. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har du fortalt dine kollegaer, at du har et handicap eller længerevarende helbredsproblem?	Mobilitets-handicap	Sanse- og kommunikations-handicap	Psykisk lidelse	Sygdom	Alle
Ja	81,4	75,8	77,2	79,5	80,0
Nej	18,4	22,6	20,0	20,0	19,4
Ikke nødvendigt, da det er synligt	0,2	1,7	2,8	0,5	0,6
I alt	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	100.698	7.865	18.908	103.685	231.156
Uvægtet antal personer	496	39	83	533	1.151

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Ingen af de parvise forskelle er statistisk signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Samlet set har 80,0 pct. oplyst, at de har fortalt deres kollegaer om deres handicap, mens 0,6 pct. har oplyst, at det ikke var nødvendigt, da deres handicap er synligt, og 18,4 pct. ikke har fortalt deres kollegaer herom. Heller ikke med hensyn til åbenheden om handicappet over for kollegaer er der statistisk signifikante forskelle på tværs af de forskellige typer af væsentligste handicap, men igen er personer med et større handicap statistisk signifikant mere åbne om deres handicap over for deres kollegaer (85,1 pct.) end personer med et mindre handicap (76,5 pct.) (ej vist).

Tilsvarende spørgsmål om åbenhed omkring handicappet eller det længerevarende helbredsproblem blev stillet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2010 (se Thomsen & Høgelund, 2011). Thomsen & Høgelund (2011) kommer frem til stort set samme resultater som ovenfor.⁵⁷

57. Tallene fra 2014 er imidlertid behæftet med en større usikkerhed end tallene i 2010, idet interviewpersonerne er blevet spurgt til åbenheden omkring deres handicap et halvt år senere end den ordinære dataindsamling til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 (september 2014), end tilfældet var i 2010, hvor de blev spurgt i forbindelse med den ordinære dataindsamling til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2010.

OPSUMMERING

- I 1. kvartal 2014 angiver 73,5 pct. af den del af målgruppen for fleksjobordningen, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen, at kende til ordningen. Kendskabet til fleksjobordningen blandt beskæftigede personer med handicap, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen, er statistisk signifikant mindre i 2014 end i 2005. Når vi inkluderer personer, der benytter eller har benyttet sig af fleksjobordningen, i ordningens målgruppe, er der imidlertid ikke forskel i kendskabet til fleksjobordningen mellem 2005 og 2014.
- I 1. kvartal 2014 angiver 25,4 pct. af den del af målgruppen for ordningen med personlig assistance i erhverv, der ikke benytter eller tidligere har benyttet sig af ordningen, at kende til ordningen. Kendskabet til ordningen har ikke ændret sig statistisk signifikant, hverken mellem 2005 og 2014 eller mellem 2012 og 2014. Når vi inkluderer personer, der benytter eller har benyttet sig af ordningen, i ordningens målgruppe, er andelen, der kender til ordningen, imidlertid steget statistisk signifikant mellem 2005 og 2014.
- I 1. kvartal 2014 angiver 14,4 pct. af målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning at have søgt om og fået støtte hertil, mens 8,3 pct. har søgt om, men ikke fået støtte. Disse andele afviger ikke statistisk signifikant fra de tilsvarende andele i 2012, ligesom andelen i henholdsvis 2012 og 2014 ikke afviger statistisk signifikant fra andelen i de øvrige undersøgelsesår.
- Blandt beskæftigede personer med handicap i målgruppen for ordningen med økonomisk støtte til hjælpemidler, arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning, der ikke har søgt om økonomisk støtte, har 18,8 pct. ikke søgt om støtte, fordi de ikke kender ordningen, knap halvdelen har ikke søgt om støtte, fordi de ikke mener at have behov for støtten, mens de resterende godt en tredjedel angiver andre grunde.
- I 1. kvartal 2014 har 32,4 pct. blandt beskæftigede personer med handicap fået tilbudt og iværksat en eller flere af støtteforanstaltningerne: nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver, fleksible arbejdsvilkår, en personlig hjælper og ”Andet” (ekskl. tilpassede arbejdsforhold) af deres arbejdsgiver. Andelen af beskæftigede personer med

handicap, der har fået tilbudt og iværksat mindst én af disse støtteforanstaltninger, var på stort set samme niveau i 2014 som i 2010 og 2012, mens den var statistisk signifikant mindre i 2005 og statistisk signifikant større i 2008.

- I 1. kvartal 2014 har 44,5 pct. blandt beskæftigede personer med en psykisk lidelse fået tilbudt og iværksat en støtteforanstaltning, hvilket er en statistisk signifikant større andel end blandt beskæftigede personer med et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom som væsentligste handicap, hvor andelen er henholdsvis 21,0 pct. og 28,2 pct. Forskellen til personer med et mobilitetshandicap er ikke statistisk signifikant (34,4 pct.).
- I 1. kvartal 2014 angiver 7,9 pct. blandt beskæftigede personer med handicap at have et udækket behov for en eller flere støtteforanstaltninger. Denne andel er ikke statistisk signifikant forskellig fra andelen med et udækket behov i 2010 og 2012, men statistisk signifikant mindre end andelen i 2005 og 2008.
- I 1. kvartal 2014 svarer 81,2 pct. blandt beskæftigede personer enten ”ja, gør det allerede”, ”ja, helt sikkert” eller ”ja, måske” til spørgsmålet, om de er villige til at arbejde sammen med en person med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe vedkommende.
- I 1. kvartal 2014 mener 25,9 pct. blandt beskæftigede personer, at ansættelse af en person med handicap vil øge arbejdsbelastningen, hvilket er en lidt mindre andel end i 2012. Derimod svarer en lidt større andel i 2014 end i 2012 henholdsvis at ”det kommer an på handicapet” og ”ved ikke/har ikke tænkt over det”. Fordelingen på spørgsmålet er således statistisk signifikant forskellig mellem 2012 og 2014.
- I 1. kvartal 2014 er hele 48,0 pct. blandt beskæftigede personer betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der har meget store humørsvingninger (fx er mani-depressiv), mens henholdsvis 12,6 pct. og 20,6 pct. er betænkelige ved at arbejde sammen med en person, der sidder i kørestol, og en person, der er blind.
- I 1. kvartal 2014 er 26,6 pct. blandt beskæftigede personer i høj grad eller i nogen grad enige i, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil betyde dårligere kvalitet i arbejdet, 25,0 pct. mener tilsvarende, at ansættelse af personer med en psykisk lidelse vil være en belastning for det kollegiale fællesskab, mens 17,0 pct. vil være

utrygge ved at skulle arbejde sammen med en person med en psykisk lidelse.

- Mellem 2005 og 2010 var der en stigende andel af beskæftigede personer med handicap, der mente, at henholdsvis arbejdsgiveren og kollegaerne tog tilstrækkeligt hensyn til deres handicap, andelen faldt i begge tilfælde statistisk signifikant mellem 2010 og 2012, mens den i begge tilfælde har ligget stort set konstant mellem 2012 og 2014. I 1. kvartal 2014 mener således henholdsvis ca. 57 pct. blandt beskæftigede personer med handicap, at deres arbejdsgiver og kollegaer tager tilstrækkeligt hensyn til deres handicap.
- I 1. kvartal 2014 angiver langt størstedelen, nemlig ca. 80 pct., blandt beskæftigede personer med handicap, at de har fortalt deres chef og kollegaer om deres handicap eller længerevarende helbredsproblem. Dette er eksklusive dem, der mener, at dette ikke er nødvendigt, da deres handicap er synligt. Åbenheden er også på samme niveau som i 2010, da spørgsmålene blev stillet første gang.

TILBAGETRÆKNINGSALDER OG JOBSØGNING

Dette kapitel omhandler jobsøgning og forventet tilbagetrækningsalder blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem sammenlignet med personer uden handicap.

Vi finder, at beskæftigede personer med handicap i 1. kvartal 2014 i gennemsnit forventer at trække sig statistisk signifikant tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet end beskæftigede personer uden handicap. Blandt beskæftigede personer med handicap har der mellem 2005 og 2014 været et markant fald i andelen, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre. Vi finder samtidig, at der både blandt personer med og personer uden handicap har været øget usikkerhed om den forventede tilbagetrækningsalder mellem 2005 og 2014.

Derudover finder vi, at personer med handicap i gennemsnit har været ansat på statistisk signifikant færre arbejdspladser inden for de seneste 10 år end personer uden handicap. Der er i 2014 ikke signifikant forskel på, hvor mange stillinger personer med og personer uden handicap har søgt for at få et job. Endelig finder vi, at andelen, der ikke har været beskæftiget de seneste 10 år, og som slet ikke har søgt arbejde, er statistisk signifikant større blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap.

TILBAGETRÆKNINGSALDER

Vi undersøger i dette afsnit, hvilken betydning handicap har for den forventede tilbagetrækningsalder blandt personer i beskæftigelse.⁵⁸

Tabel 9.1 viser, om handicap har betydning for den forventede tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet.

TABEL 9.1

Personer med handicap i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter betydningen af helbredsproblemet for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. 2005-2014. Procent.

	2005 ***	2008	2010 **	2012	2014 *
Tidligere tilbagetrækning	23,2	25,5	25,4	25,5	24,1
Senere tilbagetrækning	0,7	1,8	1,4	1,8	2,0
Ingen betydning	70,9	55,0	58,1	51,9	56,8
Ved ikke	5,2	17,7	15,1	20,7	17,1
I alt	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	371.158	427.786	375.572	397.772	393.190
Uvægtet antal personer	1.027	2.122	1.735	1.965	1.894

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

I 1. kvartal 2014 svarer knap en fjerdedel (24,1 pct.), at de forventer, at deres handicap vil medføre, at de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere, end de ellers ville have gjort, mens kun 2,0 pct. forventer, at handicappet vil medføre, at de trækker sig tilbage senere. Godt halvdelen, 56,8 pct., forventer ikke, at handicappet vil have nogen betydning for deres tilbagetrækningsalder, mens 17,1 pct. ikke ved, om handicappet vil have nogen betydning herfor. Denne svarfordeling afviger statistisk signifikant fra fordelingen i 2012. Det skyldes primært, at der i 2012 var færre, der forventede, at handicappet ikke ville have en betydning for tilbagetrækningsalderen (51,9 pct.), og flere, som ikke vidste, om handi-

58. I dette afsnit har vi udvidet definitionen af "beskæftigede personer" således, at den også omfatter personer, som forventer at komme i beskæftigelse senere.

cappet ville have en betydning for tilbagetrækningsalderen (20,7 pct. i 2012). I alle undersøgelsesårene har andelen, der forventer, at handicapet vil medføre en tidligere tilbagetrækningsalder, ligget nogenlunde konstant omkring en fjerdedel.

Tabel 9.2 viser, at der er statistisk signifikant forskel på forventningerne til tilbagetrækningstidspunktet for personer med forskellig type af handicap.

TABEL 9.2

Personer med handicap i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter betydningen af helbredsproblemet for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitet	Sanser og kommunikation	Psykiske lidelser	Sygdomme
Tidligere tilbagetrækning	29,1	10,3	19,7	20,9
Senere tilbagetrækning	2,2	0,0	1,2	2,3
Ingen betydning	51,2	82,6	53,3	63,2
Ved ikke	17,5	7,2	25,8	13,7
I alt	100,0	100,1	100,0	100,1
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	165.635	12.145	53.050	157.385
Uvægtet antal personer	786	58	221	806

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 5-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et sanse- og kommunikationshandicap og personer med en sygdom er også signifikant på et 5-procent-niveau. Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mobilitetshandicap og personer med henholdsvis et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Mens 29,1 pct. blandt personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap vurderer, at handicapet vil medføre en tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, gælder det kun henholdsvis 20,9 pct., 19,7 pct. og 10,3 pct. blandt personer med en sygdom, en psykisk lidelse og et sanse- og kommunikationshandicap som væsentligste handicap. Blandt personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap er andelen, der vurderer, at deres handicap ingen betydning har for tilbagetrækningsalderen, lavest (51,2 pct.), mens den er højest blandt personer med

et sanse- og kommunikationshandicap (82,6 pct.). En betydeligt større andel blandt personer med en psykisk lidelse svarer, at de ikke ved, hvad deres handicap betyder for deres tilbagetrækningsalder (25,8 pct.) end blandt de tre andre grupper (7,2 pct.-17,5 pct.).

Foruden at spørge beskæftigede personer med handicap om, hvordan de vurderer, at handicapet påvirker deres forventede tilbagetrækningsalder, har vi spurgt, hvor gamle de forventer at være, når de forlader arbejdsmarkedet, jf. tabel 9.3.

TABEL 9.3

Personer med handicap i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter forventet tilbagetrækningsalder. 2005-2014. Procent.

	2005***	2008***	2010***	2012	2014***
60 år eller yngre	30,9	29,0	19,1	8,2	6,5
Over 60 år	49,1	57,7	45,4	40,7	54,9
Ved ikke	20,0	13,3	35,6	51,1	38,7
I alt	100,0	100,0	100,1	100,0	100,1
Gennemsnitlig tilbagetrækningsalder	62,7***	62,7***	63,0***	64,2	65,5***
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	460.477	439.730	376.433	402.638	394.504
Uvægtet antal personer	1.254	2.179	1.740	1.986	1.900

Anm.: Forskellen mellem fordelingen i 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

Forskellen mellem gennemsnittet i 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2012 er testet med en t-test.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen i både gennemsnittet og fordelingen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

I 1. kvartal 2014 forventer kun 6,5 pct. blandt beskæftigede personer med handicap at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, mens 54,9 pct. forventer at trække sig tilbage, efter de er fyldt 60 år. Endelig angiver 38,7 pct., at de ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Forskellen i fordelingen for forventet tilbagetrækningsalder afviger statistisk signifikant mellem 2012 og 2014. Dette skyldes hovedsageligt, at en noget mindre andel i 2012 angav en forventet tilbagetrækningsalder over 60 år (40,7 pct.), mens en større

andel angav ikke at kende til/være usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder (51,1 pct.).

Tabellen viser også, at andelen blandt beskæftigede personer med handicap, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, er faldet markant siden 2005. Mens andelen i 2005 og 2008 var omkring 30 pct., faldt den til 19,1 pct. i 2010 og yderligere til 8,2 pct. i 2012, mens den, som nævnt, i 2014 kun er 6,5 pct. I samme periode har andelen, der angiver ikke at kende til/være usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder, gennemgående været stigende (med dyk i 2008 og 2014). I 1. kvartal 2014 er andelen (38,7 pct.) således næsten dobbelt så stor, som den var i 2005 (20,0 pct.). Usikkerheden om den forventede tilbagetrækningsalder er altså øget betragteligt inden for de seneste 10 år. Der har været en tilsvarende stigende usikkerhed om tilbagetrækningsalderen blandt personer uden handicap, og andelen, som ikke ved, hvornår de trækker sig tilbage, er 35,5 pct. i 2014 (jf. tabel 9.4 nedenfor). Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013) angiver som en mulig årsag til den stigende usikkerhed om tilbagetrækningsalderen nedgangen i de økonomiske konjunkturer, som har medført større arbejdsløshed og dermed mindre jobsikkerhed. Lavkonjunkturerne startede efter spørgeskemaundersøgelsen i 2008 og kan derfor muligvis forklare den markant stigende usikkerhed mellem 2008 og 2010. Den fortsatte stigning mellem 2010 og 2012 kan skyldes, at lavkonjunkturerne har været mere langvarig, end mange først havde forventet. Desuden er det ganske sandsynligt, at efterlønsreformen fra 2011 og debatten, inden den blev vedtaget, har medført større usikkerhed om den forventede tilbagetrækningsalder. Faldet i usikkerheden mellem 2012 og 2014 kan omvendt skyldes, at konjunkturerne har forbedret sig lidt i mellemtiden.

Tabellen viser også, at den gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder⁵⁹ blandt beskæftigede personer med handicap er steget i hele perioden mellem 2005 og 2014.⁶⁰ Mens den i 2005 var 62,7 år, er den steget til 65,5 år i 1. kvartal 2014, hvilket er statistisk signifikant højere end i alle øvrige undersøgelsesår, også sammenlignet med 2012, hvor den var 64,2 år. Dette virker umiddelbart som en høj gennemsnitlig tilbagetrækningsalder, men det kan skyldes, at mange af dem, der i princip gerne vil trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet før pensionsalderen,

---

59. Dette gennemsnit er alene beregnet for personer, der har angivet ikke at være i tvivl om deres tilbagetrækningsalder.

60. Stigningen mellem 2010 og 2012 kan skyldes efterlønsreformen fra 2011, der hævede pensionsalderen for flere aldersgrupper.

er i tvivl om, hvorvidt det er muligt. Derfor har de svaret, at de ikke ved, hvornår de forventer at trække sig tilbage, og da de dermed ikke indgår i beregningen af den gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder (jf. fodnote 58), vil det trække gennemsnittet op. Stigningen i den forventede tilbagetrækningsalder understøttes af bilagstabel B9.1, som viser andelen blandt beskæftigede personer med handicap, der forventer at trække sig tilbage, når de er under/over 60 år, når man ser bort fra gruppen, der er i tvivl om deres tilbagetrækningsalder. Det fremgår af bilagstabellen, at andelen, der forventer at blive på arbejdsmarkedet, til de er over 60 år, er steget signifikant fra 61,4 pct. i 2005 til 89,4 pct. i 2014.

Tabel 9.4 viser dernæst den forventede tilbagetrækningsalder⁶¹ særskilt for beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i 1. kvartal 2014. Beskæftigede personer med handicap er i tabellen yderligere opdelt på ansættelsestype, det vil sige i personer med handicap, der er ansat på henholdsvis særlige vilkår og ordinære vilkår, jf. kapitel 6. Der er mindre, men statistisk signifikante, forskelle mellem personer med handicap under ét og personer uden handicap. Den gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder er således lidt over et halvt år lavere blandt beskæftigede personer med handicap (65,5 år) end blandt beskæftigede personer uden handicap (66,2 år). Ikke overraskende forventer en lidt større andel blandt beskæftigede personer med handicap (6,5 pct.) at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre sammenlignet med beskæftigede personer uden handicap (4,2 pct.), mens en lidt mindre andel blandt beskæftigede personer med handicap (54,9 pct.) forventer at trække sig tilbage, efter de er fyldt 60 år, sammenlignet med beskæftigede personer uden handicap (60,3 pct.). En lidt større andel blandt beskæftigede personer med handicap (38,7 pct.) angiver ikke at kende til/være usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder end andelen blandt beskæftigede personer uden handicap (35,5 pct.).

---

61. Dette gennemsnit er alene beregnet for personer, der har angivet ikke at være i tvivl om deres tilbagetrækningsalder.

TABEL 9.4

Personer i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter forventet tilbagetrækningsalder. Særskilt for handicapstatus og ansættelsestype. Personer med og personer uden handicap. 2014. Procent.

	Personer med handicap ansat på særlige vilkår	Personer med handicap ansat på ordinære vilkår	Personer med handicap (alle under ét)	Personer uden handicap
60 år eller derunder	10,3	5,7	6,5	4,2
Over 60 år	57,8	54,3	54,9	60,3
Ved ikke	31,9	40,0	38,7	35,5
I alt	100,0	100,0	100,1	100,0
Gennemsnitlig tilbagetrækningsalder	64,0	65,8	65,5	66,2
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	66.253	328.251	394.504	2.800.194
Uvægtet antal personer	298	1.602	1.900	15.198

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med og personer uden handicap er testet med en χ^2 -test. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med og personer uden handicap er testet med en t-test. Forskellen i fordelingen mellem personer med og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på ordinære vilkår og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på særlige vilkår og personer uden handicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på henholdsvis særlige og ordinære vilkår er signifikant på et 5-procent-niveau. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap ansat på ordinære vilkår og personer uden handicap er ikke signifikant. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap ansat på særlige vilkår og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap ansat på henholdsvis særlige og ordinære vilkår er også signifikant på et 0,1-procent-niveau. Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Sammenligner vi personer med handicap, der er ansat på henholdsvis særlige vilkår og ordinære vilkår, ser vi, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er lavere blandt personer med handicap, der er ansat på særlige vilkår (64,0 år), end blandt personer med handicap, der er ansat på ordinære vilkår (65,8 år), men forskellen er ikke statistisk signifikant.

Af tabellen fremgår det desuden, at andelen, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet henholdsvis som 60-årig eller yngre, og efter de er fyldt 60 år, i begge tilfælde er større for personer med handicap ansat på særlige vilkår (henholdsvis 10,3 pct. og 57,8 pct.) end personer med handicap ansat på ordinære vilkår (henholdsvis 5,7 pct. og 54,3 pct.). Dette skyldes, at andelen, der angiver ikke at kende til/være usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder, er noget større blandt

personer med handicap ansat på ordinære vilkår (40,0 pct.) end blandt personer med handicap ansat på særlige vilkår (31,9 pct.). Ser vi bort fra gruppen, der er i tvivl om deres tilbagetrækningsalder, viser bilagstabel B9.2, at andelen blandt personer ansat på særlige vilkår, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, er større (15,2 pct.), mens andelen, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, efter de er fyldt 60 år (84,8 pct.), er mindre, end tilfældet er blandt personer ansat på ordinære vilkår (henholdsvis 9,5 pct. og 90,5 pct.).

ARBEJDSPLADSER BLANDT BESKÆFTIGEDE PERSONER

I dette afsnit ser vi på antallet af arbejdspladser, som personer med og personer uden handicap har været ansat på i løbet af de seneste 10 år. For en del af de personer, der har angivet, at de har et handicap i 1. kvartal 2014, vil handicappet være opstået i løbet af den seneste 10-årige periode. De vil altså ikke have haft handicappet gennem hele den undersøgte periode. For at opnå den bedst mulige sammenligning mellem personer med og personer uden handicap afgrænser vi gruppen af personer med handicap til personer, der har haft handicappet i hele den undersøgte periode. Vi ser med andre ord på personer, hvor handicappet er opstået mindst 10 år, før de blev interviewet i 1. kvartal i 2014.⁶² Dette er muligt, fordi interviewpersonerne i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2014 som noget nyt blev spurgt om deres alder ved handicappets opståen, jf. kapitel 3. Vi sammenligner antal arbejdspladser i de seneste 10 år for denne gruppe med antallet af arbejdspladser for personer uden handicap.⁶³

Som det fremgår af tabel 9.5, har den afgrænsede gruppe af personer med handicap i gennemsnit været ansat på 1,6 arbejdspladser i den 10-årige periode. Det gennemsnit er statistisk signifikant lavere end blandt personer uden handicap, som i gennemsnit har været ansat på 2,7 arbejdspladser.

---

62. For at finde antallet af år med handicap har vi fratrukket en persons alder på interviewtidspunktet med deres angivne alder ved handicappets opståen.

63. For personer, der har angivet ikke at have et handicap i 1. kvartal 2014, ved vi ikke, om de har haft et handicap tidligere i den seneste 10-årige periode. Det medfører, at vores beregninger for antal arbejdspladser blandt personer med og personer uden handicap nødvendigvis må ligge lidt nærmere hinanden, end de reelt gør.

TABEL 9.5

Personer i alderen 16-64 år fordelt efter, hvor mange arbejdspladser de har været ansat på inden for de seneste 10 år. Særskilt for handicapstatus. 2014. Procent.

	Personer med handicap (i hele perioden)	Personer uden handicap
Ikke beskæftiget	34,9	10,7
1 arbejdsplads	29,7	29,4
2 arbejdspladser	15,2	19,6
3 arbejdspladser	7,8	14,6
4 arbejdspladser	4,6	8,5
5 eller flere arbejdspladser	7,9	17,2
I alt	100,1	100,0
Gennemsnitligt antal arbejds- pladser blandt alle personer	1,6***	2,7
Gennemsnitligt antal arbejds- pladser blandt beskæftigede	2,5 (N=847) ***	3,0 (N=13.525)
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	276.405	2.858.235
Uvægtet antal personer	1.232	15.390

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en χ^2 -test, og forskellen er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en t-test, og forskellen er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Denne forskel skyldes blandt andet, at personer med handicap signifikant oftere slet ikke har været beskæftiget de seneste 10 år (34,9 pct.) end personer uden handicap (10,7 pct.). Udelader vi de personer, der ikke har været beskæftiget i de seneste 10 år af analysen, har personer med handicap imidlertid stadig været ansat på statistisk signifikant færre arbejdspladser (2,5) end personer uden handicap (3,0). Da vi ved fra kapitel 4, at beskæftigelsen blandt personer med handicap er betydeligt lavere end beskæftigelsen blandt personer uden handicap, er forskellene ikke overraskende.

Det, at personer med handicap i gennemsnit er ansat på færre arbejdspladser end personer uden handicap, kan også skyldes, at personer med handicap er ansat i forholdsvis lang tid på samme arbejdsplads. Nogle personer med handicap kan således være ansat med løntilskud, som kan gøre det attraktivt for både arbejdsgiver og lønmodtager at bevare ansættelsesforholdet. Denne hypotese understøttes af analyserne i kapitel 10, hvor vi finder, at personer med handicap ansat i fleksjob har

længere perioder med sammenhængende lønmodtagerbeskæftigelse end personer med handicap, som ikke er ansat i et fleksjob. Forskellen i antal ansættelser kan derudover skyldes, at personer uden handicap har lettere ved at finde et arbejde og derfor oftere skifter job end personer med handicap. Det ser vi nærmere på i det følgende afsnit.

JOBSØGNING BLANDT PERSONER I BESKÆFTIGELSE I DE SENESTE 10 ÅR

I kapitel 4 fandt vi, at beskæftigelsesandelen er betydeligt mindre blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap, og ovenfor har vi netop set, at blandt personer med handicap er antallet af arbejdspladser inden for den seneste 10-årige periode mindre end blandt personer uden handicap. Hvis personer med handicap har sværere ved at komme i arbejde og/eller at skifte job trods aktiv jobsøgning end personer uden handicap, kan det være en del af forklaringen på gruppens mindre beskæftigelsesandel og det mindre antal arbejdspladser. I dette afsnit undersøger vi dette ved at se på jobsøgningen blandt personer, der har været ansat på én eller flere arbejdspladser i løbet af de seneste 10 år, mens vi i næste afsnit undersøger jobsøgningen blandt personer, der ikke har været i beskæftigelse i løbet af de seneste 10 år.

Det er dog værd at bemærke, at aktiv jobsøgning blandt personer med handicap ikke nødvendigvis er lige så afgørende for at komme i beskæftigelse som aktiv jobsøgning blandt personer uden handicap. Eksempelvis er personer visiteret til fleksjob ofte afhængige af, at kommunen matcher dem til et fleksjob, da disse stillinger ikke slås op. Sådanne personer vil alene af denne grund søge mindre, hvorfor aktiv jobsøgning for denne gruppe af personer med handicap vil spille en mindre rolle end blandt fx personer uden handicap.

Personer, der har været ansat på én eller flere arbejdspladser i løbet af de seneste 10 år, er blevet adspurgt, hvor mange andre job de har søgt inden for samme periode for at få dette eller disse job. Hermed kan vi konstruere antallet af ansøgninger pr. job (arbejdsplads) og opnå et mål for, om personer med handicap skal søge flere stillinger for at komme i job end personer uden handicap. Det fremgår af tabel 9.6, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingen af jobansøgninger pr. job blandt personer uden handicap og personer, som har haft deres han-

dicap i mindst 10 år. Eksempelvis har 55,3 pct. af personer uden handicap ikke søgt andre job end den eller de stillinger, de har haft i den 10-årige periode, mens den tilsvarende andel blandt personer med handicap er 65,8 pct.

TABEL 9.6

Personer i alderen 16-64 år, som har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, fordelt efter antal andre søgte stillinger pr. job (arbejdsplads). Særskilt for handicapstatus. 2014. Procent.

	Personer med handicap (i hele perioden)	Personer uden handicap
Ikke søgt andre job	65,8	55,3
1 anden ansøgning pr. job	13,7	17,7
1-10 andre ansøgninger pr. job	12,8	20,3
Over 10 andre ansøgninger pr. job	7,8	6,7
I alt	100,1	100,0
Gennemsnitligt antal andre jobansøgninger	5,1	3,7
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	148.375	2.079.131
Uvægtet antal personer	707	11.162

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en χ^2 -test, og forskellen er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en t-test, og forskellen er ikke signifikant.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

Det skal imidlertid bemærkes, at vi kun har spurgt, hvor mange job en person skulle søge for at få et job. Hvis en person, der allerede er i beskæftigelse, uden held har søgt et nyt job, har vi således ikke registreret det. Det betyder, at en del af dem, der ifølge tabel 9.6 ikke har søgt andre job end det/dem, de har haft i perioden, muligvis har søgt andre job, men blot ikke fået dem. Det er altså muligt, at årsagen til, at andelen af personer med handicap, som tilsyneladende ikke har søgt andre job, er større end den tilsvarende andel blandt personer uden handicap, skyldes, at beskæftigede personer med handicap har sværere ved at finde et andet job.

Dette kan også være medvirkende til, at vi ikke finder en statistisk signifikant forskel på antal ansøgninger mellem personer med og personer uden handicap, selvom antallet af ansøgninger blandt personer med handicap i gennemsnit er større (5,1 ansøgninger pr. job) end blandt personer uden handicap (3,7 ansøgninger pr. job). Samlet set tyder det

således på, at de personer med handicap, der er lykkedes med at komme i beskæftigelse, ikke har haft sværere ved det end personer uden handicap.

Thomsen & Høgelund (2011) fandt et lignende resultat i 2010, mens Kjeldsen, Houlberg & Høgelund (2013) fandt, at personer med handicap i 2012 søgte mere for at få et job end personer uden handicap. Thomsen & Høgelund (2011) peger på, at en mulig forklaring på, at der ikke er forskel på jobsøgningen, er, at personer med handicap har en mere realistisk vurdering af deres evner end personer uden handicap og derfor forholdsvis ofte søger stillinger, de har gode chancer for at få. Hvis det er tilfældet, vil det reducere antallet af ansøgninger. De peger også på, at vi sammenligner to forholdsvis 'stærke' grupper af personer, idet kun personer, som har haft ét eller flere jobs igennem de seneste 10 år, indgår i analysen. Vi har således ikke personer med, som slet ikke har været beskæftiget de seneste 10 år. Da der er en væsentlig større andel blandt personer med handicap, som ikke har været i beskæftigelse de seneste 10 år, end blandt personer uden handicap, er det sandsynligt, at gruppen af personer med handicap, der indgår i sammenligningen, er en relativt stærk gruppe, som har nogenlunde de samme muligheder for at komme i beskæftigelse som gruppen af personer uden handicap.

JOB SØGNING BLANDT PERSONER UDEN BESKÆFTIGELSE I DE SENESTE 10 ÅR

I dette afsnit undersøger vi jobsøgningen blandt personer, der ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år. Det fremgik af tabel 9.5, at 34,9 pct. blandt personer med handicap ikke har været beskæftiget de seneste 10 år, mens det samme er tilfældet for 10,7 pct. blandt personer uden handicap. Tabel 9.7 viser, at blandt disse personer har 94,7 pct. af personerne med handicap og 66,0 pct. af personerne uden handicap ikke søgt arbejde de seneste 10 år. Det er ikke overraskende, at denne forskel er statistisk signifikant, fordi personer, der ikke har tilstrækkelig stor arbejdsevne til at indgå på arbejdsmarkedet, formentlig udgør en forholdsvis stor andel blandt personer med handicap. Eksempelvis vil førtidspensionister sandsynligvis typisk udgøre en del af gruppen af personer med handicap, men stort set ikke indgå i gruppen af personer uden handicap. Selvom det gennemsnitlige antal mislykkede jobansøgninger er større blandt ikke-beskæftigede personer uden handicap (6,1) end blandt ikke-

beskæftigede personer med handicap (2,9), er forskellen imidlertid ikke statistisk signifikant. Det skyldes, at der er en forholdsvis stor spredning i antallet af mislykkede jobansøgninger.

TABEL 9.7

Personer i alderen 16-64 år, der ikke har været i beskæftigelse inden for de seneste 10 år, fordelt efter antal mislykkede jobansøgninger. Særskilt for handicapstatus. 2014. Procent.

	Personer med handicap (i hele perioden)	Personer uden handicap
Ikke søgt job	94,7	66,0
1 eller flere mislykkede jobansøgninger	5,3	34,0
I alt	100,0	100,0
Gennemsnitligt antal mislykkede jobansøgninger	2,9	6,1
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	85.124	207.149
Uvægtet antal personer	338	1.412

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en χ^2 -test, og forskellen er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen i gennemsnittet mellem personer med handicap og personer uden handicap er testet med en t-test, og forskellen er ikke signifikant.

* = signifikant på et 5-procent-niveau, ** = signifikant på et 1-procent-niveau og *** = signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Alt i alt kan vi konkludere, at andelen uden jobsøgningsaktivitet er statistisk signifikant større blandt ikke-beskæftigede personer med handicap, mens der ikke er statistisk signifikant forskel på antallet af mislykkede jobansøgninger.

For at belyse baggrunden for, at 94,7 pct. og 66,0 pct. af de henholdsvis ikke-beskæftigede personer med handicap og ikke-beskæftigede personer uden handicap ikke har søgt arbejde, har vi undersøgt, hvad disse personer har oplyst som deres hovedaktivitet i 1. kvartal 2014 (ej vist). Hele 80,4 pct. af dem med handicap oplyser, at de er langtidssyge eller førtidspensionister. Blandt dem uden handicap oplyser 61,3 pct. i 1. kvartal 2014, at de betragter sig selv som studerende (ej vist).

OPSUMMERING

- I 1. kvartal 2014 vurderer 24,1 pct. blandt beskæftigede personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem, at deres handicap betyder, at de vil trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere, end de ellers ville have gjort, mens 2,0 pct. vurderer, at handicappet omvendt betyder, at de vil trække sig tilbage senere, end de ellers ville have gjort. 56,8 pct. vurderer ikke, at deres handicap har betydning for deres forventede tilbagetrækningsalder.
- I 1. kvartal 2014 vurderer 29,1 pct. blandt beskæftigede personer med et mobilitetshandicap som væsentligste handicap, at deres handicap betyder, at de vil trække sig tidligere tilbage fra arbejdsmarkedet. Dette er en statistisk signifikant større andel end blandt beskæftigede personer med henholdsvis en sygdom (20,9 pct.), en psykisk lidelse (19,7 pct.) og et sanse- og kommunikationshandicap (10,3 pct.) som væsentligste handicap.
- I 1. kvartal 2014 forventer 6,5 pct. blandt beskæftigede personer med handicap at forlade arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, mens 54,9 pct. forventer at arbejde, til de er over 60 år. Hele 38,7 pct. ved ikke, hvor gamle de forventer at være, når de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Også blandt beskæftigede personer uden handicap er andelen, der angiver ikke at kende til/være usikre på deres forventede tilbagetrækningsalder, ganske stor (35,5 pct. i 1. kvartal 2014). Blandt beskæftigede personer uden handicap forventer 4,2 pct. at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, og 60,3 pct. forventer at være over 60 år. Dette er statistisk signifikant forskelligt fra beskæftigede personer med handicap.
- Andelen blandt beskæftigede personer med handicap, der forventer at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet som 60-årig eller yngre, er faldet over hele undersøgelsesperioden, fra 30,9 pct. i 2005 til 6,5 pct. i 2014. Andelen, der angiver ikke at kende til/være usikre på, hvornår de forventer at forlade arbejdsmarkedet, er til gengæld steget fra 20,0 pct. i 2005 til 38,7 pct. i 2014 med et foreløbigt topunkt i 2012, hvor hele 51,1 pct. angav ikke at kende til/være usikre på deres tilbagetrækningsalder.
- Den gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder blandt beskæftigede personer med handicap i 2014 er 65,5 år. Dette er statistisk signifikant højere end i 2012 og i alle tidligere undersøgelsesår. Den

gennemsnitlige forventede tilbagetrækningsalder blandt beskæftigede personer uden handicap er 66,2 år i 2014, hvilket er statistisk signifikant højere end blandt beskæftigede personer med handicap.

- Blandt personer, som har haft deres handicap i mindst 10 år, har 34,9 pct. ikke været beskæftiget i denne periode, mens den tilsvarende andel blandt personer uden handicap er statistisk signifikant lavere og på kun 10,7 pct.
- Personer uden handicap i 2014, der har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, har i denne periode været ansat på statistisk signifikant flere arbejdspladser (2,7 arbejdspladser i gennemsnit) end personer, som har haft et handicap i hele den 10-årige periode (1,6 arbejdspladser i gennemsnit).
- Der er ikke statistisk signifikant forskel på det gennemsnitlige antal ansøgninger, som personer med og personer uden handicap har søgt gennem de seneste 10 år for at få et job.
- Det gennemsnitlige antal mislykkede jobansøgninger blandt personer, der ikke har været i beskæftigelse i de seneste 10 år, er ikke statistisk signifikant højere blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap. Andelen, der ikke har været beskæftiget inden for de seneste 10 år, og som ikke har haft nogen jobsøgningsaktivitet overhovedet, er imidlertid statistisk signifikant større blandt personer med handicap end blandt personer uden handicap.

ARBEJDSMARKEDS- FASTHOLDELSE

Vi har tidligere i rapporten set, at personer med et handicap eller længe-revarende helbredsproblem ikke er i beskæftigelse nær så ofte som personer uden handicap (kapitel 4). I dette kapitel ser vi på to andre indikatorer for tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi tager udgangspunkt i personer med handicap og personer uden handicap, der var beskæftiget som lønmodtagere på interviewtidspunktet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012. For disse personer opgør vi for det første, hvor lang tid de fastholder beskæftigelse. Vi beregner således varigheden fra interviewtidspunktet til det tidspunkt, hvor de ikke længere er beskæftiget som lønmodtager. Denne varighed opgøres som antallet af sammenhængende måneder med beskæftigelse som lønmodtager. Varigheden stopper i den første måned, hvor den pågældende person ikke har haft beskæftigelse som lønmodtager. Dette beskæftigelsesmål kan give os et indtryk af, hvilke af de personer med handicap der var beskæftiget i 1. kvartal 2012, som efterfølgende har størst tilknytning til arbejdsmarkedet som lønmodtager.

For det andet opgør vi det samlede antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse i perioden fra 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. I dette mål for arbejdsmarkedstilknytning begrænser vi os med andre ord ikke til, at der skal være tale om én sammenhængende varighed af lønmodtagerbeskæftigelse. Ligesom det første beskæftigelsesmål kan det-

te mål give os et indtryk af, hvilke af de personer med handicap, der var beskæftiget i 1. kvartal 2012, der efterfølgende har størst tilknytning til arbejdsmarkedet som lønmodtager.

Kapitlet viser blandt andet, at sandsynligheden for at fastholde beskæftigelse som lønmodtager falder med sværhedsgraden af handicap, men ikke med typen af det væsentligste handicap. Både personer med et mindre og personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem har således en statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at fastholde deres beskæftigelse end personer uden handicap. Blandt personer med handicap er ansatte i et fleksjob beskæftiget i statistisk signifikant længere tid end personer, der ikke er ansat i et fleksjob. Der er ikke en signifikant sammenhæng mellem trivsel og sandsynligheden for at fastholde beskæftigelse.

HVEM FASTHOLDER BESKÆFTIGELSE?

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af, hvem der fastholder sammenhængende beskæftigelse som lønmodtager. Vi tager udgangspunkt i de personer, der i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012 oplyste, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Ved brug af oplysninger fra Danmarks Statistiks eIndkomstregister identificerer vi dem, der var beskæftiget som lønmodtager⁶⁴ på interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012, og vi kan via registeret følge disse personers beskæftigelsesstatus måned for måned til og med december (4. kvartal) 2013, altså i en periode på knap 2 år.

Tabel 10.1 viser, hvor stor en andel af disse personer der er registreret som lønmodtager i Danmarks Statistiks eIndkomstregister i alle måneder fra interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013⁶⁵ for personer med forskellig sværhedsgrad af handicap, herunder personer uden handicap.

---

64. Vi afgrænser analysen til personer, der var beskæftiget som lønmodtager på interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012, da eIndkomstregisteret alene indeholder oplysninger om lønmodtagere.

65. Hvorvidt der er tale om fuldtids- eller deltidsbeskæftigelse som lønmodtager, og/eller om der er tale om lønmodtagerbeskæftigelse i det samme job eller i flere forskellige job, er underordnet.

TABEL 10.1

Andelen, der har været i beskæftigelse som lønmodtager i hele perioden fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. Særskilt for sværhedsgraden af handicapet. Beskæftigede personer med og personer uden handicap i alderen 16-64 år. 2012. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Intet handicap
Andel i beskæftigelse som lønmodtager hele perioden	61,0	69,6	70,4
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal per- soner	91.915	168.384	2.174.773
Uvægtet antal perso- ner	448	857	11.417

Anm.: Forskellen i andelen i beskæftigelse hele perioden mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med et større handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem personer med et større handicap og personer med et mindre handicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er ikke signifikant.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Det fremgår af tabellen, at der ikke er statistisk signifikant forskel på andelen med lønmodtagerbeskæftigelse i hele perioden for personer med et mindre handicap (69,6 pct.) og personer uden handicap (70,4 pct.). Disse andele er statistisk signifikant større end andelen med beskæftigelse i hele perioden blandt personer med et større handicap (61,0 pct.). Personer med et større handicap har med andre ord vanskeligere ved at fastholde deres beskæftigelse i en længerevarende, kontinuerlig periode end personer med mindre handicap og personer uden handicap.

Tablet 10.2 viser andelen, der har fastholdt beskæftigelse som lønmodtager i hele perioden for personer med forskellig type af væsentligste handicap. Andelen med beskæftigelse i hele perioden er statistisk signifikant større blandt personer med en sygdom som væsentligste handicap (71,8 pct.) end blandt personer med en psykisk lidelse (54,4 pct.) og personer med et mobilitetshandicap (64,9 pct.) som væsentligste handicap. Andelen med beskæftigelse i hele perioden blandt personer med en sygdom er ikke signifikant forskellig fra andelen blandt personer med et sanse- og kommunikationshandicap (56,8 pct.). Dette skyldes i høj grad, at usikkerheden på denne andel er forholdsvis stor, fordi procentgrundlaget er forholdsvis lille for personer med et sanse- og kommunikationshandicap.

TABEL 10.2

Andelen, der har været i beskæftigelse som lønmodtager i hele perioden fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. 2012. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikati- ons-handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Andel i beskæftigelse som lønmodtager hele perioden	64,9	56,8	54,4	71,8
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	120.700	9.639	20.170	107.024
Uvægtet antal personer	591	44	99	559

Anm.: Forskellen i andelen i beskæftigelse hele perioden mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en χ^2 -test. Forskellen mellem personer med en sygdom og personer med et mobilitetshandicap er signifikant på et 5-procent-niveau, mens forskellen mellem personer med en sygdom og personer med en psykisk lidelse er signifikant på et 1-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

Den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse, det vil sige det gennemsnitlige antal sammenhængende måneder med lønmodtagerregistrering i Danmarks Statistiks eIndkomstregister fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012, fremgår af tabel 10.3. Heller ikke her er der nævneværdig forskel mellem personer med et mindre handicap (19,2 måneder) og personer uden handicap (19,3 måneder). Blandt personer med et større handicap er den gennemsnitlige varighed godt 1,5 måneder, og statistisk signifikant, kortere (17,6 måneder).

Når vi i stedet ser på den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 særskilt for typen af det væsentligste handicap, jf. tabel 10.4, finder vi, at personer med en psykisk lidelse har den korteste varighed med et gennemsnit på 16,4 måneder. Dette gennemsnit er statistisk signifikant lavere end gennemsnittet blandt personer med en sygdom som væsentligste handicap, hvor gennemsnittet er hele 3 måneder højere, nemlig 19,4 måneder. Den gennemsnitlige varighed blandt personer med henholdsvis et sans- og kommunikationshandicap og et mobilitetshandicap er 17,2 måneder og 18,4 måneder, hvilket ikke er statistisk signifikant forskelligt fra hinanden eller de to øvrige grupper.

TABEL 10.3

Den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 blandt beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Særskilt for sværhedsgraden af handicappet. 2012. Måneder.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem	Intet handicap
Den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse	17,6	19,2	19,3
Procentgrundlag:			
Opvægtet antal personer	91.915	168.384	2.174.773
Uvægtet antal personer	448	857	11.417

Anm.: Forskellen i den gennemsnitlige varighed mellem personer med forskellig sværhedsgrad af handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test. Forskellen mellem personer med et større handicap og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et større handicap og personer med et mindre handicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen mellem personer med et mindre handicap og personer uden handicap er ikke signifikant.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

TABEL 10.4

Den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. 2012. Måneder.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikations- handicap	Psykiske lidelser	Sygdomme
Den gennemsnitlige varighed af lønmodtagerbeskæftigelse	18,4	17,2	16,4	19,4
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	120.700	9.639	20.170	107.024
Uvægtet antal personer	591	44	99	559

Anm.: Forskellen i den gennemsnitlige varighed mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap er testet to og to op mod hinanden med en t-test.

Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og personer med en sygdom er signifikant på et 5-procent-niveau. Alle øvrige parvise forskelle er ikke signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

FORHOLD MED BETYDNING FOR VARIGHEDEN AF LØNMODTAGERBESKÆFTIGELSE

Vi har derudover foretaget en række varighedsanalyser af lønmodtagerbeskæftigelsen blandt personer, der var beskæftiget som lønmodtager på

interviewtidspunktet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012. Varighedsanalyserne tager, som i tabellerne ovenfor, udgangspunkt i antallet af sammenhængende måneder med beskæftigelse som lønmodtager.⁶⁶ Analyserne bygger på data fra eIndkomstregistret. I analyserne beregnes sandsynligheden for, at en lønmodtager ophører med at være lønmodtager i den pågældende måned, under forudsætning af at vedkommende ikke ophørte i en af de foregående måneder, når der samtidig tages højde for betydningen af en række baggrundskaraktistika. På baggrund heraf kan vi sammenligne sandsynligheden for at fastholde lønmodtagerbeskæftigelse blandt personer med handicap med den tilsvarende sandsynlighed blandt personer uden handicap. I forlængelse heraf undersøger vi sammenhængen mellem karakteristika ved de pågældende personer med handicap, og sandsynligheden for at de fastholder deres beskæftigelse som lønmodtager. De karakteristika, der inddrages, er køn, alder, civilstand, statsborgerskab, uddannelse, erhvervs erfaring, branche, sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap samt en persons generelle trivsel.⁶⁷ Denne analyse kan fx besvare følgende slags spørgsmål: Hvis to personer har samme køn, alder, civilstand, statsborgerskab, uddannelse, erhvervs erfaring, branche, sværhedsgrad og type af væsentligste handicap, har personer, som har god trivsel, så en større sandsynlighed for at blive fastholdt i beskæftigelse end personer med dårlig trivsel? Vi kan med andre ord belyse, om et bedre generelt velbefindende øger sandsynligheden for at fastholde lønmodtagerbeskæftigelse. På tilsvarende måde kan betydningen af fx typen af det væsentligste handicap belyses.

Vi finder, at sandsynligheden for at fastholde lønmodtagerbeskæftigelse er statistisk signifikant mindre både blandt personer med et mindre og personer med et større handicap end blandt personer uden handicap. Af tabel 10.5, som viser resultaterne af en varighedsanalyse, ser vi således, at hazard-ratio'en i begge tilfælde er over 1, og stærkt statistisk signifikant. En hazard-ratio over 1 indebærer, at personer med et mindre

---

66. Hvorvidt der er tale om deltids- eller fuldtidsbeskæftigelse som lønmodtager, og om det er i det samme job eller i flere forskellige job, er underordnet.

67. Køn, civilstand og statsborgerskab (registerdata) er målt pr. 1. januar 2012. Højeste fuldførte uddannelse (registerdata) er målt pr. 1. oktober 2011. Branche og antallet af dage, interviewpersonen har været indlagt med sygdom (registerdata), er målt i løbet af kalenderåret før interviewtidspunktet, det vil sige i 2011. Erhvervs erfaring i alt (registerdata) er målt frem til og med 2011. Registrerede måneder som lønmodtager i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet og registrerede lønmodtagertimer i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet (registerdata) er begge målt frem til 1. kvartal 2012. Alder, sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap, fleksjobansættelse og trivsel (surveydata) er alle målt i interviewpersonens referenceuge i 1. kvartal 2012.

(større) handicap hurtigere stopper deres periode med lønmodtagerbeskæftigelse end personer uden handicap (referencekategorien).

TABEL 10.5

Hazard-ratio'er fra Cox proportional hazard-regression, der estimerer antallet af sammenhængende måneder med lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012. Beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år. 2012.

	Hazard-ratio	Sig.
<i>Sværhedsgraden af handicap (reference = intet handicap)</i>		
Mindre handicap	1,6691 ***	
Større handicap	1,8027 ***	
Antal dage indlagt ifm. sygdom ^{a)}	1,0190 ***	
Kvinde	1,1844 **	
Ugift	1,2051 *	
Ikke-vestlig statsborger	1,2603	
Alder	0,8304 ***	
Alder ²	1,0026 ***	
<i>Uddannelse (reference = Grundskole til og med 10. klasse)</i>		
Gymnasial uddannelse	1,3316 **	
Erhvervsuddannelse	0,9578	
Kort videregående uddannelse	0,8258	
Mellemlang videregående uddannelse inkl. Bacheloruddannelse	0,7206 **	
Lang videregående uddannelse inkl. ph.d.	0,6277 **	
Erhvervs erfaring i alt	0,9879 *	
Registrerede måneder som lønmodtager i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet	0,9733 ***	
Registrerede lønmodtagertimer i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet	0,9999 ***	
<i>Branche (reference = offentlig forvaltning, forsvar, undervisning, sundhedsvæsen, sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport)</i>		
Indvinding, fremstilling, energiforsyning, landbrug, skovbrug og fiskeri	0,9215	
Bygge- og anlæg, handel, reparation, restauration og transport	0,9873	
Information og kommunikation	0,9982	
Pengeinstitut og finansvirksomhed, fast ejendom og private tjenesteydelser	1,1194	
<i>WHO-5 trivselsindeks skala 0-100 (reference = 0-35, stor risiko for depression eller stressbelastning)</i>		
Score 36-50	0,8730	
Score 50-75	0,7878	
Score 76-100	0,7468	
Fleksjob	0,7020	

Anm.: a) Variablen måler antallet af dage, en person har været indlagt med sygdom i kalenderåret før interviewtidspunktet, det vil sige i 2011.
n = 11.854.

Den samlede erhvervs erfaring siden 1960 og lønmodtagererfaring, der er oparbejdet i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet, har begge en sta-

tistisk signifikant positiv sammenhæng med fastholdelsessandsynligheden. Det samme gælder det samlede antal registrerede lønmodtagertimer i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet (hazard-ratio'en er således i alle tre tilfælde under 1 og statistisk signifikant). At have en videregående uddannelse (mellemlang eller lang videregående uddannelse) er ligeledes ensbetydende med en statistisk signifikant større sandsynlighed for fastholdelse (i begge tilfælde er hazard-ratio'en under 1 og statistisk signifikant) sammenlignet med at have grundskolen inkl. 10. klasse som højeste fuldførte uddannelse (referencekategorien). Derimod har personer med gymnasial uddannelse som højeste fuldførte uddannelse lidt overraskende en mindre fastholdelsessandsynlighed end personer, som kun har grundskoleuddannelse (hazard-ratio'en er over 1 og statistisk signifikant).

Kvinder og ugifte har en statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at blive fastholdt i lønmodtagerbeskæftigelse end mænd og gifte. Antallet af dage en person har været indlagt med sygdom har ligeledes en statistisk signifikant negativ sammenhæng med fastholdelsessandsynligheden. Derimod ser vi mod forventning, at der ikke er en signifikant positiv sammenhæng mellem trivsel målt på baggrund af WHO-5-indekset⁶⁸ og fastholdelsessandsynligheden, selvom der er en tendens til, at dem med god trivsel oftere bliver fastholdt. Endelig er sammenhængen mellem alder og fastholdelsessandsynligheden ikke-lineær, idet fastholdelsessandsynligheden vokser op til en vis alder, hvorefter fastholdelsessandsynligheden falder.

Tablet 10.6 viser resultaterne af en varighedsanalyse blandt personer med handicap.

---

68. Variablen "WHO-5 trivselsindeks" er et sum-indeks dannet på baggrund af fem spørgsmål udviklet af WHO, som blev stillet i handicap-tillægsmodulet til Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012 (Bech, 2012). De fem spørgsmål omhandler forskellige aspekter af trivsel inden for de seneste 2 uger op til interviewtidspunktet, fx i hvilket omfang interviewpersonen i de seneste 2 uger har været glad og i godt humør, og i hvilket omfang interviewpersonens dagligdag i de seneste 2 uger har været fyldt med ting, der interesserer vedkommende.

TABEL 10.6

Hazard-ratio'er fra Cox proportional hazard-regression, der estimerer antallet af sammenhængende måneder med lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012. Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. 2012.

	Hazard-ratio	Sig.
<i>Typen af det væsentligste handicap (reference = sygdom)</i>		
Mobilitetshandicap	1,2097	
Sanse- og kommunikationshandicap	1,8200	
Psykisk lidelse	1,7107	
Antal dage indlagt ifm. sygdom ^{a)}		
Kvinde	1,0374 *	
Ugift	1,5268 *	
Ikke-vestlig statsborger	2,3539	
Alder	0,8069 ***	
Alder ²	1,0029 ***	
<i>Uddannelse (reference = Grundskole til og med 10. klasse)</i>		
Gymnasial uddannelse	0,9525	
Erhvervsuddannelse	0,8446	
Kort videregående uddannelse	0,6529	
Mellemlang videregående uddannelse inkl. Bacheloruddannelse	0,3942 **	
Lang videregående uddannelse inkl. ph.d.	0,4026	
Erhvervs erfaring i alt		
Registrerede måneder som lønmodtager i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet	1,0041	
Registrerede lønmodtagertimer i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet	0,9665 **	
Branche (reference = offentlig forvaltning, forsvaret, undervisning, sundhedsvæsen, sociale foranstaltninger, kultur, forlystelser og sport)		
Indvinding, fremstilling, energiforsyning, landbrug, skovbrug og fiskeri	0,9730	
Bygge- og anlæg, handel, reparation, restaurations og transport	0,9885	
Information og kommunikation	0,5726	
Pengeinstitut og finansvirksomhed, fast ejendom og private tjenesteydelser	0,9719	
<i>WHO-5 trivselsindeks skala 0-100 (reference = 0-35, stor risiko for depression eller stressbelastning)</i>		
Score 36-50	0,4887	
Score 50-75	0,8068	
Score 76-100	0,6821	
Fleksjob	0,6221 *	

Anm.: a) Variablen måler antallet af dage, en person har været indlagt med sygdom i kalenderåret før interviewtidspunktet, det vil sige i 2011.
n = 1.202.

Analysen viser, at typen af det væsentligste handicap ikke har en statistisk signifikant sammenhæng med sandsynligheden for at fastholde lønmodtagerbeskæftigelse. Personer med en psykisk lidelse er dog meget tæt på at have en statistisk signifikant mindre sandsynlighed for at fastholde deres beskæftigelse end personer med en sygdom som væsentligste handicap (referencekategorien).⁶⁹ Vi har også set på, om der blandt personer med handicap er forskelle mellem personer med et mindre og personer med et større handicap (ej vist). Denne analyse viser, at der ikke er statistisk signifikant forskel på hazard-ratio'en for personer med et mindre handicap og personer med et større handicap.⁷⁰

Lønmodtagernes lønmodtagererfaring i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet har en statistisk signifikant positiv sammenhæng med fastholdelsessandsynligheden, mens hverken den samlede erhvervs erfaring og antallet af lønmodtagertimer i de seneste 4 år op til interviewtidspunktet ser ud til at have en betydning.⁷¹ Personer ansat i et fleksjob på interviewtidspunktet har desuden en statistisk signifikant større sandsynlighed for at fastholde deres beskæftigelse end personer ansat på anden vis, herunder enten i en anden type job på særlige vilkår eller i et job på ordinære vilkår.

Flere af de karakteristika, som i tabel 10.5 havde en sammenhæng med fastholdelsessandsynligheden blandt personer med og personer uden handicap under ét, har også betydning blandt personer med handicap. Det gælder uddannelse, køn, alder og antal dage indlagt med sygdom. Ligesom i tabel 10.5 finder vi desuden mod forventning, at der ikke er en signifikant positiv sammenhæng mellem trivsel og fastholdelsessandsynligheden, selvom sammenhængen også her har den forventede retning.

---

69. Vi har også foretaget denne analyse, hvor vi ikke har medtaget fleksjob og WHO-5 trivselsindeks i modellen, idet man kan forestille sig, at kontrollen for disse variable vil kunne eliminere nogle af forskellene mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap. Udeladelsen af de to variable giver dog ikke anledning til ændrede konklusioner.

70. Vi har foretaget denne analyse både med og uden fleksjob i modellen. De to analyser giver anledning til samme konklusioner.

71. Disse tre mål for ”erfaring” måler i et vist omfang det samme (de tre variable er korreleret), og man skal derfor være varsom med at fortolke for håndfast på, hvilke af de tre variable der (ikke) er statistisk signifikante. Eksempelvis bliver lønmodtagertimer de seneste 4 år signifikant, når vi udelader lønmodtagererfaring de seneste 4 år. Baggrunden for, at vi inkluderer alle tre erfaringsvariable i modellen, er, at vi i størst mulig grad ønsker at kontrollere for forskelle i tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi måler beskæftigelsesvarigheden fra 1. kvartal for alle personer i vores analyse. Men reelt er der formentlig store forskelle i, hvornår forskellige personer påbegyndte deres beskæftigelse (vi kender imidlertid ikke disse tidspunkter). For at korrigere for sådanne forskelle inkluderer vi de tre mål for tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet.

HVEM BEVARER TILKNYTNINGEN TIL ARBEJDSMARKEDET?

En anden måde at undersøge, hvordan personer med handicap klarer sig på arbejdsmarkedet, når først de er i beskæftigelse, er at undersøge antallet af måneder, de er beskæftiget i perioden fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. Der kan altså godt være tale om, at en person, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet, på et tidspunkt har mistet sin beskæftigelse for senere at være kommet i lønmodtagerbeskæftigelse igen. Dette scenarie kan i princippet gentage sig flere gange inden for undersøgelsesperioden.

Tablet 10.7 viser det gennemsnitlige antal måneder i beskæftigelse som lønmodtager⁷² blandt personer med handicap, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012. Vi ser af tabellen, at det gennemsnitlige antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse er 20,2 blandt alle personer med handicap, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012.

Gennemsnittet er statistisk signifikant højere blandt personer, der har et mindre handicap (20,8 måneder), end blandt personer, der har et større handicap (19,3 måneder). Der er også statistisk signifikante forskelle mellem personer med forskellig type af væsentligste handicap, idet personer med en psykisk lidelse (18,9 måneder) og personer med et mobilitetshandicap (20,0 måneder) har et statistisk signifikant lavere gennemsnitligt antal måneder i beskæftigelse end personer med en sygdom som væsentligste handicap (20,9 måneder).

Gennemsnittet er ligeledes statistisk signifikant højere blandt personer med handicap, der har dansk statsborgerskab (20,4 måneder), end blandt personer med handicap, der ikke har dansk statsborgerskab (15,7 måneder). Gennemsnittet er derudover statistisk signifikant højere blandt personer med handicap i aldersgrupperne 30-39 år, 40-49 år og 50-64 år (henholdsvis 20,7 måneder, 21,3 måneder og 20,0 måneder) end blandt personer i aldersgruppen 16-29 år (18,1 måneder). Endelig er gennemsnittet statistisk signifikant højere blandt personer med handicap med henholdsvis en erhvervsuddannelse, en kort og en mellemlang videregående uddannelse (henholdsvis 20,6 måneder, 21,5 måneder og 21,5

---

72. Hvorvidt der er tale om deltids- eller fuldtidsbeskæftigelse som lønmodtager, og om det er i det samme job eller i flere forskellige job, er underordnet.

måneder) end blandt personer uden en kompetencegivende uddannelse (19,3 måneder).

TABEL 10.7

Gennemsnitligt antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse fra og med 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. Fordelt efter en række baggrundskarakteristika. Personer med handicap i alderen 16-64 år, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet. 2012. Måneder.

	Gennemsnitligt antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse 1. kvartal 2012 – 4. kvartal 2013	Opvægtet antal personer	Uvægtet antal personer
<i>Køn</i>			
Mand	20,5	114.176	544
Kvinde	20,1	146.123	761
<i>Civilstand</i>			
Gift	20,6	148.287	752
Ugift	19,8	112.013	553
<i>Statsborgerskab</i>			
Dansk	20,4	253.188	1.281
Ej dansk	15,7	7.112	24
<i>Alder</i>			
16-29 år	18,1	35.339	215
30-39 år	20,7	51.160	211
40-49 år	21,3	73.930	354
50-64 år	20,0	99.870	525
<i>Uddannelse</i>			
Ingen kompetencegivende uddannelse	19,3	78.546	406
Erhvervsuddannelse	20,6	101.815	478
Kort videregående uddannelse	21,5	10.378	57
Mellemlang videregående uddannelse	21,5	42.378	242
Lang videregående uddannelse	20,9	14.075	76
<i>Sværhedsgrad af handicap</i>			
Mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem	20,8	168.384	857
Større handicap eller længerevarende helbredsproblem	19,3	91.915	448
<i>Type af væsentligste handicap</i>			
Mobilitetshandicap	20,0	120.700	591
Sanse- og mobilitetshandicap	20,0	9.639	44
Psykisk lidelse	18,9	20.170	99
Sygdom	20,9	107.024	559
<i>I alt</i>	<i>20,2</i>	<i>260.0299</i>	<i>1.305</i>

Anm.: Forskellen i gennemsnittet mellem henholdsvis køn, civilstand, statsborgerskab og sværhedsgrad af handicap er testet med en t-test. Forskellen i gennemsnittet mellem henholdsvis alder, uddannelse og type af væsentligste handicap er testet via en variansanalyse (ANOVA).

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Blandt personer med handicap ser det altså umiddelbart ud til at være særligt vanskeligt at bevare tilknytningen til arbejdsmarkedet som lønmodtager, hvis man er ung, ikke har en kompetencegivende uddannelse, er udenlandsk statsborger, har et større handicap og/eller har en psykisk lidelse som væsentligste handicap.

FORHOLD MED BETYDNING FOR AT BEVARE TILKNYTNINGEN TIL ARBEJDSMARKEDET

En del af forklaringen på variationen i bevarelsen af arbejdsmarkedstilknytningen kan imidlertid skyldes, at personer med forskellig sværhedsgrad og type af handicap adskiller sig fra hinanden på en række baggrundskaraktéristika. Med henblik på at isolere betydningen af sværhedsgraden og typen af det væsentligste handicap på sandsynligheden for at bevare tilknytningen til arbejdsmarkedet har vi, blandt personer med handicap, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012, foretaget en ordnet logistisk regression for beskæftigelsesgraden som lønmodtager fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013, hvor blandt andet køn, alder, civilstand, statsborgerskab og uddannelse er kontrolvariable, jf. bilagstabel B10.1. Beskæftigelsesgraden har vi inddelt i tre intervaller, nemlig beskæftigelse i 0-49 pct. af månederne, beskæftigelse i 50-99 pct. af månederne og beskæftigelse i alle måneder. Sidstnævnte har vi tildelt en kategori for sig selv, da omkring 65 pct. af personerne med handicap, der var i beskæftigelse som lønmodtager i 1. kvartal 2012, har været i beskæftigelse i hele perioden til og med 4. kvartal 2013, jf. tabel 10.1.

Bilagstabel B10.1 viser, på linje med tabel 10.7, at også efter kontrol for de pågældende karakteristika har personer med et større handicap en mindre beskæftigelsesgrad end personer med et mindre handicap, som er referencekategorien (jf. at odds-ratio'en er under 1 og statistisk signifikant). Vi ser også, at personer med en psykisk lidelse (referencekategorien) har en statistisk signifikant mindre beskæftigelsesgrad sammenlignet med personer, der har en sygdom som væsentligste handicap (jf. at odds-ratio'en er over 1 og statistisk signifikant). Vi finder desuden, at personer med dansk statsborgerskab og personer med en kort eller mellem-lang videregående uddannelse har en statistisk signifikant større beskæftigelsesgrad end henholdsvis personer uden dansk statsborgerskab og personer uden en kompetencegivende uddannelse, mens yngre personer med handicap har en statistisk signifikant mindre beskæftigelsesgrad

end personer i de tre ældre aldersgrupper. Kontrol for disse karakteristika bevirker også, at det nu mindsker beskæftigelsesgraden statistisk signifikant at være ugift sammenlignet med at være gift.

Til forskel fra tabel 10.7 har vi i den ordnede logistiske regression også set på betydningen af en persons generelle trivsel og det at være ansat i et fleksjob. Vi finder, jf. bilagstabel B10.1, at personer med en score på 50 eller derover på WHO-5 trivselsindekset sammenlignet med en score på 0-35 (stor risiko for depression eller stressbelastning) har en statistisk signifikant større beskæftigelsesgrad. Det samme gælder personer, der på interviewtidspunktet var ansat i et fleksjob, sammenlignet med personer ansat på anden vis, herunder enten i en anden type job på særlige vilkår eller i et job på ordinære vilkår. Den ordnede logistiske regression bygger på en proportionalitetsantagelse. Analyser viser, at denne antagelse stort set er opfyldt, jf. bilagstabel B10.2.

OPSUMMERING

- Andelen af personer, der var beskæftiget som lønmodtager på interviewtidspunktet i Arbejdskraftundersøgelsen 1. kvartal 2012, og som har været beskæftiget som lønmodtager i hele perioden frem til og med 4. kvartal 2013, er markant og statistisk signifikant mindre blandt personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem (61,0 pct.) sammenlignet med personer med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem (69,6 pct.) og personer uden handicap (70,4 pct.). Andelen er ligeledes statistisk signifikant mindre blandt personer med henholdsvis en psykisk lidelse (54,4 pct.) og et mobilitetshandicap (64,9 pct.) set i forhold til personer med en sygdom (71,8 pct.) som væsentligste handicap.
- Den gennemsnitlige sammenhængende varighed af lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 varierer også statistisk signifikant med sværhedsgraden af handicap. Personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem har en kortere gennemsnitlig sammenhængende varighed (17,6 måneder) end henholdsvis personer med et mindre handicap eller længerevarende helbredsproblem (19,2 måneder) og personer uden handicap (19,3 måneder). Personer med en psykisk lidelse har også en statistisk signifikant kortere gennemsnitlig sammenhængende varighed

(16,4 måneder) end personer med en sygdom (19,4 måneder) som væsentligste handicap.

- På baggrund af varighedsanalyser finder vi, at sandsynligheden for at fastholde sammenhængende lønmodtagerbeskæftigelse falder med sværhedsgraden af handicap, men ikke med typen af det væsentligste handicap, når vi tager højde for betydningen af en række baggrundskaraktistika. Både personer med et mindre og personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem har således en statistisk signifikant mindre fastholdelsessandsynlighed end personer uden handicap. Forskellen mellem personer med et mindre og personer med et større handicap eller længerevarende helbredsproblem er imidlertid ikke statistisk signifikant.
- Blandt personer med handicap viser varighedsanalyser, at personer med megen lønmodtagererfaring de seneste 4 år op til interviewtidspunktet har statistisk signifikant større fastholdelsessandsynlighed end personer med lidt erhvervs erfaring. Personer ansat i et fleksjob har også statistisk signifikant større fastholdelsessandsynlighed end personer, der ikke er ansat i et fleksjob. Mere overraskende er det, at der ikke er en statistisk signifikant sammenhæng mellem trivsel og fastholdelsessandsynligheden.
- Det gennemsnitlige antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013 blandt personer med handicap, der var beskæftiget som lønmodtager på interviewtidspunktet, varierer statistisk signifikant med alder, statsborgerskab, uddannelsesniveau samt typen og sværhedsgraden af det væsentligste handicap. Det gennemsnitlige antal måneder med lønmodtagerbeskæftigelse er særligt lavt blandt personer med handicap, der er unge, har en kortere uddannelse, er udenlandske statsborgere, har et større handicap eller længerevarende helbredsproblem og/eller en psykisk lidelse som væsentligste handicap.
- En ordnet logistisk regression viser, at beskæftigelsesgraden som lønmodtager i perioden fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013 falder med sværhedsgraden af handicap, samt hvis man har en psykisk lidelse sammenlignet med en sygdom som væsentligste handicap. Der er en statistisk signifikant positiv sammenhæng mellem uddannelsesniveaue og tilknytningen til arbejdsmarkedet, og personer, som er gift, har en statistisk signifi-

kant større tilknytning end gifte. Ligesom personer ansat i fleksjob også har en statistisk signifikant større tilknytning end personer ansat på anden vis. Betydningen af alder er ikke entydig.

BILAG

BILAG TIL KAPITEL 2

BILAGSTABEL B2.1

Befolkningen fordelt efter køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse. Særskilt for handicapstatus. 1. kvartal 2014. Procent.

	Handicap (alle under ét)	Intet handicap
<i>Køn</i>		***
Mand	43,8	51,7
Kvinde	56,2	48,3
<i>Civilstand</i>		
Ugift	53,4	53,8
Gift	46,6	46,2
<i>Statsborgerskab</i>		***
Dansk	93,4	90,3
Ej dansk	6,6	9,7
<i>Alder</i>		***
16-29 år	15,2	30,3
30-39 år	14,7	20,2
40-49 år	24,5	22,4
50-64 år	45,6	27,2
<i>Uddannelse</i>		***
Ingen kompetencegivende uddannelse	46,1	38,3
Erhvervsuddannelse	35,2	31,5
Kort videregående uddannelse	3,0	4,2
Mellem/lang videregående uddannelse	11,8	16,6
Lang videregående uddannelse	3,9	9,5
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	601.844	2.952.151
Uvægtet antal personer	2.724	15.919

Anm.: Forskellen i fordelingen på køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse mellem personer med og personer uden handicap er testet med en chi2-test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

BILAGSTABEL B2.2

Befolkningen fordelt efter køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse. Særskilt for sværhedsgraden af handicappet. 1. kvartal 2014. Procent.

	Større handicap /længerevarende helbredsproblem	Mindre handicap /længerevarende helbredsproblem
<i>Køn</i>		
Mand	42,7	45,5
Kvinde	57,3	54,5
<i>Civilstand</i>		
Ugift	53,2	53,6
Gift	46,8	46,4
<i>Statsborgerskab</i>	*	
Dansk	92,4	94,8
Ej dansk	7,6	5,2
<i>Alder</i>	***	
16-29 år	10,4	22,6
30-39 år	14,2	15,6
40-49 år	24,8	24,0
50-64 år	50,6	37,8
<i>Uddannelse</i>	***	
Ingen kompetencegivende uddannelse	48,5	42,6
Erhvervsuddannelse	37,2	32,4
Kort videregående uddannelse	2,4	3,7
Mellemlang videregående uddannelse	8,9	16,1
Lang videregående uddannelse	3,0	5,2
<hr/>		
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	366.379	235.465
Uvægtet antal personer	1.545	1.179

Anm.: Forskellen i fordelingen på køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse mellem personer med et mindre og personer med et større handicap er testet med en chi2-test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

BILAG TIL KAPITEL 3

BILAGSTABEL B3.1

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap. Uden regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat	Sig.
Mand	-0,0422 ***	
Ugift	0,0598 ***	
Dansk statsborger	0,0122	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1019 ***	
40-49 år	0,0597 ***	
50-64 år	0,1312 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0555 ***	
Kort videregående uddannelse	-0,0717 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0890 ***	
Lang videregående uddannelse	-1,1254 ***	
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0213 ***	
Region Syd	0,0228 ***	
Region Midtjylland	-0,0131 **	
Region Nordjylland	-0,0099	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0241 ***	
2005	0,0252 ***	
2008	0,0089	
2010	-0,0137 **	
2014	-0,0034	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau. n = 89.673

BILAGSTABEL B3.2

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap. Med regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat	Sig.
Mand	-0,0419 ***	
Ugift	0,0597 ***	
Dansk statsborger	0,0125	
Regional ledighed	-0,0012	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1017 ***	
40-49 år	0,0597 ***	
50-64 år	0,1310 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0556 ***	
Kort videregående uddannelse	-0,0714 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0889 ***	
Lang videregående uddannelse	-0,1251 ***	
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0209 ***	
Region Syd	0,0221 ***	
Region Midtjylland	-0,0126 *	
Region Nordjylland	-0,0108	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0257 ***	
2005	0,0260 ***	
2008	0,0067	
2010	-0,0138 **	
2014	-0,0037	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau. n = 89.045.

BILAGSTABEL B3.3

Gennemsnitlige marginale effekter fra multinomial logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et større eller mindre handicap i forhold til ikke at have et handicap. Uden regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat	Sig.
<i>Har større handicap</i>		
Mand	-0,0368	***
Ugift	0,0565	***
Dansk statsborger	-0,0121	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0919	***
40-49 år	0,0433	***
50-64 år	0,1020	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0468	***
Kort videregående uddannelse	-0,0588	***
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0749	***
Lang videregående uddannelse	-0,0916	***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0190	***
Region Syd	0,0040	
Region Midtjylland	-0,0046	
Region Nordjylland	-0,0057	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2005	-0,0011	
2008	0,0006	
2010	-0,0034	
2014	0,0032	
<i>Har mindre handicap</i>		
Mand	-0,0196	***
Ugift	0,0176	***
Dansk statsborger	0,0301	**
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0307	***
40-49 år	0,0204	***
50-64 år	0,0457	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0118	***
Kort videregående uddannelse	-0,0217	***
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0252	***
Lang videregående uddannelse	-0,0462	***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0088	*
Region Syd	-0,0010	
Region Midtjylland	-0,0084	*
Region Nordjylland	-0,0092	*
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2005	0,0304	***
2008	0,0108	**
2010	-0,0137	***
2014	-0,0079	*

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 79.230.

BILAGSTABEL B3.4

Gennemsnitlige marginale effekter fra multinomial logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et større eller mindre handicap i forhold til ikke at have et handicap. Med regional ledighed som forklarende variabel.

	Estimat	Sig.
<i>Har større handicap</i>		
Mand	-0,0366	***
Ugift	0,0561	***
Dansk statsborger	-0,0122	
Regional ledighed	0,0014	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0917	***
40-49 år	0,0434	***
50-64 år	0,1020	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0468	***
Kort videregående uddannelse	-0,0587	***
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0748	***
Lang videregående uddannelse	-0,0914	***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0195	***
Region Syd	0,0036	
Region Midtjylland	-0,0043	
Region Nordjylland	-0,0068	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2010)</i>		
2005	-0,0024	
2008	0,0028	
2012	-0,0040	
2014	0,0026	
<i>Har mindre handicap</i>		
Mand	-0,0195	***
Ugift	0,0177	***
Dansk statsborger	0,0303	**
Regional ledighed	-0,0025	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0302	***
40-49 år	0,0203	***
50-64 år	0,0456	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	-0,0117	***
Kort videregående uddannelse	-0,0212	***
Mellemlang videregående uddannelse	-0,0247	***
Lang videregående uddannelse	-0,0457	***
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>		
Region Hovedstaden	-0,0080	*
Region Syd	-0,0010	
Region Midtjylland	-0,0087	*
Region Nordjylland	-0,0070	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2005	0,0325	***
2008	0,0061	
2010	-0,0134	***
2014	-0,0077	*

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 78.707

BILAGSTABEL B3.5

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter sværhedsgraden af handicap. Særskilt for typen af det væsentligste handicap. 2014. Procent.

	Mobilitets- handicap	Sanse- og kommunikati- onshandicap	Psykiske lidel- ser	Sygdomme
Mindre handicap	39,6	50,2	25,7	56,3
Større handicap	60,4	49,8	74,3	47,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	231.397	15.648	76.542	224.661
Uvægtet antal personer	1.036	72	311	1.082

Anm.: Forskelle mellem de fire typer af væsentligste handicap er testet to og to mod hinanden med en χ^2 -test.

Forskellen mellem personer med en psykisk lidelse og henholdsvis personer med et mobilitetshandicap, et sanse- og kommunikationshandicap og en sygdom er signifikant på et 0,1-procent-niveau. Ingen af de øvrige parvise forskelle er signifikante.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

BILAG TIL KAPITEL 4

BILAGSTABEL B4.1

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer i alderen 16-64 år. Personer med og personer uden handicap. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	Estimat	Sig.
Har et handicap	-0,3264	***
<i>Undersøgelsesår (referenceår = 2014)</i>		
2002	0,0489	***
2005	0,0427	***
2008	0,0477	***
2010	0,0063	
2012	0,0094	
<i>Interaktioner</i>		
Handicapstatus×2002	0,0100	
Handicapstatus×2005	0,0347	*
Handicapstatus×2008	0,0116	
Handicapstatus×2010	0,0199	
Handicapstatus×2012	-0,0001	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau. n = 92.003.

1. Vi har foretaget tilsvarende regressioner med henholdsvis 2002, 2005, 2008, 2010 og 2012 som referenceår. Med undtagelse af 2005 som referenceår viser regressionerne en ens beskæftigelsesudvikling mellem personer med og personer uden handicap. Med 2012 som referenceår er resultatet som i tabellen, nemlig med en signifikantinteraktionseffekt mellem 2005 og handicapstatus.

BILAGSTABEL B4.2

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0865	***
Ugift	-0,1376	***
Dansk statsborger	0,1664	***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	0,0578	**
40-49 år	-0,0187	
50-64 år	-0,2133	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1513	***
Kort videregående uddannelse	0,2194	***
Mellemlang videregående uddannelse	0,2586	***
Lang videregående uddannelse	0,3427	***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0502	**
2005	0,6834	***
2008	0,0633	***
2010	0,0006	
2014	-0,0145	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 14.680.

BILAGSTABEL B4.3

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år, 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0416 ***	
Ugift	-0,0366 ***	
Dansk statsborger	0,1548 ***	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1288 ***	
40-49 år	0,0749 ***	
50-64 år	-0,1227 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,0974 ***	
Kort videregående uddannelse	0,1076 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,1111 ***	
Lang videregående uddannelse	0,1461 ***	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0299 ***	
2005	0,0186 **	
2008	0,0336 ***	
2010	-0,0081	
2014	-0,0061	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 74.689.

BILAGSTABEL B4.4

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for variation i den regionale ledighed. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0874	***
Ugift	-0,1369	***
Dansk statsborger	0,1678	***
Regional ledighedsprocent	-0,0241	***
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	0,0570	**
40-49 år	-0,0216	
50-64 år	-0,2162	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1512	***
Kort videregående uddannelse	0,2197	***
Mellemlang videregående uddannelse	0,2599	***
Lang videregående uddannelse	0,3438	***
<i>Undersøgel sesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0805	***
2005	0,0892	***
2008	0,0245	
2010	0,0068	
2014	-0,0050	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 14.556.

BILAGSTABEL B4.5

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for variation i den regionale ledighed. 2002-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0419 ***	
Ugift	-0,0352 ***	
Dansk statsborger	0,1546 ***	
Regional ledighedsprocent	-0,0151 ***	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1287 ***	
40-49 år	0,0745 ***	
50-64 år	-0,1238 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,0975 ***	
Kort videregående uddannelse	0,1074 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,1120 ***	
Lang videregående uddannelse	0,1472 ***	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0472 ***	
2005	0,0306 ***	
2008	0,0091	
2010	-0,0056	
2014	-0,0021	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 74.189.

BILAGSTABEL B4.6

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-46 år i Arbejdskraftundersøgelsen 2002. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med og personer uden handicap. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Har et handicap	-0,2529	***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2011)</i>		
2002	-0,0214	**
2003	-0,0165	*
2004	-0,0140	
2005	0,0178	**
2006	0,0410	***
2007	0,0476	***
2008	0,0167	*
2009	-0,0106	
2010	-0,0199	**
2012	0,0015	
<i>Interaktioner</i>		
Handicapstatus×2002	0,0247	*
Handicapstatus×2003	0,0203	
Handicapstatus×2004	0,0171	
Handicapstatus×2005	-0,0051	
Handicapstatus×2006	-0,0279	*
Handicapstatus×2007	-0,0147	
Handicapstatus×2008	0,0090	
Handicapstatus×2009	0,0097	
Handicapstatus×2010	0,0193	*
Handicapstatus×2012	-0,0133	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 70.764.

BILAGSTABEL B4.7

Forløbsanalyse for deltagere i Arbejdskraftundersøgelsen 2002 i alderen 16-46 år. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0981 ***	
Ugift	-0,1442 ***	
Dansk statsborger	0,2846 ***	
Regional ledighedsprocent	-0,0464 **	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	0,0735 *	
40-49 år	-0,0810 **	
50-58 år	-0,1638 **	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1852 ***	
Kort videregående uddannelse	0,1649 **	
Mellemlang videregående uddannelse	0,2752 ***	
Lang videregående uddannelse	0,3086 ***	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2011)</i>		
2002	0,0272	
2003	0,0684 *	
2004	0,0652	
2005	0,0495	
2006	0,0008	
2007	-0,0076	
2008	-0,0718	
2009	-0,0410 *	
2010	0,0055	
2012	0,0004	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 9.989.

BILAGSTABEL B4.8

Forløbsanalyse for deltagere i Arbejdskraftundersøgelsen 2002 i alderen 16-46 år. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap. IDA-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Mand	0,0379	***
Ugift	-0,0472	***
Dansk statsborger	0,1881	***
Regional ledighedsprocent	-0,0109	**
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0337	***
40-49 år	0,0174	**
50-58 år	0,0341	***
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,0778	***
Kort videregående uddannelse	0,0723	***
Mellemlang videregående uddannelse	0,0625	***
Lang videregående uddannelse	0,0898	***
<i>Undersøgesår (reference = 2011)</i>		
2002	0,0384	***
2003	0,0440	***
2004	0,0425	***
2005	0,0512	***
2006	0,0534	***
2007	0,0460	***
2008	0,0067	
2009	-0,0043	
2010	-0,0079	*
2012	0,0010	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 58.980.

BILAGSTABEL B4.9

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-46 år i Arbejdskraftundersøgelsen 2002. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med og personer uden handicap. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Har et handicap	-0,2955	***
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	-0,0658	***
2003	-0,0845	***
2004	-0,0805	***
2005	-0,0527	***
2006	-0,0324	***
2007	-0,0168	
2008	-0,0084	
2009	-0,0362	***
2010	-0,0340	***
2011	-0,0202	**
2013	0,0020	
<i>Interaktioner</i>		
Handicapstatus×2002	0,0450	**
Handicapstatus×2003	0,0575	***
Handicapstatus×2004	0,0435	**
Handicapstatus×2005	0,0487	**
Handicapstatus×2006	0,0310	*
Handicapstatus×2007	0,0434	**
Handicapstatus×2008	0,0414	**
Handicapstatus×2009	0,0336	*
Handicapstatus×2010	0,0453	***
Handicapstatus×2011	0,0289	**
Handicapstatus×2013	0,0174	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau. n = 78.347.

BILAGSTABEL B4.10

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-46 år i Arbejdskraftundersøgelsen 2002. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Mand	0,1253 ***	
Ugift	-0,1487 ***	
Dansk statsborger	0,2110 **	
Regional ledighedsprocent	-0,0420 *	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0152	
40-49 år	-0,0511 *	
50-58 år	-0,1225 **	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1757 ***	
Kort videregående uddannelse	0,1584 **	
Mellemlang videregående uddannelse	0,2431 ***	
Lang videregående uddannelse	0,3387 ***	
<i>Undersøgelserår (reference = 2012)</i>		
2002	-0,0125	
2003	0,0307	
2004	0,0068	
2005	-0,0034	
2006	-0,0572 *	
2007	-0,0631	
2008	-0,0668	
2009	-0,0332	
2010	-0,0033	
2011	-0,0142	
2013	0,0159	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 10.904.

BILAGSTABEL B4.11

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-46 år i Arbejdskraftundersøgelsen 2002. Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap. DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat	Sig.
Mand	0,1098 ***	
Ugift	-0,0584 ***	
Dansk statsborger	0,1196 ***	
Regional ledighedsprocent	-0,0174 ***	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1168 ***	
40-49 år	0,0645 ***	
50-58 år	0,0778 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1028 ***	
Kort videregående uddannelse	0,0986 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,0723 ***	
Lang videregående uddannelse	0,1394 ***	
<i>Undersøgelsesår (reference = 2012)</i>		
2002	0,0351 ***	
2003	0,0321 ***	
2004	0,0248 **	
2005	0,0214 **	
2006	0,0082	
2007	-0,0132	
2008	-0,0189	
2009	-0,0179 *	
2010	-0,0244 **	
2011	-0,0210 **	
2013	-0,0117	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 64.476.

BILAG TIL KAPITEL 5

BILAGSTABEL B5.1

Lineær regression, der estimerer den ugentlige arbejdstid blandt beskæftigede personer med og beskæftigede personer uden handicap i alderen 16-64 år. 2008-2014.

	Estimat	Sig.
Har et handicap	-3,8819	***
<i>Undersøgelsesår (referenceår = 2014)</i>		
2008	0,7607	***
2010	-0,1134	
2012	-0,2069	
<i>Interaktioner</i>		
Handicapstatus×2008	1,3015	**
Handicapstatus×2010	1,0981	
Handicapstatus×2012	1,6386	**
Konstant	34,0225	***

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 53.702.

BILAG TIL KAPITEL 6

BILAGSTABEL B6.1

Særlige handicapkompenserende ordninger samt øvrige ordninger, som kan være relevante for personer med handicap.

HANDICAPKOMPENSERENDE ORDNINGER

Personlig assistance: Ledige, lønmodtagere (inkl. fleksjobansatte og førtidspensionister i løntilskud) og selvstændigt erhvervsdrivende, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få støtte af en personlig assistent. Den personlige assistent må kun hjælpe med praktiske, perifere arbejdsopgaver, som den pågældende ikke selv kan udføre på grund af funktionsnedsættelsen, eller give særlig personlig støtte til arbejdsopgaver. De faglige og indholdsmæssige jobfunktioner skal personen med handicap selv udføre. Den personlige assistents opgaver kan fx være løft, døvetolkning, sekretærarbejde osv. Som udgangspunkt kan der til en fuldtidsansat bevilges personlig assistance op til 20 timer om ugen. Den personlige assistent ansættes i virksomheden, hvor personen med handicap arbejder, men der ydes tilskud til assistentens løn. Jobcentret behandler ansøgninger og bevilger støtte til personlig assistance.

Personlig assistance ved efteruddannelse: Ledige, lønmodtagere (inkl. fleksjobansatte og førtidspensionister i løntilskud) og selvstændigt erhvervsdrivende, der har en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, kan få støtte af en personlig assistent i forbindelse med efter- eller videreuddannelse. Det kan være i forbindelse med et job, som den pågældende allerede har, eller det kan være forud for en konkret ansættelse. Der kan bevilges op til 20 timer om ugen til en personlig assistent, og jobcentret behandler og bevilger ansøgninger.

Hjælpe midler: Personer med handicap kan støttes via tilskud til hjælpemidler, arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning i forbindelse med arbejde eller uddannelse. Det er en forudsætning, at udgiften til hjælpemidlerne ligger ud over, hvad arbejdsgiveren eller uddannelsesinstitutionen kan forventes at betale, og at der er tale om særlige hjælpemidler, der ikke almindeligt forekommer på arbejdspladsen/uddannelsesinstitutionen. Jobcentret behandler og bevilger ansøgninger om hjælpemidler.

Job med løntilskud til nyuddannede med handicap/"Isbryderordningen": Personer med handicap, der har en uddannelse, men mangler relevant erhvervs erfaring og derfor har svært ved at få et job, kan via isbryderordningen få et job med løntilskud i op til 12 måneder. Den pågældende skal have gennemført en faglig eller teoretisk uddannelse af mindst 18 måneders varighed, der giver ret til optagelse i en statsanerkendt arbejdsløshedskasse, og ansættelsen under isbryderordningen skal være begyndt senest 2 år efter, at uddannelsen er afsluttet. Der foreligger ikke krav om, at personen er ledig eller har været ledig i en vis periode. Jobcentret administrerer og bevilger støtte til isbryderordningen.

Fortrinsadgang: Reglen om fortrinsadgang giver jobsøgende personer med handicap ret til at komme til ansættelsessamtale, hvis de opfylder de formelle uddannelses- og kvalifikationskrav til jobbet, eller hvis jobcentret har godkendt, at de kan benytte reglen. Fortrinsadgangen gælder i forhold til at blive ansat i offentlige stillinger eller at få tildelt bevilling til en række erhverv (taxabevillinger, bevilling af studeplads til avis- og bladkiosker og lignende). Det er arbejdsgiveren, der foretager den endelige vurdering og valg af ansøger.

Mentor: En mentor kan bevilges til personer, som har særlig brug for støtte til at opnå eller fastholde et beskæftigelsesrettet forløb, en uddannelse eller et job. En mentor er en medarbejder på en virksomhed, en medarbejder på en uddannelsesinstitution eller en ekstern konsulent. Den eksterne konsulent kan være en medarbejder fra jobcentret. Støtten kan være introduktion til uddannelsen, arbejdspladsen eller virksomheden samt vejledning og oplæring i arbejdet. Støtten kan også bestå i, at mentoren hjælper personen med forhold uden for arbejdspladsen, der forhindrer beskæftigelse. Mentorfunktionen skal være afgørende for det beskæftigelsesfremmende formål, før der kan bevilges støtte. Arbejdsgiveren eller uddannelsesinstitutionen får dækket lønomkostningerne for den medarbejder, der skal være mentor, ligesom der kan gives tilskud til uddannelse af en mentor.

ØVRIGE ORDNINGER

Fleksjob: Et fleksjob er et job på særlige vilkår på private eller offentlige arbejdspladser eller som selvstændig erhvervsdrivende. Fleksjob kan bevilliges til personer, der har en varig og væsentlig begrænsning i arbejdsevnen og derfor ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår. Derudover er et andet kriterium, at muligheden for revalidering skal være udtømt, ligesom aktivering og andre foranstaltninger (fx omplacering på arbejdspladsen) skal være afprøvet. Arbejdsgiveren udbetaler løn og kompenseres i form af løntilskud, der svarer til halvdelen eller to tredjedele af lønnen afhængigt af graden af den nedsatte arbejdsevne hos medarbejderen. Det er jobcentret, der behandler ansøgningen om fleksjob.

Arbejdsprøvning/Revalidering: Personer med begrænsninger i arbejdsevnen, som er i fare for at miste jobbet eller ikke kan få job, har mulighed for at søge om hjælp i form af revalidering. En revalidering kan eksempelvis bestå af vejledning og opkvalificering i form af kortere afklaringsforløb eller uddannelsesforløb på ordinære eller særlige vilkår. Det kan omfatte offentlig eller privat virksomhedspraktik, evt. ansættelse med løntilskud (virksomhedsrevalidering) eller støtte til etablering af selvstændig virksomhed i form af fx rentefrit lån, bil, værktøj, materialer o.a. For at opnå revalidering skal personens arbejdsevne være begrænset af fysiske, psykiske eller sociale årsager, der skal være et erhvervsmæssigt sigte med revalideringen, og den skal kunne føre til selvforsørgelse, og derudover skal aktiviteter inden for lov om aktiv beskæftigelsespolitik eller anden lovgivning være utilstrækkelige i forhold til at få personen i job. Både personer, der er i arbejde, og personer uden arbejde, som fx modtager kontanthjælp, førtidspension eller sygedagpenge, kan bevilliges en revalidering. En revalidering bevilliges af jobcentret, som tilrettelægger og gennemfører et individuelt og fleksibelt kontaktforbud med personlig kontakt mindst hver tredje måned.

Job med løntilskud til førtidspensionister: Et job med løntilskud til førtidspensionister er et job på særlige vilkår, hvor der er lavet særlig aftale om løn og arbejdsvilkår, arbejdstid, skånehensyn osv. (tidligere kaldet "skånejob"). Der er ingen begrænsninger for, hvilken type job der kan oprettes som job med løntilskud for førtidspensionister, og i forbindelse med det enkelte løntilskud udarbejder jobcentret en aftale om arbejdsvilkår i samarbejde med førtidspensionisten, arbejdspladsen og evt. faglige organisationer. Jobcentret skal foretage opfølgning 6 måneder efter løntilskuddets opstart og herefter én gang om året. Enkelte førtidspensionister har så begrænset arbejdsevne, at de ikke kan ansættes i løntilskud. Ønsker de alligevel beskæftigelse, er der mulighed for dette på beskyttede værksteder eller ved frivilligt arbejde.

Beskyttet beskæftigelse: Beskyttet beskæftigelse er målrettet personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på ordinære vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Målgruppen for ordningen er personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og personer med særlige sociale problemer, som fx hjemløse, sindslidende og misbrugere. Beskyttet beskæftigelse består i udførelsen af opgaver, der indgår som et led i en produktion af varer eller tjenesteydelser. Det kan være montage- og pakkearbejde. Men det kan også være arbejdsfunktioner af anden art, fx varetagelsen af servicefunktioner i forbindelse med kantinedrift, cafedrift eller opgaver af kontormæssig karakter.

Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse: Næsten alle overenskomster på arbejdsmarkedet indeholder et såkaldt "socialt kapitel". Det giver mulighed for, at man kan ansætte personer med nedsat arbejdsevne på særlige vilkår. Det særlige ved disse job er, at der er tale om job på særlige vilkår uden løntilskud. De sociale kapitler giver som hovedregel mulighed for, at ordinære aftaler om løn og arbejdstid fraviges, hvis dette tillader, at man kan fastholde eller integrere en person med nedsat arbejdsevne.

Anm.: Opdateret version af oversigten i Tørslev m.fl. (2010).

BILAG TIL KAPITEL 7

BILAGSTABEL B7.1

Andel personer med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt forskellige befolkningsgrupper. Særskilt for personer med og personer uden handicap. 2014. Procent.

	Andel med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer med handicap	Andel med læse- og/eller skrivevanskeligheder blandt personer uden handicap
<i>Køn</i>	**	***
Mand	16,1	6,3
Kvinde	11,6	4,3
<i>Civilstand</i>	**	**
Ugift	15,5	5,8
Gift	11,4	4,7
<i>Statsborgerskab</i>	***	***
Dansk	12,5	4,7
Ej dansk	28,5	11,3
<i>Alder</i>	***	***
16-29 år	18,7	6,4
30-39 år	16,4	5,9
40-49 år	14,4	5,0
50-64 år	10,5	3,9
<i>Uddannelse</i>	***	***
Ingen kompetencegivende uddannelse	17,4	6,1
Erhvervsuddannelse	9,6	6,1
Kort videregående uddannelse	7,9	1,8
Mellemlang videregående uddannelse	2,9	1,5
Lang videregående uddannelse	3,4	0,9
Procentgrundlag:		
Opvægtet antal personer	601.844	2.952.191
Uvægtet antal personer	2.724	15.919

Anm.: Forskellen i andelen med læse- og/eller skrivevanskeligheder mellem køn, civilstand, statsborgerskab, alder og uddannelse er testet med en chi2-test særskilt for personer med og personer uden handicap.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

BILAGSTABEL B7.2

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for læse- og/eller skrivevanskeligheder. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2014.

	Estimat	Sig.
Har læse- og/eller skrivevanskeligheder	-0,0742 *	
Mand	0,0867 ***	
Ugift	-0,1781 ***	
Dansk statsborger	-0,0519	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	0,0393	
40-49 år	0,0263	
50-64 år	-0,1238 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1212 ***	
Kort videregående uddannelse	0,3576 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,2679 ***	
Lang videregående uddannelse	0,3630 ***	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 2.522.

BILAGSTABEL B7.3

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for læse- og/eller skrivevanskeligheder. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2014.

	Estimat	Sig.
Læse- og/eller skrivevanskeligheder	-0,0491 **	
Mand	0,0450 ***	
Ugift	-0,0491 ***	
Dansk statsborger	0,1492 ***	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,1425 ***	
40-49 år	0,0962 ***	
50-64 år	-0,0762 ***	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,0833 ***	
Kort videregående uddannelse	0,1157 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,1087 ***	
Lang videregående uddannelse	0,1556 ***	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 14.998.

BILAGSTABEL B7.4

Gennemsnitlige marginale effekter fra logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse blandt personer med handicap i alderen 16-64 år, når der kontrolleres for læse- og/eller skrivevanskeligheder og sværhedsgraden af handicap. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. 2014.

	Estimat	Sig.
Læse- og/eller skrivevanskeligheder	-0,0557	
Større handicap (i forhold til mindre handicap)	-0,3234 ***	
Mand	0,0704 ***	
Ugift	-0,1565 ***	
Dansk statsborger	-0,0508 ***	
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>		
16-29 år	-0,0374	
40-49 år	0,0337	
50-64 år	-0,0976 **	
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	0,1070 ***	
Kort videregående uddannelse	0,3169 ***	
Mellemlang videregående uddannelse	0,2008 ***	
Lang videregående uddannelse	0,3164 ***	

Anm.: * = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.
n = 2.522.

BILAG TIL KAPITEL 8

BILAGSTABEL B8.1

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter kendskab til og benyttelse af fleksjobordningen. 2005-2014. Procent.

Ved du, hvad ordningen med fleksjob går ud på?	2005 ***	2008 ***	2010 *	2012	2014 *
Benyttter eller har benyttet ordningen	8,3	10,2	13,0	12,2	15,0
Kender ordningen, men har ikke benyttet	70,5	71,1	67,3	64,3	62,5
Kender ikke ordningen	21,3	18,7	19,6	23,6	22,5
I alt	100,1	100,0	99,9	100,1	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	687.473	665.458	565.453	615.729	601.844
Uvægtet antal personer	1.775	3.127	2.761	2.789	2.724

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2012 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005 og 2008 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2010 er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

BILAGSTABEL B8.2

§4 i Lov om kompensation til handicappede i erhverv m.v. før og efter lovændring den 6. juni 2007.

Lovtekst før d. 6. juni 2007

§ 4. Der kan ydes personlig assistance til ledige, lønmodtagere og selvstændigt erhvervsdrivende, der på grund af

- 1) synsnedsettelse er ude af stand til eller kun med uforholdsmæssigt besvær er i stand til at læse,
- 2) alvorligt hørehandicap har særlige behov for bistand ved udførelsen af erhverv m.v., herunder tolkebistand,
- 3) meget betydeligt nedsat funktion som følge af et handicap har behov for praktisk bistand ved udførelse af arbejdsfunktioner,
- 4) handicap i øvrigt har anden alvorligt nedsat funktion, der giver behov for særlig bistand i forbindelse med udøvelse af erhverv m.v.

Lovtekst efter d. 6. juni 2007

§ 4. Der kan ydes personlig assistance til ledige, lønmodtagere og selvstændigt erhvervsdrivende, der på grund af en betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsettelse har behov for særlig personlig bistand.

BILAGSTABEL B8.3

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter kendskab til og benyttelse af ordningen med personlig assistance i erhverv. Målgruppe efter lovændring. 2005-2014. Procent.

Ved du, hvad ordningen med personlig assistance går ud på?	2005 *	2008	2010	2012	2014
Benytter eller har benyttet ordningen	0,6	1,4	1,6	2,6	2,0
Kender ordningen, men har ikke benyttet	17,0	21,4	25,4	23,1	25,2
Kender ikke ordningen	82,5	77,2	73,0	74,3	72,8
I alt	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	98.072	115.128	111.760	93.794	82.416
Uvægtet antal personer	222	485	490	381	356

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

BILAGSTABEL B8.4

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejdsgivertilbud om særlige arbejdsopgaver. 2005-2012. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få særlige arbejdsopgaver – og blev tilbuddet iværksat?	2005 ***	2008 *	2010	2012	2014
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,7	20,6	20,5	19,8
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,0	1,8	1,4	1,0	1,4
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,9	0,9	0,6	0,8	1,4
Nej, men havde behov	8,8	6,2	3,1	4,1	4,1
Nej, men havde ikke behov	75,2	68,3	74,3	73,6	73,3
I alt	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	363.010	338.172	261.206	269.062	255.554
Uvægtet antal personer	975	1.710	1.264	1.366	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2008 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

BILAGSTABEL B8.5

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejdsgivertilbud om fleksible arbejdsvilkår. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få særligt fleksible arbejdsvilkår – og blev tilbuddet iværksat?	2005 ***	2008	2010	2012	2014
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,2	20,6	20,2	20,4
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,1	1,3	0,8	1,2	1,6
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,7	0,9	0,4	0,7	1,1
Nej, men havde behov	8,8	6,5	3,9	4,6	4,0
Nej, men havde ikke behov	75,3	69,1	74,3	73,4	73,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,1	100,1
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	363.664	338.172	261.206	269.062	255.554
Uvægtet antal personer	977	1.710	1.264	1.366	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 0,1-procent-niveau, mens forskellen mellem 2014 og 2008 er signifikant på et 5-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

BILAGSTABEL B8.6

Beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter arbejdsgivertilbud om personlig hjælper. 2005-2014. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har din nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt dig at få en personlig hjælper – og blev tilbuddet iværksat?	2005 **	2008	2010	2012	2014
Ja, tilbudt og iværksat	1,4	1,3	2,1	1,9	1,8
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	0,3	0,7	0,6	0,5	0,4
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,0	0,2	0,0	0,3	0,5
Nej, men havde behov	5,9	2,5	1,2	2,6	2,6
Nej, men havde ikke behov	92,4	95,3	96,0	94,7	94,7
I alt	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	363.538	338.172	261.206	269.062	255.554
Uvægtet antal personer	978	1.710	1.264	1.366	1.282

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og 2005 er signifikant på et 1-procent-niveau.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer). Procentandelene summer ikke alle steder til 100,0 på grund af afrunding.

BILAG TIL KAPITEL 9

BILAGSTABEL B9.1

Personer med handicap i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter forventet tilbagetrækningsalder. 2005-2014. Procent.

	2005***	2008***	2010***	2012	2014***
60 år eller derunder	38,6	33,4	29,6	16,8	10,6
Over 60 år	61,4	66,6	70,4	83,2	89,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:					
Opvægtet antal personer	368.511	381.451	242.438	196.838	241.988
Uvægtet antal personer	1.018	1.926	1.232	978	1.190

Anm.: Forskellen mellem 2012 (referenceåret) og henholdsvis 2005, 2008, 2010 og 2014 er testet med en χ^2 -test.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

Derudover har vi testet med 2014 som referenceår og fundet, at forskellen mellem 2014 og henholdsvis 2005, 2008 og 2010 er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

BILAGSTABEL 9.2

Personer i alderen 16-64 år, som er i beskæftigelse eller forventer at komme det, fordelt efter forventet tilbagetrækningsalder. Særskilt for handicapstatus og ansættelsestype. Personer med og personer uden handicap. 2014. Procent.

	Personer med handicap ansat på særlige vilkår	Personer med handicap ansat på ordinære vilkår	Personer med handicap (alle under ét)	Personer uden handicap
60 år eller derunder	15,2	9,5	10,6	6,6
Over 60 år	84,8	90,5	89,4	93,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Procentgrundlag:				
Opvægtet antal personer	45.107	196.881	241.988	1.806.966
Uvægtet antal personer	211	979	1.190	9.516

Anm.: Forskellen i fordelingen mellem personer med og personer uden handicap er testet med en χ^2 -test.

Forskellen i fordelingen mellem personer med og personer uden handicap er signifikant på et 0,1-procent-niveau.

Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på ordinære vilkår og personer uden handicap er signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på særlige vilkår og personer uden handicap er også signifikant på et 1-procent-niveau. Forskellen i fordelingen mellem personer med handicap ansat på henholdsvis særlige og ordinære vilkår er ikke signifikant.

Procentandelene er for populationen (det vil sige det opvægtede antal personer).

BILAG TIL KAPITEL 10

BILAGSTABEL B10.1

Odds-ratio'er fra ordnet logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i lønmodtagerbeskæftigelse fra og med interviewtidspunktet i 1. kvartal 2012 til og med 4. kvartal 2013. Personer med handicap i alderen 16-64 år, der var i beskæftigelse som lønmodtager på interviewtidspunktet. 2012.

	Odds-ratio	Sig.
Større handicap (i forhold til mindre handicap)	0,5882	**
<i>Type af væsentligste handicap (reference = psykisk lidelse)</i>		
Mobilitetshandicap	1,3814	
Sanse- og mobilitetshandicap	0,9814	
Sygdom	1,8656	*
Kvinde	0,8530	
Ugift	0,7041	*
Dansk statsborger	2,9525	*
<i>Alder (reference = 16-29 år)</i>		
30-39 år	2,6500	***
40-49 år	3,4713	***
50-64 år	1,7454	**
<i>Uddannelse (reference = ingen kompetencegivende uddannelse)</i>		
Erhvervsuddannelse	1,2919	
Kort videregående uddannelse	2,7467	*
Mellemlang videregående uddannelse	2,1276	**
Lang videregående uddannelse	1,3703	
<i>WHO-5 trivselsindeks skala 0-100 (reference = 0-35, stor risiko for depression eller stressbelastning)</i>		
Score 36-50	1,9751	
Score 50-75	2,0184	*
Score 76-100	2,0389	*
Fleksjob	1,7179	*

Ann.: Beskæftigelsesgraden er inddelt i tre intervaller: beskæftigelse i 0-49 pct. af månederne, beskæftigelse i 50-99 pct. af månederne og beskæftigelse i alle måneder.

* = signifikant på 5-procent-niveau, ** = signifikant på 1-procent-niveau og *** = signifikant på 0,1-procent-niveau.

n = 1.247.

BILAGSTABEL B10.2

Proportionalitetsantagelsen i ordnede logistiske regressioner

---

I ordnede logistiske regressioner antages det, at betydningen af hver forklarende variabel for et givent outcome, fx beskæftigelsesgraden, er den samme, uanset om en person går fra at befinde sig i én kategori på den afhængige variabel til at befinde sig i alle højere kategorier. Det betyder eksempelvis, at vi i bilagstabel B10.1 må antage, at den negative betydning for beskæftigelsesgraden af at være ugift i forhold til at være gift er nogenlunde lige stor, uanset om en person går fra at være i beskæftigelse i 0-49 pct. af månederne til at være i beskæftigelse i 50-100 pct. af månederne, som hvis personen går fra at være i beskæftigelse i 0-99 pct. af månederne til at være i beskæftigelse i alle måneder (100 pct.). Det samme gælder de øvrige karakteristika i bilagstabel B10.1. En såkaldt Brant-test (Brant, 1990) for, om denne "proportional odds"-antagelse holder, viser, at proportionalitetsantagelsen er opfyldt for alle kategorier på tværs af de enkelte karakteristika i bilagstabel B10.1 med undtagelse af alder.

Vi har derfor foretaget en multinomial logistisk regression, der ikke indeholder denne proportionalitetsantagelse (ej vist). På baggrund af den multinomiale logistiske regression kan vi konkludere, at de statistisk signifikante resultater i alle tilfælde, på nær for alder, peger i samme retning som i den ordnede logistiske regression. For alder gælder det imidlertid, at det fx har en statistisk signifikant negativ betydning at befinde sig i den ældste aldersgruppe (50-64 år) sammenlignet med at befinde sig i den yngste aldersgruppe (16-29 år), når en person går fra at være i beskæftigelse i 0-49 pct. af månederne (referencekategorien) til at være i beskæftigelse i 50-99 pct. af månederne. I den ordnede logistiske regression fandt vi til gengæld, at det gennemgående havde en statistisk signifikant positiv betydning for beskæftigelsesgraden at befinde sig i den ældste aldersgruppe sammenlignet med at befinde sig i den yngste aldersgruppe.

LITTERATUR

- Bech, P. (2012): *Clinical Psychometrics*. Wiley-Blackwell.
- Bengtsson, S. (1997): *Funktionshæmning i halvfermsene*. København: Socialforskningsinstituttet, 97:1.
- Bengtsson, S. (2008): *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. København: Socialforskningsinstituttet, 08:18.
- Bengtsson, S. & N.C. Mateu (2009): *Beskyttet beskæftigelse. En kortlægning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 09:09.
- Beskæftigelsesministeriet (2004): *Handicap & job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. København: Beskæftigelsesministeriet og Socialministeriet.
- Beskæftigelsesministeriet (2009): *Handicap & job – det kan lade sig gøre*. København: Beskæftigelsesministeriet.
- Brant, R. (1990): "Assessing Proportionality in the Proportional Odds Model for Ordinal Logistic Regression". *Biometrics* 46(4), s. 1171-1178.
- Cornelißen, T. & K. Sonderhof (2009): *Partial Effects in Probit and Logit Models with a Triple Dummy Variable Interaction Term*. Leibniz Universität Hannover, Discussion Paper No. 386.

- Holt, H., V. Jensen & S. Jensen (2013): *Virksomheders Sociale Engagement. Årbog 2013*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:40.
- Jacobsen, C.B., H.M. Martin, S.L. Andersen, R.N. Christensen & S. Bengtsson (2010): *Stigma og psykiske lidelser – som det opleves og opfattes af mennesker med psykiske lidelser og borgere i Danmark*. København: Danske Regioner, DSI og SFI.
- Jacobsen, V., H. Holt, S. Jensen. & M. Larsen (2014): *Virksomheders Sociale Engagement. Årbog 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:27.
- Kjeldsen, M.M., H. S. Houlberg & J. Høgelund (2013): *Handicap og beskæftigelse – udviklingen mellem 2002 og 2012*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:01.
- Larsen, M.R. & J. Høgelund (2014): *Litteraturstudie af handicap og Beskæftigelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:11.
- Larsen, M.R. & J. Høgelund (2014): *Handicap, Uddannelse og Beskæftigelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:26.
- Larsen, B. & J. Høgelund (2009): *Handicap og Beskæftigelse – udviklingen mellem 2002 og 2008*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 09:05.
- Larsen, B., H.K. Schademan & J. Høgelund (2008): *Handicap og Beskæftigelse 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:10.
- Miiller, M., J. Høgelund & P.P. Geerdsen (2006): *Handicap og Beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. København: Socialforskningsinstituttet, 06:24.
- Oliver, M. (1990): *The politics of disablement*. Basingstoke: Macmillan and St Martin's Press.
- Olsen, H. (2006): *Guide til Gode Spørgeskemaer*. København: Socialforskningsinstituttet, 06:11.
- Puhani, P. (2008): *The Treatment Effect, the Cross Difference, and the Interaction Term in Nonlinear 'Difference-in-Differences' Models*. IZA Discussion Paper No. 3478.

- Social-, Børne- og Integrationsministeriet (2013): *Handicappolitisk handlingsplan 2013. Et samfund for alle*. København: Social-, Børne- og Integrationsministeriet.
- Thomsen, L.B. & J. Høgelund (2011): *Handicap og beskæftigelse – udviklingen mellem 2002 og 2010*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:08.
- Thornicroft, G., E. Brohan, A. Kassam & E. Lewis-Holmes (2008): "Reducing Stigma and Discrimination: Candidate Interventions", *International Journal of Mental Health Systems*, bind 2, nr. 1.
- Tørslev, M.K., K. Weibel & J. Høgelund (2010): *Sygemeldte og førtidspensionister med handicap – Jobcentermedarbejderes perspektiv på jobcentrenes indsats*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:26.
- World Health Organization (2001): ICF. International Classification of Functioning, Disability and Health: Introduction. <http://whqlibdoc.who.int/publications/2001/9241545429.pdf>
Besøgt 9-9-2014.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2014

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 14:01 Bach, H.B. & M.R. Larsen: *Dagpengemodtageres situation omkring dagpengeophør*. 135 sider. e-ISBN: 978-87-7119-223-0. Netpublikation.
- 14:02 Loft, L.T.G.: *Parinterventioner og samlivsbrud. En systematisk forskningsoversigt*. 81 sider. e-ISBN: 978-87-7119-225-4. Netpublikation.
- 14:03 Aner, L.G. & H.K. Hansen: *Flytninger fra byer til land- og yderområder. Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land- og yderkommuner – Mønstre og motiver*. 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-226-1. Netpublikation.
- 14:04 Christensen, E.: *2 år efter starten på Nakuusa*. 57 sider. e-ISBN: 978-87-7119-228-5. Netpublikation.
- 14:05 Christensen, E.: *NAKUUSAP aallartimmalli ukiut marluk qaangiunneri*. 61 sider. e-ISBN: 978-87-7119-230-8. Netpublikation.
- 14:06 Bengtsson, S., L.B. Larsen & M.L. Sommer: *Dødfødte børn og deres livsbetingelser*. 147 sider. ISBN: 978-87-7119-232-2. e-ISBN: 978-87-7119-233-9. Vejledende pris: 140,00 kr.

- 14:07 Larsen, L.B., S. Bengtsson & M.L. Sommer: *Døve og dovblevne mennesker. Hverdagsliv og leverilkår*. 169 sider. ISBN: 978-87-7119-234-6. e-ISBN: 978-87-7119-235-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:08 Oldrup, H. & A.-K. Højen-Sørensen: *De aldersopdelte fokusområder i ICS. Kvalificeringen af den socialfaglige metode*. 189 sider. e-ISBN: 978-87-7119-236-0. Netpublikation.
- 14:09 Fridberg, T. & L.S. Henriksen: *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*. 304 sider. ISBN: 978-87-7119-237-7. e-ISBN: 978-87-7119-238-4. Vejledende pris: 300,00 kr.
- 14:10 Lauritzen, H.H.: *Ældres ressourcer og behov i perioden 1997-2012. Nyeste viden på baggrund af aldredata-basen*. 142 sider. ISBN: 978-87-7119-239-1. e-ISBN: 978-87-7119-240-7. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:11 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Litteraturstudie af handicap og beskæftigelse*. 202 sider. ISBN: 978-87-7119-241-4. e-ISBN: 978-87-7119-242-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 14:12 Bille, R. & H. Holt: *Kommunal praksis på arbejdsskadeområdet. En kvalitativ analyse af fire jobcentres håndtering af arbejdsskader*. 102 sider. e-ISBN: 978-87-7119-244-5. Netpublikation.
- 14:13 Rosdahl, A.: *Fra 15 år til 27 år. PISA 2000-eleverne i 2011/12*. 160 sider. ISBN: 978-87-7119-245-2. e-ISBN: 978-87-7119-246-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:14 Bengtsson, S., K. Bengtsson, A.A. Kjær, M. Damgaard, C. Kolding-Sørensen. *Hvilken forskel gør en tilkendelse af førtidspension?* 144 sider. ISBN: 978-87-7119-247-6. e-ISBN: 978-87-7119-248-3. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:15 Bach, H.B.: *Skadelidtes reaktion på en verserende arbejdsskadesag*. e-ISBN: 978-87-7119-249-0. Netpublikation.
- 14:16 Weatherall, C.D., H.H. Lauritzen, A.T. Hansen & T. Termansen: *Evaluerings af "Fast tilknyttede læger på plejecentre". Et pilotprojekt*. 160 sider. ISBN: 978-87-7119-250-6. e-ISBN: 978-87-7119-251-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:17 Pontoppidan, M., N. K. Niss: *Instrumenter til at måle små børns trivsel*. 78 sider. e-ISBN: 978-87-7119-252-0. Netpublikation
- 14:18 Ottosen, M.H., A. Liversage & R.F. Olsen: *Skilsmissebørn med etniske minoritetsbaggrund*. 256 sider. ISBN: 978-87-7119-253-7. e-ISBN: 978-87-7119-254-4. Vejledende pris: 250,00 kr.

- 14:19 *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark. En kortlægning.* 86 sider. E-ISBN: 978-87-7119-255-1, Netpublikation
- 14:20 Amilon, A.G., P. Rotger & A.G. Jeppesen: *Danskernes pensionsopsparinger og indkomster 2000-2011.* 160 sider. ISBN: 978-87-7119-256-8. e-ISBN: 978-87-7119-257-5. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:21 Jonasson, A.B.: *Konsekvenser af dagpengeperiodens halvering.* 112 sider. ISBN: 978-87-7119-258-2. e-ISBN: 978-87-7119-259-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 14:22 Siren, A., & S.G. Knudsen: *Ældre og digitalisering. Holdninger og erfaringer blandt ældre i Danmark.* 128 sider. ISBN: 978-87-7119-260-5. e-ISBN: 978-87-7119-262-2. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 14:23 Christoffersen, M.N., A.-K. Højen-Sørensen & L. Laugesen: *Daginstitutionens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt.* 192 sider. ISBN: 978-87-7119-266-7. e-ISBN: 978-87-7119-262-9. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 14:24 Keilow, M., A. Holm, S. Bagger & S. Henze-Pedersen: *Udvikling af trivselsmålinger i folkeskolen. En pilotundersøgelse.* 180 sider. e-ISBN: 978-87-7119-263-6. Netpublikation.
- 14:25 Christensen, C.P., I.G. Andersen, P. Bingley & C.S. Sonneschmidt: *Effekten af It-støtte på elevers læsefærdigheder.* 80 sider. ISBN: 978-87-7119-264-3. e-ISBN: 978-87-7119-265-0. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 14:26 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Handicap, uddannelse og beskæftigelse.* 78 sider. e-ISBN: 978-87-7119-267-4. Netpublikation
- 14:27 Jakobsen, V., S. Jensen, H. Holt & M. Larsen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2014.* 208 sider, ISBN: 978-87-7119-268-1. e-ISBN: 978-87-7119-269-8. Pris: 200,00 kr.
- 14:28 Pejtersen, J. H., T. Dyrvig: *Forebyggelse af udadreagerende adfærd hos ældre med demens.* 96 sider. ISBN: 978-87-7119-270-4. e-ISBN: 978-87-7119-271-1. Pris: 90,00 kr.
- 14:29 Bengtsson, S., L.N. Johansen & C.E. Andersen: *Hjemmetræning. Evaluering af regelsættet om hjælp og støtte efter Servicelovens § 32 st. 6-9.* 102 sider. e-ISBN: 978-87-7119-272-8. Netpublikation.
- 14:30 Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten & S.V. Østergaard: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2014.* 248 sider. ISBN: 978-87-7119-274-2. e-ISBN: 978-87-7119-275-9. Pris: 250,00 kr.

- 15:01 Ottosen, M.H., M. Lausten, S. Frederiksen & D. Andersen: *Anbragte børn og unges trivsel 2014*. 122 sider. ISBN: 978-87-7119-276-6. e-ISBN: 978-87-7119-277-3. Pris: 120,00 kr.
- 15:02 Benjaminsen, L., T. Dyrvig & T. Gliese: *Livet på hjemløseboformer*. 144 sider. ISBN: 978-87-7119-278-0. e-ISBN: 978-87-7119-279-7. Pris: 140,00 kr.
- 15:03 Gorinas, C. & V. Jakobsen: *Indvandreres og efterkommeres placering på det danske arbejdsmarked*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-280-3. e-ISBN: 978-87-7119-281-0. Pris: 170,00 kr.
- 15:04 Niss, N.K., A. Kierkgaard, A.-K. Højen-Sørensen & A.Aa. Hansen: *Barrierer for tidlig opsporing af alkoholproblemer i børnefamilier. En analyse af barrierer for frontpersonalet*. 145 sider. e-ISBN: 978-87-7119-282-7. Netpublikation
- 15:05 Bengtsson, S., A. L. Rasmussen & S. Gregersen: *Metoder i botilbud*. 208 sider. ISBN: 978-87-7119-283-4. e-ISBN: 978-87-7119-284-1. Pris: 200,00 kr.
- 15:06 Larsen, M.R. & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2014*. 240 sider. ISBN: 978-87-7119-285-8. e-ISBN: 978-87-7119-286-5. Pris: 240,00 kr.

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002-2014

Denne rapport er den femte i rækken af rapporter, som belyser beskæftigelsesudviklingen siden 2002 for personer med og uden et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Den undersøger også udviklingen i kendskabet til de beskæftigelsesrettede støtteordninger for personer med handicap samt holdningen til personer med handicap blandt de beskæftigede personer i befolkningen.

Herudover belyser rapporten jobsøgningsaktivitet, læse- og/eller skrivevanskeligheder og forventet tilbagetrækningsalder blandt personer med og uden handicap samt virksomhedernes indsats for personer med handicap. Rapporten tager to nye temaer op: fastholdelse af beskæftigelse og arbejdsudbuddet blandt personer med handicap.

Datagrundlaget er spørgeskemaundersøgelser blandt personer i befolkningen mellem 16 og 64 år, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005, 2008, 2010, 2012 og 2014. Herudover er der benyttet registeroplysninger.